

Ministrarnas ställföreträdare

CM-dokument

CM(2014)145

14 november 2014¹

1216:e mötet den 14 januari 2015

10 Rättsliga frågor

**10.3 Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk –
b. Expertkommitténs femte rapport om Sverige**

Utarbetas av rapportörgruppen för rättsligt samarbete (GR-J) vid sitt möte den 8 december 2014.

I enlighet med artikel 16.3 i Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, den s.k. minoritetsspråkskonventionen, överlämnar expertkommittén för konventionen sin femte rapport om Sveriges genomförande av konventionen till Europarådets ministerkommitté. Rapporten innehåller förslag till ministerkommitténs rekommendationer till Sverige. Sveriges regering har lämnat sina kommentarer till innehållet i föreliggande rapport i enlighet med artikel 16.3 i konventionen.

¹ Detta dokument har sekretessbelagts vid utfärdandet. Sekretessen kommer i enlighet med ställföreträdarnas beslut (CM/Del/Dec(2001)765/10.4) att hävas efter ministerkommitténs granskning.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk innehåller en mekanism för granskning av hur konventionen genomförs i en ansluten stat, så att rekommendationer vid behov kan utfärdas om förbättringar i statens lagstiftning, politik och praxis. Den centrala komponenten i detta förfarande är den expertkommitté som tillsätts i enlighet med artikel 17 i konventionen. Det främsta syftet med denna kommitté är att rapportera till ministerkommittén om sin bedömning av hur en ansluten stat uppfyller sina åtaganden, granska den faktiska situationen för landsdels- och minoritetsspråken i staten och vid behov uppmuntra den anslutna staten att gradvis uppnå en högre åtagandenivå.

För att underlätta denna uppgift har ministerkommittén antagit en mall för de periodiska rapporter som en ansluten stat enligt artikel 15.1 ska inge till generalsekreteraren. Staten ska offentliggöra rapporten i enlighet med artikel 15.2. Enligt den fastställda mallen ska staten redogöra för det konkreta genomförandet av konventionen, den allmänna politik som förs för de språk som skyddas enligt del II i konventionen samt mer ingående redogöra för alla åtgärder som vidtagits för att genomföra de åtaganden som valts för de olika språk som skyddas enligt del III i konventionen. Expertkommitténs första uppgift är därför att granska informationen i den periodiska rapporten för samtliga relevanta landsdels- och minoritetsspråk inom den berörda statens territorium.

Expertkommitténs roll är att bedöma de rättsakter, de bestämmelser och den faktiska praxis som de olika staterna tillämpar med avseende på det egna landets landsdels- och minoritetsspråk. Kommittén har utformat sina arbetsmetoder i överensstämmelse med denna uppgift. För att få en korrekt och rättvis bild av det faktiska läget för de berörda språken samlar kommittén in information från respektive myndigheter och från oberoende källor i den berörda staten. När en periodisk rapport genomgått en preliminär granskning inkommer expertkommittén vid behov med ett antal frågor till den berörda staten för att inhämta ytterligare information från myndigheterna om aspekter som kommittén anser inte ha behandlats tillräckligt uttömmande i rapporten. Detta skriftliga förfarande följs normalt upp genom att en delegation från expertkommittén gör ett kontaktbesök i den berörda staten. Under ett sådant besök träffar delegationen olika organ och organisationer med starka kopplingar till de relevanta språkens användning och samråder med myndigheter i de frågor som delegationen har uppmärksammat på. Denna informationsinsamling är avsedd att ge expertkommittén möjlighet att på ett mer ändamålsenligt sätt granska hur konventionen genomförs i den berörda staten.

När denna process är avslutad antar expertkommittén en egen rapport. Denna rapport inges till ministerkommittén tillsammans med förslag till rekommendationer som ministerkommittén kan överväga att utfärda till den berörda staten.

INNEHÅLL

Kapitel 1	Bakgrund	4
	1.1. Sveriges ratificering av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.....	4
	1.2. Presentation av situationen för minoritetsspråk i Sverige: en uppdatering.....	4
	1.3. Frågor som uppkommit i samband med granskningen av Sveriges genomförande av konventionen.....	6
	1.3.1. <i>Sveriges nya minoritetsspråksstrategi, konventionens territoriella tillämpning och tillsyn</i>	6
	1.3.2. <i>Älvdalskans status</i>	8
	1.3.3. <i>Samiskans, och i synnerhet umesamiskans, status och främjande</i>	9
Kapitel 2	Expertkommitténs slutsatser om hur de svenska myndigheterna har reagerat på ministerkommitténs rekommendationer (RecChL(2011)3)	10
Kapitel 3	Expertkommitténs bedömning med avseende på del II och III i konventionen	11
	3.1. Bedömning med avseende på del II i konventionen	11
	3.2. Bedömning med avseende på del III i konventionen	21
	3.2.1. <i>Samiska</i>	22
	3.2.2. <i>Finska</i>	38
	3.2.3. <i>Meänkieli</i>	52
Kapitel 4	Slutsatser och förslag till rekommendationer	67
	4.1. Expertkommitténs slutsatser från fjärde övervakningsomgången	67
	4.2. Förslag till rekommendationer baserat på resultatet av den femte övervakningsomgången.....	70
	Bilaga I: Ratificeringsinstrument	72
	Bilaga II: Kommentarer från de svenska myndigheterna	74

Kapitel 1 Bakgrund

1.1. Sveriges ratificering av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

1. Sverige undertecknade och ratificerade Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, den s.k. minoritetsspråkskonventionen (nedan kallad *konventionen*), den 9 februari 2000. Konventionen trädde i kraft i Sverige den 1 juni 2000. Ratifikationsinstrumentet för Sverige återfinns i bilaga I till denna rapport.
2. Enligt artikel 15.1 i konventionen ska parterna vart tredje år avge en rapport i en form som bestäms av ministerkommittén². Den 10 oktober 2013 inkom de svenska myndigheterna med sin femte periodiska rapport till Europarådets generalsekreterare.
3. Föreliggande femte granskningsrapport är baserad på information som expertkommittén hämtat ur Sveriges femte periodiska rapport eller fått i samband med möten med företrädare för de minoritetsspråkstalande i Sverige och för de svenska myndigheterna under det kontaktbesök som ägde rum den 16–20 december 2013. Expertkommittén fick ta emot synpunkter från organ och sammanslutningar med juridiskt säte i Sverige i enlighet med artikel 16.2 i konventionen. Denna information har varit till stor hjälp vid granskningen av hur konventionen genomförs och expertkommittén vill framföra sitt tack till dessa organisationer för deras värdefulla bidrag och medverkan i övervakningsprocessen.
4. Föreliggande rapport innehåller detaljerade påpekanden som de svenska myndigheterna uppmanas att ta hänsyn till när de ska vidareutveckla sin minoritetsspråkspolitik. På grundval av dessa detaljerade påpekanden har expertkommittén även upprättat en lista över generella förslag till en femte uppsättning rekommendationer som ministerkommittén kan överväga att utfärda till Sverige, i enlighet med artikel 16.4 i konventionen.
5. Denna femte rapport antogs av expertkommittén den 16 maj 2014.

1.2. Presentation av situationen för minoritetsspråk i Sverige: en uppdatering

6. För grundläggande information om minoritetsspråkens situation i Sverige hänvisar expertkommittén till berörda avsnitt i tidigare granskningsrapporter³. I samband med ratificeringen förklarade Sverige att samiska, finska och meänkieli är minoritetsspråk som skyddas enligt del III i konventionen. Dessutom angavs romani chib och jiddisch som territoriellt obundna språk som talas i Sverige.

Romani

7. Av de varieteter av romani som för närvarande talas i Sverige är romani kalé en av dem med längst tradition. Varieteten har talats i Sverige sedan 1500-talet. Romer som talar kalé och romer som talar andra varianter av romani som förekommer i Sverige förstår inte varandras språk.
8. I samband med den senaste övervakningsomgången betonade företrädare för de kalétalande att det krävs särskilda åtgärder för att skydda och främja kalé som en varietet som används av hävd. Detta har hittills inte varit någon prioriterad fråga för Sverige som i sina insatser för att skydda romani har tenderat att fokusera på kelderash och de varieteter som kommit till Sverige under senare tid.
9. Resande har på senare tid framfört liknande synpunkter om svensk romani. De anser att det inte har tagits tillräcklig hänsyn till deras traditionella språk och kultur. De menar att det inte har skett några framsteg när det gäller finansiering, översättning eller skydd mot diskriminering.

² MIN-LANG(2009) 8, mall för periodiska treårsrapporter, antagen av Europarådets ministerkommitté.

³ Expertkommitténs första granskningsrapport om Sveriges genomförande av minoritetsspråkskonventionen, ECRML (2003) 1, expertkommitténs andra granskningsrapport om Sveriges genomförande av minoritetsspråkskonventionen, ECRML (2006) 4, expertkommitténs tredje granskningsrapport om Sveriges genomförande av minoritetsspråkskonventionen, ECRML (2009) 3, och expertkommitténs fjärde granskningsrapport om Sveriges genomförande av minoritetsspråkskonventionen, ECRML (2011) 4.

Samiska

10. Sverige har ratificerat konventionen med avseende på samiska utan att specificera samiskans olika språk. I samband med övervakningsprocessen för att se till att samiskan främjas och skyddas har det med allt större tydlighet framkommit att det på t.ex. undervisningsområdet finns behov av att skilja mellan nordsamiska, lulesamiska, sydsamiska och umesamiska. Expertkommittén har därför i förekommande fall använt sig av ett sådant synsätt. Där det inte finns något behov av en sådan uppdelning har kommittén istället valt att se samiska som ett övergripande språk (se även avsnitt 1.3 i expertkommitténs fjärde granskningsrapport för Norge, ECRML (2010) 3). Detta ligger även i linje med de svenska myndigheternas och de samisktalandes synsätt.

Officiell statistik över antalet minoritetsspråkstalande

11. I sin tredje granskningsrapport (punkterna 9–10) påpekade expertkommittén att Sverige inte samlar in någon officiell statistik över antalet personer som använder något minoritetsspråk. Expertkommittén uppmanade de svenska myndigheterna att vidta pragmatiska åtgärder för att i samarbete med de minoritetsspråkstalande samla in tillförlitliga uppgifter om antalet minoritetsspråkstalande och deras geografiska spridning.

12. I sin femte periodiska rapport framhöll de svenska myndigheterna att Sverige inte för någon officiell statistik över människors etniska tillhörighet, eftersom det strider mot landets grundlag att kartlägga människors etnicitet. Myndigheterna ansåg inte heller att metoderna för att bedöma etnisk tillhörighet är vare sig etiskt acceptabla eller vetenskapligt säkra.

13. I samband med kontaktbesöket pekade företrädare för de minoritetsspråkstalande på det akuta behovet av att ta fram tillförlitliga uppgifter om antalet minoritetsspråkstalande och deras geografiska spridning i Sverige. Visserligen har det nyligen gjorts kartläggningar av antalet samisk- och meänkielitalande, men de har endast utgjort grova uppskattningar och har inte gjorts i tillräckligt stor skala för att kunna ge ett representativt resultat. Det går därför inte att utifrån dessa göra en tillförlitlig och ändamålsenlig planering av språkpolitiken, något som hade kunnat bidra till en bättre behovsbedömning för de olika minoritetsspråkgrupperna.

14. Av den femte periodiska rapporten framgår att regeringen den 4 december 2011 gav Diskrimineringsombudsmannen (DO) i uppdrag att göra en förstudie om metoder för att undersöka befolkningens sammansättning och levnadsförhållanden. Ett av målen var att diskutera möjligheterna att samla in uppgifter om de nationella minoriteternas levnadsförhållanden. Förstudien redovisades av DO i november 2012. Av studien framgår att det idag inte finns någon generell metod som är lämplig för att samla in uppgifter om de nationella minoriteterna.

15. Expertkommittén är medveten om hur känsligt det kan vara att samla in officiell statistik om etnisk tillhörighet och att detta kan strida mot av den svenska personuppgiftslagen. Kommittén menar dock att en insamling av tillförlitlig statistik om språkkunskaper inte behöver innefatta personuppgifter. Företrädare för de tre språk som skyddas enligt del III, dvs. samiska, finska och meänkieli, hävdade återigen att språkstatistik är nödvändig för genomförandet av den svenska minoritetsspråkspolitiken. Företrädare för de språk som skyddas enligt del II, dvs. romani och jiddisch, var dock fortfarande skeptiska till insamlingen av statistik om deras språk. Expertkommittén uppmanar myndigheterna att ta hänsyn till dessa olika åsikter.

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att vidta praktiska åtgärder för att i samarbete med de minoritetsspråkstalande samla in uppgifter om antalet minoritetsspråkstalande och deras geografiska spridning.

1.3. Frågor som uppkommit i samband med granskningen av Sveriges genomförande av konventionen

1.3.1. Sveriges nya minoritetsspråksstrategi, konventionens territoriella tillämpning och tillsyn

16. Sverige har antagit och infört strategin Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna (regeringens proposition 2008/09:158) med avseende på landets olika minoritetsspråk. Strategin omfattar lagstiftning, finansiering, informationsspridning och tillsyn.

17. När det gäller lagstiftning har Sverige antagit lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (nedan kallad *minoritetslagen*). Den ger ett grundskydd som omfattar hela Sveriges territorium och ett särskilt skydd som omfattar förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli. Lagen ersätter de två tidigare lagarna om rätt att använda samiska respektive finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagstiftningen omfattar användningen av samiska, finska och meänkieli vid kontakter med lokala och regionala myndigheter och användningen av samiska och finska vid kontakter med flera centrala offentliga organ, bland annat Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen. Dessutom har vissa andra organ fått i uppgift att utarbeta sätt att tillhandahålla service på finska och samiska (se punkt 33 resp. 10 § minoritetslagen i den periodiska rapporten s. 58).

18. En annan viktig utveckling är antagandet av språklagen (2009:600). I språklagen fastställs att svenskan är huvudspråk i Sverige. I lagen nämns även särskilt de nationella minoritetsspråk som omfattas av minoritetsspråkskonventionen samt teckenspråket.

19. De årliga anslagen till insatser för att stödja landsdels- och minoritetsspråken har ökat kraftigt från 10 miljoner kronor (1,1 miljoner euro⁴) 2009 till 130 miljoner kronor (14,25 miljoner euro) 2014.

20. Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget kontrollerar att minoritetslagen följs när det gäller samiska. I februari 2011 lade dessa båda organ fram sin första rapport om minoritetslagens tillämpning. De väntas lämna årliga rapporter om de framsteg som gjorts.

Konventionens territoriella tillämpning

21. I samband med de tidigare övervakningsomgångarna påpekade expertkommittén att det territoriella tillämpningsområdet för de två huvudlagar genom vilka konventionen genomfördes i Sverige var begränsat till vissa förvaltningsområden i Norrbottens län. Denna geografiska begränsning rörde främst artiklarna 9 och 10 i konventionen. Lagarna omfattade inte det område där sydsamiska talas av hävd och inte heller en stor del av de områden där finska traditionellt finns starkt representerat. Expertkommittén uppsåg att de svenska myndigheterna att i samarbete med de minoritetsspråkstalande definiera hela de områden där lule-, nord- och sydsamiska, samt finska och meänkieli av hävd används i Sverige och att tillämpa konventionen i dessa områden. Baserat på de synpunkter som expertkommittén förde fram i sin fjärde granskningsrapport utfärdade ministerkommittén en rekommendation till de svenska myndigheterna om **”att i samarbete med de minoritetsspråkstalande definiera de områden där finska och samiska omfattas av del III i konventionen och tillämpa de relevanta bestämmelserna i konventionen i de områdena” [RecChL(2009)3]**.

22. Även om de svenska myndigheterna inte har definierat dessa områden exakt så har ändå betydande framsteg gjorts när det gäller den territoriella tillämpningen av artikel 10 (Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice) samt inom förskola och äldreomsorg. Allt fler kommuner har anslutit sig till förvaltningsområdena för samiska och finska och ytterligare en kommun har tillkommit i förvaltningsområdet för meänkieli.

⁴ Valutakurser enligt www.xe.com/ucc per den 23 juni 2014.

23. I enlighet med 6 § minoritetslagen utvidgades förvaltningsområdena för finska och samiska den 1 januari 2010 till att omfatta ytterligare 18 respektive 13 kommuner (se 6 § minoritetslagen). Förvaltningsområdet för finska omfattar således även Sveriges två största städer, Stockholm och Göteborg.

24. I enlighet med 7 § minoritetslagen kan andra kommuner än de som anges i 6 § frivilligt ansluta sig till förvaltningsområdet, efter beslut av regeringen. Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget har fått i uppdrag att underlätta denna process. Förvaltningsområdet för finska har utökats ytterligare. Från och med den 1 februari 2014 omfattar förvaltningsområdet för finska totalt 52 kommuner. Den 1 maj 2010 utökades förvaltningsområdet för samiska med en kommun och omfattar nu totalt 18 kommuner. Förvaltningsområdet för meänkieli bestående av fem kommuner utökades den 1 februari 2011 med ytterligare en kommun.

25. Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget har fått i uppdrag att stödja och samordna tillämpningen av minoritetslagen i de nyanslutna kommunerna och har även tilldelats öronmärkta medel för detta. Dessa medel har öronmärkts för att täcka de extra kostnader som uppstår i samband med minoritetslagens genomförande. Den 1 februari varje år fördelar regeringen dessa medel till de lokala myndigheterna i enlighet med de kriterier som regeringen själv har fastställt och på grundval av befolkningsstatistiken.

26. Enligt Länsstyrelsen i Stockholm finns det kommuner som inte vill ansluta sig till ett förvaltningsområde av rädsla för att de inte kommer att klara av de extra kostnader som är förknippade med detta.

27. Företrädare för de nationella minoritetsspråken har uppgett att de är nöjda med att förvaltningsområdena har utökats. Sverigefinnarna påpekade dock att de flesta kommuner och en stor del av sverigefinnarna fortfarande inte tillhör förvaltningsområdet för finska.

28. I 9 § minoritetslagen finns det mindre tydligt definierade bestämmelser som reglerar användningen av finska, meänkieli och samiska utanför förvaltningsområdena vid muntliga och skriftliga kontakter med förvaltningsmyndigheter. Minoritetslagen verkar hittills inte ha tillämpats i praktiken utanför förvaltningsområdena på grund av en bristande medvetenhet bland såväl de minoritetsspråkstalande som myndigheterna om att lagen har en rikstäckande tillämpning i vissa avseenden. Enligt 8 § språklagen (2009) har det allmänna dock ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

29. Enligt den femte periodiska rapporten har rätten att använda finska, meänkieli och samiska inte utvidgats till att omfatta ytterligare domstolar, och det finns i dagsläget inte heller några planer på något sådant. Regeringen ser inte detta som någon prioriterad fråga för närvarande. Rätten att använda dessa språk vid domstolar är således fortfarande begränsad till det ursprungliga förvaltningsområdet.

Tillsyn

30. Enligt den fjärde periodiska rapporten har ett statligt uppföljningssystem införts för att kunna övervaka hur minoritetslagen från 2009 och minoritetspolitiken efterlevs. Enligt minoritetslagen har förvaltningsmyndigheterna en skyldighet att när det behövs informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter. Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ansvarar för att samordna och följa upp minoritetsspråkspolitikens genomförande på nationell nivå, dock inte på utbildningsområdet, som inte omfattas av minoritetslagen. Dessa två organ har dessutom fått i uppdrag att bistå kommunerna i samband med tillämpningen av minoritetslagen och att redovisa en samlad bedömning av lagens efterlevnad. De ska även vidta medvetandehöjande åtgärder.

31. Som Länsstyrelsen i Stockholm påpekade vid kontaktbesöket är genomförande- och tillsynsarbetet fortfarande under utveckling. De kommuner som frivilligt anslöt sig till förvaltningsområdet efter det att minoritetslagen antagits tenderar i allmänhet att vara bättre förberedda när det gäller att skydda minoritetsspråken. När det gäller landstingen är den struktur som krävs för att lagstiftningen ska kunna genomföras fortfarande under uppbyggnad. I den första uppföljningsrapporten från Länsstyrelsen i Stockholm identifieras tre framgångsfaktorer för lokala och regionala myndigheter i förvaltningsområdena: a) en tydlig politisk förankring hos kommunledningen, b) att en särskild språksamordnare utses i ett tidigt skede och c) samarbete mellan lokala myndigheter och företrädare för de minoritetsspråkstalande.

32. Kommuner, landsting och vissa statliga myndigheter har skyldighet att inför Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholm lägga fram rapporter om genomförandet av minoritetsspråkspolitiken. Dessa rapporter vidarebefordras sedan till regeringen för vidare behandling och eventuell uppföljning.

33. Enligt den fjärde periodiska rapporten ska följande myndigheter under en treårsperiod (2010–2012) redovisa, analysera och följa upp sina insatser utifrån minoritetsspråkspolitikens mål:

- Valmyndigheten
- Diskrimineringsombudsmannen
- Lantmäteriet
- Socialstyrelsen
- Rikspolisstyrelsen
- Statens kulturråd
- Statens skolverk
- Högskoleverket
- Ungdomsstyrelsen
- Statens folkhälsoinstitut
- Statens skolinspektion

34. Företrädare för några av dessa myndigheter informerade expertkommittén om att de har ökat synligheten för och medvetenheten om minoritetsspråken genom att översätta delar av sina webbplatser till dessa språk och/eller genom att informera om de rättigheter som de minoritetsspråkstalande har.

35. Enligt uppgift från företrädare för de meänkielitalande har vissa av dessa myndigheter ännu inte varit tillgängliga för samråd med dem.

36. Enligt den femte periodiska rapporten (s.15) har antalet tillsynsmyndigheter minskat till följande sex, som endast delvis motsvarar dem som anges i listan över myndigheter i punkt 33.

- Statens skolverk
- Statens kulturråd
- Universitets- och högskolerådet
- Institutet för språk och folkminnen
- Ungdomsstyrelsen (endast för 2013, inte för 2014–2015)
- Statens skolinspektion

37. Expertkommittén ser fram emot att i nästa periodiska rapport få information om hur myndigheternas arbete fortskrider.

1.3.2. Älvdalskans status

38. I sina tidigare granskningsrapporter har expertkommittén uttalat sig om älvdalskan och de älvdalsktalandes önskan om att få älvdalskan skyddad enligt del II i konventionen i enlighet med artikel 2.1. Expertkommittén var medveten om den fortlöpande dialogen mellan de svenska myndigheterna och företrädare för Älvdalens kommun och de älvdalsktalande och uppmanade de svenska myndigheterna att i samarbete med de älvdalsktalande klargöra älvdalskans ställning.

39. De svenska myndigheterna meddelade i sin femte periodiska rapport (s. 15) att man diskuterat älvdalskans status med de älvdalsktalande och Älvdalens kommun och att frågan därefter behandlats i proposition 2008/09:158. Sverige erkänner inte älvdalska som ett språk som ska skyddas enligt konventionen. De svenska myndigheterna anser emellertid att älvdalskan bör bevaras som en del av det svenska kulturarvet och föras vidare till kommande generationer, ett arbete som Institutet för språk och folkminnen och Älvdalens kommun kan ansvara för.

40. I samband med den femte övervakningsomgången har expertkommittén på nytt träffat företrädare för de älvdalsktalande. Hittills har alla insatser för att främja och skydda älvdalskan fått finansiellt stöd från Älvdalens kommun eller privata bidragsgivare. En bok i älvdalsk grammatik gavs ut 2013 med aktivt stöd från kommunen.

41. Enligt den femte periodiska rapporten råder ingen samsyn bland lingvister om huruvida älvdalskan utgör ett språk eller en dialekt. Den allmänna uppfattningen i Sverige har dock varit att älvdalskan är en dialekt. Uppfattningen att älvdalskan är ett språk får dock allt större stöd.

1.3.3. *Samiskans, och i synnerhet umesamiskans, status och främjande*

42. Enligt den fjärde periodiska rapporten (s. 24) har den umesamiska gruppen bildat den icke-statliga organisationen *Álguogáhtie*, vars syfte är att verka för att bevara och synliggöra umesamiskan. Som ett led i detta samarbetar *Álguogáhtie* med Umeå kommun. Vid Samiskt språkcentrum i Tärnaby bedriver man verksamhet för att främja och revitalisera umesamiskan, vid sidan av övriga samiska varieteter.

43. I samband med det förra kontaktbesöket informerade företrädare för de umesamisktalande expertkommittén om att det som ett led i revitaliseringsarbetet anordnats nya språkkurser i umesamiska och att dessa kurser lockat till sig ungdomar. Umeå universitet har vissa år anordnat en sommarkurs i umesamiska. De försök som gjorts för att erbjuda umesamiska i förskolan har misslyckats på grund av bristen på lärare.

44. Vid det senaste kontaktbesöket förklarade företrädarna för de umesamisktalande att det behövs insatser för att synliggöra språket bättre offentligt och att det behövs stöd för att ta fram läromedel och undervisningsmaterial och för att kunna rekrytera lärare i umesamiska. I praktiken ställs de umesamisktalande dock inför problemet att det saknas möjliggörande strukturer för utbildning av lärare. Det finns fortfarande inga tydliga föreställningar om hur man på bästa sätt ska komma till rätta med den ständiga bristen på lärare.

45. Enligt de svenska myndigheterna har Sverige ratificerat konventionen med avseende på den umesamiska varieteten eftersom denna varietet omfattas av den nya minoritetsspråksstrategin och de sju kommuner där umesamiska talas ingår i förvaltningsområdet för samiska. Enligt myndigheterna har de umesamisktalande exempelvis rätt till undervisning i samiska i förskolan. Expertkommittén menar att detta betyder att undervisning i den umesamiska varieteten i möjligaste mån ska erbjudas.

46. Expertkommittén ser positivt på det stöd som ges från Samiskt språkcentrum, som inrättades till följd av minoritetslagen och som arbetar med att ta fram metoder för att revitalisera olika samiska språk. Expertkommittén rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter sina insatser för samiska när det gäller språkinlärning, revitalisering och forskning.

47. Enligt den femte periodiska rapporten beslutade regeringen att för läsåret 2011/2012 bevilja 430 000 kronor (47 200 euro) till Samernas utbildningscentrum för utveckling av distansutbildning i framförallt lulesamiska. Samernas utbildningscentrum uppmanades att senast den 31 oktober 2013 redovisa resultatet av utvecklingsinsatsen för Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Expertkommittén ser fram emot att ta del av resultatet av granskningen.

48. Enligt uppgifter till expertkommittén innebär beslutet att låta nya gruvföretag etablera sig i samernas renskötselområden att det känsliga samspelet mellan ekonomi, traditionella kulturella sedvänjor och språk äventyras. Företrädare för de samisktalande hävdar att de inte har rådfrågats under denna process. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att inleda en dialog med dem innan något beslut fattas.

Kapitel 2 Expertkommitténs slutsatser om hur de svenska myndigheterna har reagerat på ministerkommitténs rekommendationer (RecChL(2011)3)

Rekommendation nr 1

Att stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.

49. Vissa förbättringar har skett på utbildningsområdet. Språklagen innebär till exempel att de nationella minoritetsspråken blir jämbördiga med svenskan, som benämns som huvudspråk, och att rätten att lära sig, använda och utveckla minoritetsspråket därmed lagstadgas. Den nya minoritetslagen omfattar dock endast förskoleutbildning. När det gäller lärarutbildningen har åtgärder vidtagits med anledning av rekommendationen. För de flesta nationella minoritetsspråken noteras det dock generellt sett få framsteg på de flesta utbildningsnivåer. Det finns fortfarande ingen strukturerad politik för utbildning i minoritetsspråken.

Rekommendation nr 2

Att se till att ”modersmålsundervisningen” uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en genuin och adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken.

50. Det har inte gjorts några framsteg på det här området. Antalet undervisningstimmar har inte utökats. Undervisningens omfattning lever fortfarande inte upp till åtagandena. Möjligheterna att få modersmålsundervisning är fortfarande ojämnt fördelade och det finns stora skillnader mellan olika kommuner när det gäller i vilken utsträckning de erbjuder modersmålsundervisning. Myndigheterna har lagt fram ett förslag om att slopa kravet på grundläggande förkunskaper i språket för att kunna få modersmålsundervisning. En annan del av problemet är att villkoren för när eleverna har rätt till modersmålsundervisning skiljer sig åt mellan de olika lagarna och att kommunikationen mellan de statliga myndigheterna brister. Kommunerna har inte genomfört modersmålsundervisningen i tillräcklig utsträckning.

Rekommendation nr 3

Att öka utbudet av tvåspråkig undervisning för finska och samiska, och se till att tvåspråkig undervisning erbjuds även för meänkieli.

51. Vissa framsteg har gjorts när det gäller samiska. Det har inte införts någon tvåspråkig undervisning i meänkieli. Den kommunala tvåspråkiga undervisningen i finska har minskat.

Rekommendation nr 4

Att skapa ett målinriktat lärarutbildningssystem med tillräckliga resurser för samtliga minoritetsspråk.

52. En lärarutbildning för modersmålsundervisning i samiska, finska, meänkieli och romani chib är under uppbyggnad. Detta gäller dock bara årskurserna 7–9. I dagsläget finns det ingen lärarutbildning i tvåspråkig undervisning. Beslutet att flytta lärarutbildningen i meänkieli till Stockholm går stick i stäv med de meänkielitalandes önskemål och med den befintliga utbildningen i meänkieli som hålls i

Umeå. Det finns inga planer på att anordna någon lärarutbildning i jiddisch. Det finns en bristande samstämmighet mellan undervisning på och i språken, ämnesundervisning på högre nivåer och lärarutbildningens omfattning och form. Det råder en allvarlig brist på förskolelärare och lärare i årskurserna 1–4 i grundskolan, samt på lärarutbildning i tvåspråkig undervisning.

Rekommendation nr 5

Att ta fram undervisnings- och inlärningsmaterial för samtliga minoritetsspråk.

53. På det här området har det skett vissa framsteg inom de flesta språk. Det råder dock fortfarande stor brist på läromedel som är anpassade för de olika språkens specifika förutsättningar. Statens skolverk har nyligen fått i uppdrag att ta fram läromedel i de nationella minoritetsspråken.

Kapitel 3 Expertkommitténs bedömning med avseende på del II och III i konventionen

3.1. Bedömning med avseende på del II i konventionen

54. Expertkommittén kommer inte att kommentera de bestämmelser i del II som inte föranlett några allvarigare påpekanden i den fjärde granskningsrapporten och om vilka expertkommittén inte fått in någon väsentlig ny information. För del II gäller detta artikel 7.1.a, 7.1.g, 7.1.i och 7.5. Expertkommittén förbehåller sig dock rätten att vid ett senare tillfälle återkomma med en bedömning av genomförandet av dessa bestämmelser.

Artikel 7 – Mål och principer

Punkt 1

I fråga om landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där sådana språk används, och i enlighet med situationen för varje språk, skall parterna bygga sin politik, lagstiftning och praxis på följande mål och principer:

b) respekt för det geografiska området för varje landsdels- eller minoritetsspråk för att trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

55. Expertkommittén kommenterade inte detta i sin fjärde granskningsrapport.

56. Av den femte periodiska rapporten framgår att förvaltningsområdena för de språk som skyddas enligt del III i konventionen har utökats. Det innebär att de berörda kommunernas, landstingens och de statliga myndigheternas behov av stöd har ökat. Regeringen har därför anslagit särskilda resurser till samordningsåtgärder och informations- och utbildningsinsatser, främst i förvaltningskommunerna, för att höja kunskapsnivån. Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget har därmed kunnat genomföra ett antal initiativ, bland annat informationsmöten, konferenser och seminarier.

c) behov av beslutsamma åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk i syfte att skydda dem,

57. I den fjärde granskningsrapporten noterade expertkommittén de åtgärder som de svenska myndigheterna vidtagit och gav de svenska myndigheterna en eloge för de kraftigt utökade anslagen för att skydda och främja minoritetsspråken. Den rekommenderade dock de svenska myndigheterna att se till att jiddisch och romani kalé fullt ut får del av det praktiska och ekonomiska stöd som Språkrådet inom Institutet för språk och folkminnen erbjuder. Den såg även fram emot att i nästa periodiska rapport få mer information om den slutrapport om revitaliseringen av minoritetsspråken som den särskilda referensgruppen inom Regeringskansliet skulle lägga fram i juni 2012. Vidare uppmanade expertkommittén de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport lämna mer

detaljerad och språkspecifik information om fördelningen av medel och information om hur förändringarna av finansieringssystemet för kulturverksamhet påverkar icke-statliga paraplyorganisationer.

58. I den femte rapporten anges att Institutet för språk och folkminnen har referensgrupper för alla nationella minoritetsspråk, bland annat för romani chib och jiddisch. Myndigheterna nämner ett antal initiativ och verksamheter, bl.a. en undersökning av behovet av språkvårdande insatser för jiddisch, språkseminarium på, översättningar till och inköp av språkvetenskaplig litteratur på romani chib. Dessutom finns nyheter, informationstexter och annat material på jiddisch och olika varieteter av romani chib på Språkrådets webbplats. Det har gjorts översättningar till jiddisch och det finns planer på att utveckla ett transkriberingssystem för stavning av jiddisch med latinska bokstäver. Språkrådet ger även råd och rekommendationer om romani chib via e-post och telefon.

59. Myndigheterna rapporterar att Institutet för språk och folkminnen ger bidrag till revitaliseringsprojekt, bl.a. för romani chib och jiddisch, t.ex. språkläger, språkbud eller språklubbbar. De ger även språkspecifik information om hur anslagen fördelats under 2011 och 2012. Av ekonomiska och administrativa skäl har Institutet för språk och folkminnen dock beslutat att flytta arkiven för meänkieli och samiska från Umeå, som ligger nära de områden där språken talas av hävd, till Uppsala. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att extra medel har anslagits till projekt om minoritetsspråk, med undantag för samiska, och kulturverksamhet som teater, dans och musik förknippad med olika minoriteters kulturtraditioner. Det rör sig om 3,5 miljoner kronor (385 000 euro) varje år. Expertkommittén fick ingen information om situationen för romani kalé.

60. Till följd av minoritetslagen har flera samiska språkcentrum inrättats för att främja alla samiska språk och, framförallt, för att vidta innovativa åtgärder för att revitalisera samiskan. Alla minoritetsspråkgrupper är överens om att de samiska språkcentrumen har varit en framgång. År 2011 inspirerade detta den tornedalska minoriteten till att föreslå att det skulle inrättas ett språkcentrum för meänkieli. Det finns även ett stort intresse och behov av ett språkcentrum för finska som kan fortsätta att driva det finska revitaliseringsarbetet framåt. Detta nämndes också i en rapport från Uppsala universitet och Svenska kyrkan från mars 2013 om sverigefinnarnas initiativ, där man analyserade det finska språkets ställning. Även företrädare för romerna har uttryckt en önskan om att inrätta ett romskt språk- och kulturcentrum i norra Sverige. Hittills har de svenska myndigheterna inte visat något intresse för dessa förslag.

61. Under kontaktbesöket betonade vissa företrädare för den judiska gruppen behovet av att främja intresset för den judiska kulturen i allmänhet. De ansåg också att man särskilt borde främja de skriftliga uttrycksformerna av jiddisch genom kulturella insatser. Andra företrädare betonade behovet av det direkta skyddandet och främjandet av jiddisch.

d) underlättande och/eller uppmuntran av användning av landsdels- eller minoritetsspråk i tal och skrift i det offentliga och privata livet,

62. Till följd av genomförandet av den nya minoritetslagen har de samiska språkcentrumen utvecklat innovativa metoder för att revitalisera och öka användningen av de samiska språken. Centrumens framgångar har gett upphov till ett stort intresse från övriga minoritetsspråkgrupper för att skapa liknande strukturer och institutioner.

Hälso- och sjukvård och social omsorg

63. I den fjärde granskningsrapporten välkomnade expertkommittén den positiva utvecklingen när det gäller användningen av minoritetsspråk inom hälso- och sjukvård och social omsorg och uppmanade myndigheterna att lämna information om hur rättigheter och skyldigheter utövas i praktiken inom vård och omsorg. Inget nytt hade hänt i frågan om att eventuellt låta ratificeringsinstrumentet även omfatta hälso- och sjukvårdstjänster.

64. Av den femte periodiska rapporten framgår att det finns två webbplatser där man kan få information, stöd och råd om sjukvård på minoritetsspråken (www.1177.se och www.umo.se). Folkhälsoinstitutet och Socialstyrelsen har översatt flera dokument och skrivelser som riktar sig till allmänheten till de nationella minoritetsspråken (t.ex. översattes informationsmaterial om svininfluensan och information om vaccinationer av barn till finska och romani chib). Socialstyrelsen har även publicerat meddelandebladet "Ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk" (nr 5/2010) samt en tillhörande folder i fickformat, för att sprida kunskap om den nya lagen samt för att ge stöd åt personalen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Socialstyrelsen har även antagit översättnings- och tolkriktlinjer, enligt vilka övergripande information om myndighetens verksamhet och de nationella minoriteternas rättigheter ska finnas tillgänglig på samtliga minoritetsspråk på den externa webbplatsen. Den tog även fram ett webbaserat verktyg som ger varje medarbetare möjlighet att frivilligt ange vilka språk man behärskar och som man kan tänka sig att använda i arbetet.

Äldreomsorg

65. Enligt minoritetlagen har samisk-, finsk- och meänkielitalande rätt att inom förvaltningsområdena helt eller delvis få service på sitt modersmål. Enligt den femte periodiska rapporten kan brukarna sedan den 1 januari 2009 själva välja utförare av en tjänst, genom tillämpningen av valfrihetssystem enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV). I ett 50-tal kommunerna finns det enskilda utförare som erbjuder någon typ av särskild inriktning och/eller specialkompetens i sin verksamhet och i ett 40-tal av dessa finns det personal som talar finska. I vissa kommuner bedrivs även äldreomsorg i kommunens egen regi på ett eller flera av minoritetsspråken (t.ex. det äldreboende i Kiruna som invigdes under 2013 och som erbjuder äldreomsorg för personer som talar finska, meänkieli eller samiska).

66. Enligt den femte periodiska rapporten har Socialstyrelsen inlett ett projekt som går ut på att beskriva vilken äldreomsorg de 19 samiska förvaltningskommunerna erbjuder och vilken uppfattning samerna själva har om hur äldreomsorgen på samiska kan och bör se ut. Projektet har tre syften: att generera kunskap, att driva på utvecklingen av en äldreomsorg som är utformad utifrån de nationella minoriteternas behov samt att utveckla och pröva nya former för samråd. Socialstyrelsens intresse för frågan har tagit sig uttryck i stöd till lokala insatser i syfte att utveckla en äldreomsorg på minoritetsspråken.

67. Slutligen rapporterade myndigheterna att regeringen den 24 mars 2011 beslutade att tillsätta en särskild utredare med uppgift att lämna förslag på hur patientens ställning inom och inflytande över hälso- och sjukvården kan stärkas (dir. 2011:25). Utredningen lämnade ett första delbetänkande, Patientlag, i januari 2013. Enligt detta bör det tydligare framgå vilken information patienten har rätt att få och informationen bör anpassas till bl.a. mottagarens ålder och språkliga bakgrund. Detta innebär att informationen bör vara individuellt anpassad, bland annat i språkligt hänseende. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

68. Vid kontaktbesöket informerade företrädare för Socialdepartementet expertkommittén om att 40 kommuner tillhandahåller allmän information om äldreomsorg och att omkring 20 av dem använder finska. Eftersom förvaltningsområdet för finska består av 52 kommuner innebär detta dock att det i en halv del av dem går att få information på finska.

Synliggörande av samiska, finska och meänkieli

69. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att den ökade skyltningen bidragit till att synliggöra minoritetsspråken, särskilt samiska, finska och meänkieli. Andra åtgärder som bidragit till denna förbättring har varit att uppdatera olika webbplatser på minoritetsspråken, använda minoritetsspråken i vissa kulturprojekt och radio- och tv-program och ta fram den tvåspråkiga idéskriften "Ska vi tala finska?". Trots detta framförde Sametinget i den fjärde övervakningsomgången kritik mot att ingen av de 106 timmar som SVT sände på samiska under 2009 var på syd- eller lulesamiska.

70. Enligt den femte periodiska rapporten förbättrades situationen något när det gäller ortnamn på samiska, finska och meänkieli samt användningen av dessa språk i media. Dessa frågor kommer att behandlas i avsnitten om artikel 10.2.g och artikel 11.

71. Vid kontaktbesöket gav företrädaren för Sverigefinska ungdomsförbundet expertkommittén ett exempel på god praxis och berättade att man hade tagit fram ett språkpaket till nyblivna föräldrar, med information om tvåspråkighet och barnets språkliga rättigheter enligt den nationella minoritetslagstiftningen i Sverige. Språkpaketet, som var gratis, delades ut på finska och svenska och kommer i framtiden även att delas ut till sydsamiska familjer. Detta kommer att bidra till att föräldrar på ett mycket tidigt stadium blir mer medvetna om sina och sina barns rättigheter.

72. Införandet av språklagen och minoritetslagen har bidragit till att göra samiska, finska och meänkieli mer synligt i det offentliga rummet.

Synliggörande av jiddisch

73. Av den fjärde granskningsrapporten framgår att Utbildningsradion sänt en del program på svenska om jiddisch ur ett språkligt och kulturellt perspektiv men att utbudet av radioprogram på jiddisch varit i princip lika med noll. Inga radioprogram på jiddisch sändes under 2010. När det gäller barnprogram har en tv-serie översatts till jiddisch.

74. Enligt den femte periodiska rapporten är de tre programföretagen i allmänhetens tjänst, Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR), skyldiga att erbjuda ett utbud på de nationella minoritetsspråken, däribland jiddisch.

75. Institutet för språk och folkminnen ger bidrag till revitaliseringsprojekt, vilket i allt större utsträckning även omfattar jiddisch. Under de tre år som man gjort insatser för att revitalisera de nationella minoritetsspråken har jiddisch fått följande bidrag:

- 2010 beviljades 171 000 konor (18 760 euro).
- 2011 beviljades 641 000 kronor (70 300 euro).
- 2012 beviljades 515 000 kronor (56 500 euro).

76. Vid kontaktbesöket uppgav företrädare för den judiska gruppen att jiddisch enligt deras mening inte fick tillräckligt utrymme i de nationella offentliga medierna.

Synliggörande av romani chib

77. Enligt den fjärde granskningsrapporten sändes det 30 minuter radionyheter dagligen på romani kelderash. Det sändes dock inga tv-program på romani och romani chib uppmärksammades inte i tillräckligt stor utsträckning i det offentliga livet. Vidare fick expertkommittén under den fjärde övervakningsomgången information om att det fanns en stark önskan bland romerna om att inrätta ett nordligt romskt kulturcentrum med stöd från myndighetshåll. Dessutom betonade företrädare för personer som talar den svenska kalé-varieteteten vikten av att romani erkänns som ett språk som talas av hävd i Sverige.

78. Enligt den femte periodiska rapporten har FilmPool Nord, ett regionalt centrum för film- och tv-produktion, under 2010–2012 gett stöd till ett projekt på romani och ytterligare ett är under utveckling. Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) har sändningstillstånd som sträcker sig under perioden 2010–2013. Enligt dessa ska programföretagen beakta språkliga och etniska minoriteters intressen och minoritetsspråken, däribland romani chib, ska inta en särställning. Vidare ska programföretagen föra en dialog med de berörda grupperna. Dessutom lade regeringen fram propositionen Bildning och tillgänglighet – radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019 (prop. 2012/13:164), som innehåller förslag till skärpta krav på programföretagens programutbud på minoritetsspråken. Villkoren i sändningstillstånden föreslås preciseras så att det framgår att samtliga programföretags utbud på de nationella minoritetsspråken finska, samiska, meänkieli och romani chib ska öka årligen under tillståndsperioden.

79. I samband med kontaktbesöket framförde företrädare för romerna åsikten att det inte skett några framsteg de senaste åren i fråga om majoritetsbefolkningens samlade syn på romer och romsk kultur. Företrädare för romerna informerade expertkommittén om att få åtgärder vidtagits på kommunal, regional och nationell nivå och att synligheten i den offentliga sfären måste ökas.

e) *upprätthållande och utveckling av förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk och andra grupper i samma stat som använder ett språk som brukas i identiskt samma eller liknande form, samt upprättande av kulturella förbindelser med andra grupper i staten som använder andra språk,*

80. I den fjärde granskningsrapporten uppmanade expertkommittén de svenska myndigheterna att redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att underlätta och stödja samarbetet mellan olika minoritetsspråkgrupper, med tanke på att det organ som tidigare fungerade som en förbindelselänk mellan dessa grupper (SWEBLUL) inte längre uppbär några statsbidrag.

81. Enligt den femte periodiska rapporten har olika åtgärder vidtagits sedan den senaste rapporten i syfte att främja och underlätta kontakt och stödja samarbete mellan de nationella minoritetsgrupperna. För det första har den referensgrupp som inrättades till följd av propositionen Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna (prop. 2008/09:158) samlat in expertis och kunskap om de olika minoritetsspråkens situation, och utgjort en arena för dialog och erfarenhetsutbyte mellan de nationella minoriteterna kring revitaliseringsfrågor. I referensgruppens slutrapport (se s. 24 i den periodiska rapporten) beskrivs bl.a. vilka utmaningar det finns i arbetet med revitalisering av minoritetsspråken och vilket behov det finns för en liknande arena för samarbete mellan minoritetsgrupperna i framtiden. För det andra har företrädare för de nationella minoriteternas ungdomsförbund sedan 2011 träffats i samband med två stora konferenser om språkrevitalisering. Ungdomsföreträdarnas deltagande finansierades delvis av Språkrådet och universiteten i Uppsala och Stockholm. Till följd av detta har det skapats ett nätverk för ungdomsföreträdare. I februari 2012 samlades för första gången företrädare för ungdomar som tillhör de nationella minoriteterna till ett samråd med ansvarigt statsråd för minoritetspolitiken vid Arbetsmarknadsdepartementet. Syftet med mötet var att få tillfälle att utbyta erfarenheter och synpunkter kring Sveriges minoritetspolitik. Det var också ett tillfälle för företrädarna att diskutera viktiga frågor med ungdomar från andra nationella minoriteter. Som en följd av mötet har en formell plattform skapats för de nationella minoriteternas ungdomsförbund för att möjliggöra kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan organisationerna. Ungdomsförbunden har även erhållit stöd till ett gemensamt samarbetsprojekt under tre år. För det tredje är webbplatsen www.minoritet.se ytterligare ett område där samarbete med de nationella minoriteterna sker. Sametinget har fått i uppgift att ansvara för underhållet av webbplatsen. För att göra de nationella minoriteterna delaktiga i utvecklingen av webbplatsen ska ett råd inrättas med företrädare för samtliga nationella minoriteter.

82. I samband med kontaktbesöket fick expertkommittén information om att Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget tillsammans har försökt att öka de minoritetsspråkstalandes medvetenhet och kunskap om sina respektive rättigheter. Expertkommittén har gjorts uppmärksam på att man tagit fram publikationer på svenska och på minoritetsspråken, med undantag för jiddisch.

83. Expertkommittén uppmanar myndigheterna att tillhandahålla information om det fortsatta samarbetet mellan såväl ungdomsförbunden som andra icke-statliga organisationer.

f) tillhandahållande av lämpliga former och medel för undervisning i och studier av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer,

84. Situationen när det gäller undervisning i samiska, finska och meänkieli behandlas mer ingående i punkterna i del III nedan.

85. I den fjärde övervakningsomgången utfärdade ministerkommittén en rekommendation till de svenska myndigheterna om att ”**stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk**”. I sin fjärde granskningsrapport uppmanade expertkommittén de svenska myndigheterna att införa en heltäckande och systematisk strategi för att stärka undervisningen och utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk och bad de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla information om utvecklingen när det gäller rätten till tvåspråkig undervisning. Dessutom ansågs modersmålsundervisningen, på det sätt som den genomfördes i Sverige, generellt sett vara otillräcklig för att upprätthålla språkkompetensen.

86. Enligt den femte periodiska rapporten har regeringen genomfört insatser för att stärka utbildningssituationen i minoritetsspråken. Skolan regleras numera inte bara av en ny skollag (2010:800) och en ny skolförordning (2011:185) utan även av en ny läroplan (Lgr11). Regeringen har gett vissa lärosäten i uppdrag att ansvara för utbildning i minoritetsspråken. I det svenska systemet ges sådana uppdrag endast i särskilda fall för att säkerställa att utbildningen kommer till stånd. Sådana uppdrag kan ibland ges utan att regeringen tillskjuter öronmärkta medel.

87. Enligt den femte periodiska rapporten erbjuder webbplatsen Tema modersmål, som Skolverket ansvarar för, stöd för pedagoger i deras undervisning i ämnet modersmål. På webbplatsen finns läromedel som tagits fram av lärare, nyheter och lärverktyg på en mängd språk, bland annat samtliga minoritetsspråk. Skolverket har rekryterat redaktörer för fem olika romska varieteter (arli, kalé, kelderash, lovara och resande) samt redaktörer för samiska, jiddisch, finska och meänkieli som ska arbeta med webbplatsen. Resultatet av detta arbete är ett förbättrat stöd i dessa språk för modersmålsverksamheten inom förskolor och skolor genom att tillgången till lärverktyg och lärresurser ökat betydligt. Det material som finns tillgängligt på webbplatsen har under de senaste åren utvecklats, utökats och kompletterats och omfattar nu de flesta varieteter av de nationella minoritetsspråken.

88. Företrädare för de jiddischtalande ställde sig kritiska till att myndigheterna inte hade gjort lika stora insatser för jiddisch som för de övriga fyra minoritetsspråken. Sådana skillnader kunde till exempel noteras i lärarutbildningen, som för närvarande inte anordnas för jiddisch.

Förskola

89. I den fjärde periodiska rapporten konstaterade expertkommittén att en ny skollag trätt i kraft som innehåller bestämmelser om modersmålsstöd i förskolan och förbättrade bestämmelser för modersmålsundervisning till följd av ändringarna i skolförordningen.

90. I den femte periodiska rapporten påpekas att man i läroplanen för förskolan (Lpfö 98, reviderad 2010) erkänner värdet av att vara medveten om det egna kulturarvet och att vara delaktig i andras kultur. Barn som tillhör de nationella minoriteterna kan i förskolan få stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet. Enligt skollagen (2010:800) ska undervisningen i förskolan och förskoleklassen också medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål. Dessa åtgärder gäller inte bara de nationella minoritetsspråken. Vissa kommuner (som ingår i förvaltningsområdet för finska (52 kommuner), samiska (19 kommuner) och meänkieli (6 kommuner)) ska ge föräldrar möjlighet att placera sina barn i förskola eller motsvarande där "hela eller delar" av verksamheten bedrivs på samiska, finska eller meänkieli. Formuleringen "hela eller delar" har, precis som på grundskolenivå, fått olika tolkning, ofta en minimalistisk sådan. Tillsynsmyndigheten Skolinspektionen har genomfört en riktad tillsyn (dnr 40-2011:3022) på området för att säkerställa att kommunerna uppfyller sina förpliktelser. Tillsynen visade på stora skillnader i kommunernas verksamhet, men även att kunskapen om de nationella minoriteternas särskilda rättigheter i allmänhet är låg och att dessa språk har låg prioritet i många kommuner. Skolinspektionen följer kontinuerligt upp de brister som framkommer vid granskningen.

91. Vid kontaktbesöket fick expertkommittén information om det akuta behovet av förskollärare och lärarfortbildning samt bristen på lämpliga läromedel. Detta gäller särskilt för meänkieli men även för finska och, i mindre utsträckning, samiska, där Samernas utbildningscentrum tycks ha förutsättningar att åtminstone i viss mån uppfylla de krav som ställs på dem på utbildningsområdet. Expertkommittén fick också information om kommunernas ganska varierande tolkning av hur omfattande service som ska erbjudas på de nationella minoritetsspråken.

Utbildning av lärare

92. I den fjärde granskningsrapporten påpekade expertkommittén att utbildningen av minoritetsspråklärare inte fick några öronmärkta anslag och att det inom ramen för den nya lärarutbildning som infördes hösten 2011 inte erbjöds någon lärarutbildning i minoritetsspråk vid svenska högskolor. I rapporten nämndes även en planerad reform av lärarutbildningen som skulle innebära att modersmållärare fick samma status och ställning som andra lärare (där lärarutbildningen för modersmållärare skulle integreras i ämneslärarutbildningen). Expertkommittén konstaterade också att Skolinspektionen under 2012 skulle genomföra en studie om språkkompetensen hos modersmållärare.

93. Viss ny information om den här frågan presenterades i den femte periodiska rapporten och kommer att behandlas närmare i punkterna i del III nedan.

94. Vid expertkommitténs förra kontaktbesök väntade de icke-statliga organisationerna på en rapport från Högskoleverket, som av den svenska regeringen hade fått i uppdrag att utvärdera de nationella minoritetsspråkens situation inom den högre utbildningen och lägga fram förslag till åtgärder för att trygga tillgången på lärare i de nationella minoritetsspråken. Rapporten offentliggjordes i oktober 2011 och innehöll ambitiösa förslag och en enhetlig strategi för att bygga upp en akademisk miljö för högre utbildning och lärarutbildning i samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Det var dock tydligt att ramarna för Högskoleverkets uppdrag påverkade de förslag som lades fram: varken antagningskraven eller examenskraven för de olika lärarutbildningarna fick ändras. Det innebar att en av de mest angelägna åtgärderna för att trygga tillgången på utbildade lärare därför inte kunde finnas med bland verkets förslag: språkbad eller liknande åtgärder på eftergymnasial nivå som förberedelse inför lärarutbildningen och med tillhörande stipendier för att locka studenter. De behov

som företrädare för de minoritetsspråkstalande, fristående skolor och icke-statliga organisationer påtalat kunde inte heller tillgodoses. Dessa behov återfinns på de lägre utbildningsnivåerna, dvs. i förskolan och i grundskolans första år, medan uppdraget var begränsat till att ta fram en lärarutbildning med inriktning på modersmål under grundskolans sista år (14–16 år) och gymnasienivå.

Romani chib

95. I den fjärde granskningsrapporten riktade expertkommittén återigen en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att i samarbete med de romanitalande hitta innovativa lösningar på bristen på romanilärare.

96. Enligt den femte periodiska rapporten gav regeringen i budgetpropositionen för 2013 Södertörns högskola ett nationellt ansvar och medel för att bygga upp och utveckla en ämneslärarutbildning i romani chib. I det arbetet ska högskolan föra en dialog med den berörda nationella minoriteten. Lärosätet ska även samverka med berörda aktörer i Sverige och, när detta är relevant, i andra länder som har erfarenhet av arbete med språket. Högskolan ska bygga upp en utbildning i romani chib med utgångspunkten att från och med år 2014 erbjuda utbildning i romani chib varje läsår. Dessutom upprättades under hösten 2008 ett avtal mellan Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad och Södertörns högskola angående en uppdragsutbildning riktad till tre obehöriga lärare i romani. Den aktuella lärarutbildningen följde i princip det ordinarie lärarprogrammet med inriktning mot förskola, förskoleklass och grundskolans första år. I programmet ingick en egen specialisering om romernas historia och nutida situation. Romanilärarna fick sin examen vid en examensceremoni i oktober 2010.

97. Från och med 2014 har Södertörns högskola en lektor som ansvarar för lärarutbildningen i romani.

98. Dessutom uppger de svenska myndigheterna att Skolverket inom ramen för regeringens strategi för romsk inkludering 2012–2032 har fått i uppdrag att främja utveckling och produktion av böcker och andra lärvverktyg på samtliga varieteter av romani chib för barn, unga och vuxna. Detta arbete har genomförts efter samråd med lärare i romani chib och företrädare för romer och var tänkt att resultera i nio olika typer av skolmaterial som i princip skulle ha börjat användas i slutet av 2013.

99. Under kontaktbesöket kritiserade företrädare för Sveriges resande strategin för romsk inkludering, eftersom de menade att man vid sammanställningen av innehållet inte tagit tillräcklig hänsyn till deras ställning som en integrerad grupp. Deras kritik gällde både utbildningsfrågor och sociala frågor.

100. Under kontaktbesöket informerade företrädare för romerna expertkommittén om att det i Helsingborg bara fanns en modersmålslärare. Åtta olika dialekter talades i den romska gruppen i området, men undervisningen var för närvarande begränsad till två dialekter.

Jiddisch

101. I den fjärde granskningsrapporten påpekade expertkommittén att det rådde brist på lämpliga läromedel och att det inte fanns någon lärarutbildning i jiddisch. Expertkommittén uppmanade "de svenska myndigheterna att öka tillgängligheten när det gäller undervisning i eller på jiddisch, särskilt i Göteborg, Stockholm och Malmö".

102. Enligt den femte periodiska rapporten har skolan Vasa real i Stockholm ansökt om och beviljats tillstånd att anordna en särskild utbildning i judiska studier, som även omfattar undervisning i hebreiska och jiddisch. Utöver detta har Hillelskolan i Stockholm erbjudit undervisning i jiddisch utanför den ordinarie undervisningen. Lunds universitet har sedan 2007 ett nationellt ansvar för jiddisch och universitetet har fått medel för uppbyggnaden av utbildningen för att öka tillgången

till undervisning i jiddisch. Detta har bl.a. resulterat i att Lunds universitet 2012 för första gången kunnat anordna en kurs på kandidatnivå i ämnet jiddisch. Totalt fanns det 71 platser, varav 12 på kandidatnivå och 12 på en nätbaserad nybörjarkurs. Platserna söktes av 118 personer, varav 69 var förstahandssökande. Antalet helårsstudenter uppgick till 12 och antalet helårsprestationer till 6. Höstterminen 2012 gav Lunds universitet kurser på campus och på distans i språket men även i judisk kultur och historia. Kurserna ges på nybörjar-, grund- och fortsättningsnivå men är inte direkt kopplade till lärarutbildningen. Undervisningen sker på svenska eller engelska. Universitetet är enligt uppgift ett av få lärosäten i världen som erbjuder kurser i jiddisch på distans både för nationella och internationella studenter på olika nivåer.

103. Det har även skett en del förbättringar på utbildningsområdet. Till exempel har en elev numera rätt till modersmålsundervisning även om den är den enda elev som efterfrågar detta, vilket därmed motsvarar kraven för övriga nationella minoritetsspråk.

104. Under kontaktbesöket påpekade några företrädare för den judiska gruppen att ungdomar är allt mindre intresserade av jiddisch och alltmer intresserade av kurser i hebreiska. Dessutom har expertkommittén fått uppgifter om att Hillelskolan inte längre erbjuder undervisning i jiddisch. Företrädarna för den judiska gruppen efterlyste åtgärder för att stödja jiddisch, men i en omfattning som står i proportion till dess betydelse för den judiska gruppen i Sverige.

105. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att ägna större uppmärksamhet åt behovet av att främja jiddisch som språk och att även stödja modern kultur på jiddisch. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att fortsätta stödja jiddisch på utbildningsområdet för att trygga dess fortlevnad.

h) främjande av studier och forskning om landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet eller motsvarande läroanstalter,

106. Undervisning i samiska, finska och meänkieli vid universitet och högskolor behandlas mer ingående i avsnittet om åtagandena i del III i konventionen.

Romani chib

107. I den fjärde granskningsrapporten påpekade expertkommittén att man hade haft få sökande till språkkurserna i romani chib vid Linköpings universitet, vilket ansågs bero på att romer generellt sätt har lägre utbildning och att få har behörighet till högskolestudier. Ett annat problem var att undervisningen hölls på svenska. Kursen utvärderades under 2010.

108. Enligt den femte periodiska rapporten ska undervisning och forskning i romani chib utvecklas vid Södertörns högskola.

109. Vid kontaktbesöket förklarade företrädare för romerna för expertkommittén att ett av de största problemen är att man inte tar hänsyn till de olika dialekterna av romani när man erbjuder modersmålsundervisning. Det största problemet är att vissa kommuner inte erbjuder någon modersmålsundervisning.

Jiddisch

110. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att det fanns många sökande till kurserna i jiddisch vid Lunds universitet. Expertkommittén förklarade att den inte fått någon uppgift om hur många studerande som faktiskt läser kurserna i jiddisch vid Lunds universitet i förhållande till de 120 platser som planerades från början.

111. Av den femte periodiska rapporten framgår att man bedriver undervisning och forskning i romani chib vid Lunds universitet. Denna fråga vidareutvecklas under artikel 7.1.f ovan.

112. Under kontaktbesöket framförde några judiska företrädare kritik mot att de svenska myndigheterna minskat stödet och resurserna till jiddisch. De kritiserade även bristen på stöd till lärarutbildningen vid Lunds universitet.

Punkt 2

Parterna förbinder sig att, om så inte redan har skett, avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av ett landsdels- eller minoritetsspråk och som syftar till att motverka eller äventyra dess fortbestånd eller utveckling. Vidtagande av särskilda åtgärder till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk som syftar till att främja likhet mellan användarna av dessa språk och resten av befolkningen, eller som tar behörig hänsyn till deras särskilda förhållanden, skall inte betraktas som diskriminering mot dem som brukar mera allmänt använda språk.

113. I den fjärde granskningsrapporten nämnde expertkommittén den nya diskrimineringslag (2008:567) som trädde i kraft den 1 januari 2009. Expertkommittén konstaterade att Diskrimineringsombudsmannen pekat på flera olika aspekter av svensk minoritetsspråkspolitik, praxis och lagstiftning där förbättringar behövs. Bland annat påtalades ett bristande samarbete mellan de minoritetsspråkstalande och myndigheterna, otillräckliga möjligheter till gottgörelse för den vars rättigheter kränkts, bristande möjligheter för de minoritetsspråkstalande att påverka sin situation samt att man misslyckats med att erbjuda tvåspråkig utbildning.

114. Inga nya upplysningar om detta lämnades i den femte periodiska rapporten.

115. Expertkommittén anser att principerna i artikel 30 i FN:s konvention om barnets rättigheter är fullt tillämpliga och i linje med principerna i Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. ”I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör en urbefolkning skall ett barn som tillhör en sådan minoritet eller urbefolkning inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.”

Punkt 3

Parterna förbinder sig att med lämpliga åtgärder främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet och särskilt verka för att respekt, förståelse och tolerans med avseende på landsdels- eller minoritetsspråk inkluderas bland målen för olika slag av undervisning och utbildning i sina länder samt att uppmuntra massmedia att sträva mot samma mål.

116. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att antagandet av språklagen och minoritetslagen har lett till ökad medvetenhet om minoritetsspråkens historiska närvaro i Sverige. Detta har i sin tur lett till att såväl minoritetsbefolkningens som majoritetsbefolkningens acceptans och intresse för dessa språk har ökat. Expertkommittén konstaterade vidare den nya webbplatsen www.minoritet.se, som innehåller information om de nationella minoriteterna och deras rättigheter.

117. Enligt den femte periodiska rapporten finansierar den svenska regeringen webbplatsen www.minoritet.se. Den har till syfte att sprida kunskap och information om Sveriges nationella minoriteter, minoritetsspråk och minoritetsrättigheter genom att öka majoritetsbefolkningens, beslutsfattarnas, tjänstemännens och de nationella minoriteternas kunskap om Sveriges internationella minoritetsåtaganden samt minoritets- och diskrimineringslagstiftning. Sametinget ansvarar för webbplatsen. Den 1 juli 2011 trädde dessutom den reviderade läroplanen för grundskolan i kraft, som har ett tydligare fokus på de nationella minoriteterna. Ett av de övergripande målen är att varje elev ska få kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.

118. Expertkommittén fick information om att lärare och lärarutbildare inte får tillräcklig kunskap om de nationella minoriteterna, vilket kan leda till problem vid genomförandet av den reviderade läroplanen. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att redovisa hur lärare och lärarutbildare utbildas om nationella minoriteter.

Punkt 4

Vid fastläggande av sin politik i fråga om landsdels- eller minoritetsspråk skall parterna ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder sådana språk. De uppmantras att i mån av behov upprätta organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som sammanhänger med landsdels- eller minoritetsspråk.

119. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att samrådet med företrädarna för de landsdels- eller minoritetsspråkstalande hade förbättrats. Språkrådet hade utsett språkvårdare för meänkieli, finska och romani (delegationen för romska frågor hade föreslagit två personer från den romska minoritetsgruppen som språkvårdare för romani). Än så länge finns det dock inte någon språkvårdare för jiddisch. När det gäller samiskan ska Sametinget i enlighet med den ändrade sametingslagen fastställa målen för den samiska språkpolitiken.

120. I den femte periodiska rapporten står det att förvaltningsmyndigheter enligt 5 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor. Inkluderandet av nationella minoriteter är även målet med Sveriges strategi för de nationella minoriteterna. I den femte periodiska rapporten ger de svenska myndigheterna exempel på hur man inkluderat minoriteter i beslutsfattandet, t.ex. genom samråd.

Romani chib

121. I den fjärde granskningsrapporten förklarade expertkommittén att Regeringskansliet hade studerat det betänkande (Romers rätt – en strategi för romer i Sverige) som Delegationen för romska frågor lagt fram i juli 2010. I betänkandet belystes de problem avseende romernas situation som behövde lösas, bl.a. det faktum att endast ett fåtal lokala myndigheter var medvetna om rätten till modersmålsundervisning. Romerna var inte tillräckligt medvetna om sina rättigheter.

122. Enligt den femte periodiska rapporten kan strategin för romsk inkludering kännetecknas av romsk delaktighet och romskt inflytande, eftersom det i strategin anges att samtliga insatser ska genomföras i samråd med romska företrädare eller sakkunniga. Samtliga kommuner som deltar i strategins pilotverksamhet arbetar aktivt med att etablera ett romskt råd eller på annat sätt ha en fortlöpande dialog med romer boende i kommunen. Sveriges Kommuner och Landsting, som har i uppdrag att ge stöd i arbetet med samråd, har sammanställt goda exempel på samråd i en skrift som ska spridas till kommunerna som ett stöd i arbetet. I juni 2013 fattade Regeringskansliet dessutom beslut om att bilda en romsk referensgrupp för arbetet med strategin för romsk inkludering. Referensgruppen ska säkerställa romernas delaktighet och inflytande i arbetet med strategin för romsk inkludering och bidra med information och synpunkter om hur regeringen kan utveckla styrning och insatser för denna. Ett första dialogmöte med referensgruppen hölls i september 2013.

123. Under kontaktbesöket informerade företrädare för romerna expertkommittén om att vissa kommuner uppfyller sina åtaganden, medan andra arbetar mindre aktivt med att skydda romani. De menade att åtgärder bör vidtas för att se till att de åtaganden som gjorts inom ramen för strategin för romsk inkludering faktiskt genomförs.

3.2. Bedömning med avseende på del III i konventionen

124. I detta avsnitt fokuserar expertkommittén på problemområden och nya utvecklingstrender när det gäller att skydda och främja samiska, finska och meänkieli. Kommittén kommer således inte att granska de åtaganden som behandlats i samband med tidigare övervakningsomgångar och för vilka ingen ny relevant information kommit expertkommittén till del. Följande åtaganden kommer således inte att kommenteras:

Beträffande samiska:

- Artikel 8.1.f.iii och g
- Artikel 9.1.a.iii, b.iii, c.iii, och d och artikel 9.2.a
- Artikel 10.5
- Artikel 11.1.a.iii, och artikel 11.2
- Artikel 12.1.a, b, c, d, e, f, g och h och artikel 12.2
- Artikel 13.1.a
- Artikel 14.a och b

Beträffande finska:

- Artikel 8.1.f.iii
- Artikel 9.1.a.ii, a.iii, b.ii, b.iii, c.ii, c.iii och d och artikel 9.2.a
- Artikel 10.2.b, artikel 10.4.a och artikel 10.5
- Artikel 11.1.c.i, e.i och artikel 11.2
- Artikel 12.1.a, b, c, d, f och h och artikel 12.2
- Artikel 13.1.a
- Artikel 14.a och b

Beträffande meänkieli:

- Artikel 8.1.f.iii
- Artikel 9.1.a.iii, b.iii och d och artikel 9.2
- Artikel 10.4.a och artikel 10.5
- Artikel 11.2
- Artikel 12.1.a, d och f och artikel 12.2
- Artikel 13.1.a
- Artikel 14.a och b

125. När det gäller dessa åtaganden hänvisar expertkommittén till slutsatserna i kommitténs första, andra, tredje och fjärde rapport men förbehåller sig rätten att göra en ny bedömning av situationen vid ett senare tillfälle.

126. De punkter eller stycken som återges i fetkursiverad stil är de åtaganden som valts ut av Sverige.

3.2.1. Samiska

Artikel 8 – Utbildning

Allmänna frågor

127. Den svenska grundskolan avser skolgång till och med årskurs 9 (16 års ålder). Utbildningen efter grundskolan (16–19 års ålder) sker inom gymnasieskolan.

128. Under den fjärde övervakningsomgången rekommenderade ministerkommittén de svenska myndigheterna att ”**stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk**”, att ”**se till att ’modersmålsundervisningen’ uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en genuin och adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken**”, att ”**öka utbudet av tvåspråkig undervisning för [...] samiska**” och att ”**ta fram undervisnings- och inlärningsmaterial för samtliga minoritetsspråk**”.

129. I samband med kontaktbesöket informerades expertkommittén om att de flesta kommuner inte erbjuder modersmålsundervisning enligt bestämmelserna i skollagen. Under 2012 presenterade Skolinspektionen en kvalitetsgranskning av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken (rapport 2012:2).

Sydsamiska

130. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att situationen förbättrats något när det gäller utbildningen i sydsamiska. Undervisning i sydsamiska gavs vid sameskolorna i Karesuando, Kiruna, Gällivare och Tärnaby. Vilhelmina och Härjedalens kommuner erbjöd sydsamiska i den integrerade samiska undervisningen. Undervisning på sydsamiska erbjöds i skolor i Bergs och Krokoms kommuner. Sameskolan i Tärnaby erbjöd tvåspråkig sydsamisk undervisning, och andra skolor erbjöd modersmålsundervisning i sydsamiska. Dessa skolor fick stöd av Sameskolstyrelsen. Dessutom erbjöd Samernas utbildningscentrum i Jokkmokk kurser i sydsamiska och försökte utöka den nätbaserade distansundervisningen. Expertkommittén uppmanade de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla närmare information om 1) i vilken utsträckning som undervisning i samiska erbjuds inom ramen för ”integrerad samisk undervisning”, 2) huruvida sådan undervisning är tvåspråkig och 3) om undervisningen omfattar de olika samiska varieteterna.

Punkt 1

Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning inom det territorium där sådana språk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försäkra undervisningen i statens officiella språk:

Förskola

a) i) att tillhandahålla förskoleundervisning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av förskoleundervisningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) och ii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt, eller,

131. I den fjärde granskningsrapporten välkomnade expertkommittén att man utökade det område där förskoleundervisning på samiska måste erbjudas. Expertkommittén kunde samtidigt konstatera att dessa insatser endast verkade göras inom ramen för sameskolan, under Sameskolstyrelsens överinseende, och av frivilliggrupper. Det verkade inte finnas någon förskoleundervisning på samiska inom det kommunala förskolesystemet. Det rådde även brist på behöriga förskollärare och annan personal som även hade kunskaper i samiska och samisk kultur. Även läromedel saknades. Expertkommittén gjorde bedömningen att detta åtagande fortfarande fullgjordes delvis och riktade återigen en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att främja förskoleundervisning på samiska.

132. Enligt den nya minoritetslagen från 2009 (17 §) har samisk-, finsk- och meänkielitalande rätt att ta del av hela eller delar av förskolans verksamhet på sitt modersmål inom respektive förvaltningsområde. Formuleringen ”hela eller delar” av verksamheten har tolkats olika i olika kommuner, vilket har gjort att vissa av dem nästan inte erbjuder någon service alls på minoritetsspråken, medan andra erbjuder en väsentlig del av servicen på minoritetsspråken. I den svenska översättningen av konventionen står det hela eller ”en väsentlig del” av undervisningen inom det valda åtagandet. Formuleringen ”hela eller delar” i minoritetslagen innebär att det i denna ställs lägre krav än i konventionens svenska översättning.

133. Enligt den femte periodiska rapporten bedrivs merparten av verksamheten vid de förskolor som Sameskolstyrelsen driver på samiska. Erfarenheten visar att det är lättare att använda samiska och samisk terminologi mellan barn och personal inom förskolan än inom grundskolan, eftersom det inte ställs samma krav på språkundervisningen i förskolan som i grundskolan. Inom förskolan finns dessutom möjlighet att anställa samiskskunnig personal som barnskötare, i stället för att behöva förlita sig på att

kunna anställa det fåtal samiskatalande högskoleutbildade förskolelärare som finns. För att garantera en bra kvalitet på förskolan har Sameskolstyrelsen dock även anställt ett antal behöriga förskollärare som ansvarar för undervisningen i förskolan. Målsättningen med undervisningen i Sameskolstyrelsens förskolor är att barnen efter att ha gått 3–4 år i förskolan ska ha tillräckliga kunskaper för att kunna tillgodogöra sig grundskoleundervisningen i olika ämnen helt på samiska.

134. Vid kontaktbesöket bekräftades det akuta behovet av utbildade förskollärare. De lokala myndigheterna har inte kunnat tillgodose den ökande efterfrågan på grund av bristen på utbildade förskollärare och den fortsatta bristen på lämpliga läromedel.

135. Expertkommittén bedömer att detta åtagande fortfarande fullgörs delvis men riktar fortfarande en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att vidta beslutsamma åtgärder för att främja förskoleundervisning på samiska. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla information i nästa periodiska rapport.

Grundskola

b) i) att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillse att i undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i)–iii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt,

136. I den fjärde övervakningsomgången befarade expertkommittén att undervisningen på samiska skulle fortsätta att minska om inte de svenska myndigheterna vidtog bestämda åtgärder för att vända denna utveckling. Expertkommittén menade att man bland annat borde anlägga en helhetssyn på samiskundervisningen och se till att det fanns tillräckligt med kompetenta lärare och tillräckligt med läromedel. Med tanke på denna tillbakagång reviderade expertkommittén sin tidigare bedömning och konstaterade i stället att åtagandet endast fullgjordes delvis. Expertkommittén uppmanade de svenska myndigheterna att vidta proaktiva åtgärder för att stärka undervisningen på samiska i grundskolan.

137. Eleverna kan endast gå i sameskolan till och med årskurs 6. Det bedrivs ingen tvåspråkig undervisning i alla kommuner i förvaltningsområdet för samiska. Undervisning på andra språk än svenska, däribland samiska, får inte överstiga 50 procent. Integrerad samisk undervisning kan bedrivas efter årskurs 6 om avtal tecknas mellan kommunen och Sameskolstyrelsen. Skolorna kan också söka bidrag hos Sameskolstyrelsen för undervisning i övriga ämnen. Skolor med integrerad samisk undervisning följer läroplanen för sameskolan och anpassar därutöver innehållet i vissa ämnen så att de får en samisk inriktning. Dessutom bedrivs utökad modersmålsundervisning jämfört med vad som normalt erbjuds. Enligt den femte periodiska rapporten deltog 2012 sammanlagt 167 elever i integrerad samisk undervisning vid 16 grundskolor, vilket är en ökning med 7 elever jämfört med 2011.

138. Sameskolstyrelsen bidrar med medel till de skolhuvudmän med vilka de tecknar avtal om integrerad undervisning. Sameskolstyrelsen står i dessa fall bl.a. för kostnaden för utökad undervisningstid i samiska som modersmål.

139. Dessutom understryker man i den femte periodiska rapporten att en grundförutsättning för att få bidrag av Sameskolstyrelsen för utökad undervisning i samiska är att skolan bedriver modersmålsundervisning i samiska. De skolor som har integrerad samisk undervisning har mellan två och fyra timmar samiska per vecka. Undervisningen ges i tre varieteter, nord-, lule- och sydsamiska. Dessa varieteter är de som har en egen ortografi. Undervisningsspråket inom integrerad undervisning varierar från skola till skola och beror i huvudsak på elevernas färdighetsnivå. Målet är att undervisningen enbart ska ske på samiska men eleverna har i dag sällan de förkunskaper som krävs för att möjliggöra undervisning enbart på samiska. I andra ämnen än samiska deltar eleverna i den ordinarie undervisningen på skolan.

140. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att det rådde stor brist på utbildade lärare och att de elever som deltog i den samiska modersmålsundervisningen hade mycket begränsad undervisningstid. Expertkommittén har även gjorts uppmärksam på bristen på utbildningsmöjligheter i Sverige. Hälften av de samisklärare som finns har utbildats i Norge. Deras utbildningsprogram är utformat efter den norska läroplanen vilket ibland gör det svårt att anpassa undervisningen till de samisktalande barnens situation i det svenska skolsystemet.

141. Expertkommittén bedömer att detta åtagande fortfarande fullgörs delvis och uppmanar de svenska myndigheterna att vidta beslutsamma åtgärder för att stärka undervisningen på samiska i grundskolan.

Gymnasieutbildning

c) i) *att tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller*

ii) *att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller*

iii) *att tillse att i undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller*

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i)–iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,

142. I sin fjärde granskningsrapport konstaterade Expertkommittén att Bokensskolan i Jokkmokk var den enda gymnasieskola där man erbjöd undervisning i samtliga samiska språk och att endast ett fåtal andra skolor erbjöd samiska inom den reguljära språkundervisningen eller inom ramen för modersmålsundervisningen. Expertkommittén konstaterade också att den inte fått någon information om vilka åtgärder de svenska myndigheterna vidtagit för att uppmuntra övriga kommuner där samiska används, inklusive de kommuner som nyligen anslutit sig till förvaltningsområdet för samiska, att införa samiska på gymnasiet. Expertkommittén konstaterade därför att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis och uppmanade de svenska myndigheterna att införa samiska på gymnasienivå i andra kommuner där samiska används.

143. Enligt den femte periodiska rapporten erbjuder Bokensskolan i Jokkmokk två samiska gymnasieutbildningsalternativ för ungdomar – samiska näringar och samiska samhällsprogrammet. Skolan har riksintag vilket betyder att elever från hela landet kan söka och genomföra sin utbildning vid skolan. Inom den nya gymnasieskolan (GY11) har samiska samhällsprogrammet utvecklats till ett högskoleförberedande samhällsprogram med samisk inriktning och från och med höstterminen 2012 erbjuder skolan även ett samiskt yrkesprogram om samiska näringar. Samiska samhällsprogrammet hade hösten 2013 sammanlagt 15 elever och samiska yrkesprogrammet 8 inskriva elever.

144. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis och uppmanar de svenska myndigheterna att förbättra den samiska gymnasieutbildningens situation och att lämna mer detaljerad information om detta i nästa periodiska rapport.

Teknisk utbildning och yrkesutbildning

d) i) att tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillse att i den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i)–iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,

145. I sin fjärde granskningsrapport konstaterade expertkommittén att det anordnats viss yrkesutbildning på samiska som man erhållit statsbidrag för, men att det i allmänhet var svårt att få en yrkesutbildning på samiska godkänd av Myndigheten för yrkeshögskolan eftersom man endast kan räkna med ett fåtal sökande. Expertkommittén konstaterade att man tillämpat samma ekonomiska principer för yrkesutbildningar på samiska som för allmänna yrkesutbildningar, vilket i många fall inneburit att det inte anordnats någon yrkesutbildning på samiska alls. Expertkommittén uppmanade de svenska myndigheterna att agera mer proaktivt genom att utöka och stärka utbudet av yrkesutbildning på samiska. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fullgjordes delvis.

146. Enligt den femte periodiska rapporten är yrkeshögskoleutbildningar en eftergymnasial utbildningsform med syfte att täcka specifika kompetensbehov på arbetsmarknaden. Expertkommittén har inte fått någon relevant information om samiskundervisningen på denna nivå. Expertkommittén har dock beaktat den information som lämnats om gymnasieutbildningen.

147. Expertkommittén bedömer att detta åtagande fortfarande fullgörs delvis. Expertkommittén rekommenderar myndigheterna att utarbeta en strategi som är anpassad efter de samisktalandes behov.

Universitetsutbildning och annan högre utbildning

e) i) att tillhandahålla universitetsutbildning och annan högre utbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla resurser för studier av dessa språk som ämnen i universitetsutbildningen och den högre utbildningen, eller

iii) att, om till följd av statens roll i förhållande till institutioner för högre utbildning, stycke i) och ii) ovan inte kan tillämpas, uppmantra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på landsdels- eller minoritetsspråk eller av resurser för studier av dessa språk som studieämnen vid universitet eller högre utbildningsanstalter

148. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att Umeå universitet anordnar kurser i sydsamiska, nordsamiska och lulesamiska samt i samisk kultur. Universitetet ansåg dock att de öronmärkta medlen var alltför blygsamma och att break-even, dvs. det antal studenter som behövs för att en kurs ska anordnas, var för högt. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis. Den rekommenderade de svenska myndigheterna att aktivt arbeta för att undanröja eventuella trösklar som hindrar högskolor och universitet att erbjuda kurser i samiska.

149. Enligt den femte periodiska rapporten erbjuds nybörjarkurser i samiska vid både Umeå universitet och Uppsala universitet. Kursutbudet i samiska och samiska studier utgörs på Umeå universitet av distanskurser med nätstöd eller av rena nätbaserade kurser. Exempel på erbjudna kurser är samiska språkrevitaliseringsstudier, samiska kulturstudier, lulesamiska samt sydsamiska på både grundnivå och avancerad nivå.

150. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att universiteten hade mycket begränsade resurser till sitt förfogande för att kunna upprätthålla undervisningen i språken som studieämnen, t.ex. i samiska vid Umeå universitet. Detta påverkar även universitetets möjligheter att tillhandahålla den planerade lärarutbildningen i samiska. Bristen på lämpliga svenskutgivna läromedel var ett annat problem som påverkade Umeå universitets möjligheter att tillhandahålla lärarutbildning i samiska.

151. Expertkommittén bedömer att detta åtagande fortfarande fullgörs delvis och rekommenderar de svenska myndigheterna att tillhandahålla de resurser som behövs för att universiteten ska kunna utföra sina extra uppdrag och åtaganden för samiska, både som studieämne och inom ramen för lärarutbildningen. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om de åtgärder som vidtas för att se till att universitetens uppdrag backas upp med tillräckliga resurser.

Grundutbildning och fortbildning av lärare

h) att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har accepterats av en part,

152. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade Expertkommittén att Luleå tekniska universitet 2009 fick ställa in kurserna för lärare i samiska på grund av att det inte fanns några sökande. Regeringen har gett universitetet i uppdrag att vidta åtgärder för att se till att antalet sökande till kurserna för minoritetsspråklärare ökar. Luleå tekniska universitet har dock inte gjort detta, delvis på grund av att det inte funnits några öronmärkta anslag för utbildning av samisklärare. Expertkommittén gjorde bedömningen att situationen var mycket allvarlig. Den ansåg att problemet måste åtgärdas omedelbart, eftersom undervisningen i och på samiska på grundskole-, gymnasie- och högskolenivå annars riskerar att minska. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att åtagandet inte fullgjordes. Ministerkommittén rekommenderade de svenska myndigheterna att "skapa ett målinriktat lärarutbildningssystem med tillräckliga resurser för samtliga minoritetsspråk". Dessutom riktade expertkommittén en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att ta fram ett program för utbildning av samisklärare, inklusive tvåspråkig undervisning, och att tillhandahålla incitament för studerande att bli lärare i samiska.

153. Enligt den femte periodiska rapporten erbjuds elever i grund- och gymnasieskolan studie- och yrkesvägledning. Det är ett sätt att sprida information om möjligheten att bli lärare i ett nationellt minoritetsspråk. Det är dock inte känt i vilken utsträckning man inom ramen för denna service faktiskt ger information om frågor som rör utbildning i samiska. Sverige har därutöver ett generellt studiestödssystem som alla individer kan ta del av för att studera vid universitet och högskolor. Universitet och högskolor validerar reell kompetens och tidigare praktisk erfarenhet, bl.a. för att koppla dessa till efterfrågan på lärarutbildning i samiska som modersmål.

154. Utbildningsdepartementet har från och med 2013 gett Umeå universitet ett nationellt ansvar och särskilda medel för att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildningen i samiska och en snabbutbildning och vidareutbildning till i slutet av 2015. I det arbetet ska universitet ta hänsyn till språkanvändarnas särskilda behov och förutsättningar samt beakta den berörda nationella minoritetens synpunkter. Lärosätet ska även samverka med andra lärarhögskolor i Sverige, och i förekommande fall, i andra länder som har erfarenhet av arbete med samiska. Regeringen avser att återkomma i fråga om utvärdering av det särskilda åtagandet. Tolv studenter kommer att utbildas för att inom tre år få lärarbehörighet i samiska och meänkieli.

155. Umeå universitet har enligt regleringsbrevet ett uppdrag att varje läsår erbjuda utbildning i samiska.

156. Expertkommittén bedömer att åtagandet fullgörs delvis och uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla information om vilka åtgärder de har vidtagit för att tillhandahålla lärarutbildning i samiska.

Tillsynsorgan

i) att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, som skall offentliggöras.

157. I samband med den fjärde övervakningsomgången hade expertkommittén inte fått någon information om huruvida det fanns ett eller flera övervakningsorgan med särskilt ansvar för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och inte heller om huruvida det var den nyligen inrättade Skolinspektionen som skulle anta denna roll i enlighet med kraven i åtagandet. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis.

158. I den femte periodiska rapporten lämnade de svenska myndigheterna information om Skolinspektionens roll och ansvarsområde som tillsynsmyndighet för det svenska skolväsendet. I den regelbundna tillsynen ingår att säkerställa att varje svensk skola fullföljer kraven i skolförfattningarna. Däri ingår att kontrollera att de nationella minoriteternas språkliga rättigheter tillvaratas. Detta görs dock inte varje år.

159. Enligt den femte periodiska rapporten har Skolinspektionen fått i uppdrag av regeringen att utföra kvalitetsgranskningar av skolväsendet, förskoleverksamheten och fritidshemmen. Denna kvalitetsgranskning innebär en detaljerad och systematisk undersökning av en verksamhets kvalitet inom vissa kommuner där utgångspunkten är alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö. De iakttagelser, analyser och bedömningar som görs inom ramen för granskningarna redovisas dels i form av enskilda beslut till de granskade skolhuvudmännen, dels i en övergripande och sammanfattande rapport. I den övergripande och sammanfattande rapporten beskrivs viktiga kvalitetsaspekter inom granskningsområdet och rapporten är därför även avsedd att ge utvecklingsstöd till huvudmän och skolor som inte har granskats. Skolinspektionen har lagt fram kvalitetsgranskningar av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken. Under 2011 gjordes t.ex. en sådan granskning av förskolan (dnr 40 2011:3022).

160. Enligt den femte periodiska rapporten har Skolverket och Skolinspektionen ett delat ansvar. Skolverket ansvarar för styrning, utveckling och stöd av skolorna, medan Skolinspektionen utövar tillsyn. Tillsammans säkerställer myndigheterna att skolan både utvecklas och fullgör sina skyldigheter. Detta gäller även aspekter som rör de nationella minoriteterna, vilket kommer till uttryck genom Skolinspektionens kvalitetsgranskningar och genom Skolverkets fortsatta arbete med att erbjuda undervisningsstöd.

161. Detta åtagande förefaller vara fullgjort. Expertkommittén är dock osäker på om dessa rapporter offentliggörs regelbundet. Expertkommittén rekommenderar de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om detta i nästa periodiska rapport.

Punkt 2

I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de där landsdels- eller minoritetsspråk av hävd används, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar det, att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga utbildningsnivåer.

162. I den fjärde granskningsrapporten förklarade expertkommittén att den inte fått någon information om hur den allmänna rätten för personer som tillhör den samiska nationella minoriteten att lära sig samiska inom ramen för det allmänna utbildningssystemet överallt i Sverige tillämpas utanför förvaltningsområdet för samiska. Expertkommittén hade visserligen uppmärksammats på att distanskurser i samtliga tre samiska varieteter tillhandahölls på alla utbildningsnivåer men saknade detaljerad information om hur dessa kurser genomfördes i praktiken och vilken effekt de hade. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis.

163. Enligt den femte periodiska rapporten finns i Sverige en möjlighet att lära sig och utveckla sitt minoritetsspråk på olika utbildningsnivåer. I ett flertal kommuner erbjuds kortkurser via olika lokala studieförbund. Språkbadsläger för samiskstuderande, både inom och utanför det område där samiska talas av hävd, anordnas regelbundet i olika delar av det samiska området och i Norge.

164. Regeringen beslutade att för läsåret 2011/2012 bevilja 430 000 kronor (47 200 euro) till Samernas utbildningscentrum för utveckling av distansutbildning i framförallt lulesamiska och för lärarinsatser för distansutbildningsgrupper. Samernas utbildningscentrum uppmanades att redovisa resultatet av utvecklingsinsatsen för Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

165. På grundskolenivå bedrivs undervisningen i samiska på två sätt, dels inom ramen för sameskolan, där undervisningen i vissa ämnen sker på samiska, och dels inom ramen för ämnet samiska som har en viss garanterad undervisningstid. Undervisningen i samiska bedrivs även inom ramen för grundskolans modersmålsundervisning. Samtliga elever som uppfyller kraven för att få undervisning i samiska bör också få detta, oavsett var i landet de går i skola. Bristen på lärare har dock använts som förevändning för att inte erbjuda modersmålsundervisning.

166. Enligt den femte periodiska rapporten är det möjligt att läsa samiska för nybörjare både vid Umeå universitet och Uppsala universitet. Detta innebär att personer som är bosatta utanför förvaltningsområdet för samiska också kan läsa dessa kurser. I de flesta kurser ingår även en eller flera sammankomster på olika orter där varieteterna talas, t.ex. Kiruna (nordsamiska), Jokkmokk (lulesamiska) och Östersund (sydsamiska). För sydsamiska har ett samarbete påbörjats mellan Umeå universitet och Norges teknisk-naturvetenskaplige universitet (NTNU) i Trondheim.

167. I samband med kontaktbesöket informerades expertkommittén om det utökade utbudet av distanskurser. Bristen på lämpliga svensktungivna läromedel är dock fortfarande ett stort problem.

168. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att kontrollera att utbildningslagen och minoritetslagen genomförs med avseende på modersmålsundervisning.

Artikel 9 – Rättsväsendet

169. I samband med tidigare övervakningsomgångar gjorde expertkommittén bedömningen att åtagandena i artikel 9.1.a.iii, b.iii, c.iii, d och artikel 9.2.a fullgjordes inom det samiska förvaltningsområdet innan minoritetslagen trädde i kraft. I sin första granskningsrapport om Sverige (ECRML (2003) 1, punkt 29) pekade expertkommittén på det faktum att sydsamiska inte ingick i förvaltningsområdet för samiska och följaktligen inte heller omfattades av den lagstiftning som garanterar rätten att använda samiska i domstol. I den fjärde granskningsrapporten betonade expertkommittén att minoritetslagen visserligen har inneburit att förvaltningsområdet för samiska har utvidgats men att rätten att använda samiska vid domstol inte har utvidgats på motsvarande sätt, eftersom de svenska myndigheterna inte har sett detta som en prioriterad fråga.

170. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att rätten att använda samiska (och även finska och meänkieli) vid domstolar regleras i 2009 års minoritetslag. Dessa språk får användas i en förvaltningsrätt, tingsrätt, mark- och miljödomstol, sjörättsdomstol eller hyres- och arrendenämnd som har en domkrets som sammanfaller med de sju ursprungliga kommunerna i respektive förvaltningsområde. Rätten att använda språket förutsätter att målet eller ärendet har anknytning till någon av kommunerna i förvaltningsområdet.

171. I den femte periodiska rapporten fick expertkommittén ingen ytterligare information om vilka framsteg som gjorts när det gäller att uppfylla detta åtagande.

Punkt 1

Parterna förbinder sig till följande i de domsagor där antalet bosatta personer som använder sådana landsdels- eller minoritetsspråk som berättigar till de åtgärder som anges här nedan, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och på villkor att utnyttjandet av de möjligheter som tillhandahålls enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a) i brottmål:

...

ii) att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk,

vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda,

172. I den fjärde granskningsrapporten förklarade expertkommittén att det fortfarande inte fanns någon statistik över hur ofta samiska användes vid brottmålsförhandlingar och att samiska endast använts vid domstolsförhandlingar i ett fåtal mål. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes formellt.

173. Enligt den femte periodiska rapporten föreslog regeringen i propositionen Tolkning och översättning i brottmål (prop. 2012/13:132) en skärpning av de regler som finns i rättegångsbalken för tillhandahållande av tolkning vid domstolssammanträden eller polisförhör när den som är misstänkt eller tilltalad i ett brottmål inte behärskar svenska. Ändringen innebär att domstolar och brottsutredande myndigheter också ska vara skyldiga att översätta vissa handlingar i brottmål. De nya reglerna kommer alltså att omfatta även minoritetsspråken och gälla alla domstolar i landet. Rättigheten enligt minoritetslagen ska dock tillämpas oavsett om personen behärskar svenska eller ej.

174. Ändringen syftar även till att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/64/EU om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden. Direktivet är det första steget i arbetet med att stärka processuella rättigheter i brottmål som EU enades om under det svenska EU-ordförandeskapet hösten 2009. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag i propositionen den 17 juni 2013.

175. Minoritetslagen har däremot inte ändrats så att rätten att använda samiska vid domstol har utvidgats till att omfatta hela förvaltningsområdet. Argumentet var att en utvidgning skulle innebära kostnadsökningar och praktiska svårigheter och att möjligheten endast skulle nyttjas i begränsad utsträckning. Företrädare för de minoritetsspråkstalande delade denna uppfattning.

176. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs formellt och rekommenderar de svenska myndigheterna att i samarbete med de minoritetsspråkstalande förbättra det praktiska genomförandet och att i nästa periodiska rapport lämna upplysningar om en eventuell utvidgning av rätten att använda samiska vid domstol.

a) iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på ifrågasvarande landsdels- eller minoritetsspråk,

vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda,

177. Av den fjärde periodiska rapporten framgår att rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i domstol enligt 14 § minoritetslagen omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på dessa språk, rätt att få handlingar muntligen översatta och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala dessa språk. En part har dock endast möjlighet att få handlingar som hör till målet på dessa språk om parten inte har juridiskt biträde. I praktiken verkade det dock som om vissa domar översattes till samiska på begäran. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fullgjordes delvis.

178. Expertkommittén fick ingen ytterligare information i den femte periodiska rapporten.

179. Expertkommittén bedömer därför att åtagandet fortfarande fullgörs delvis. Kommittén rekommenderar myndigheterna att främja användningen av samiska i rättsliga förfaranden och uppmanar dem att lämna ytterligare upplysningar.

b) i tvistemål:

...

ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader,

om nödvändigt med hjälp av tolkar och översättningar;

180. I den fjärde granskningsrapporten förklarade expertkommittén att den inte hade fått någon ytterligare information om genomförandet av detta åtagande och att den därför drog slutsatsen att åtagandet fortfarande fullgjordes formellt.

181. Expertkommittén fick ingen ytterligare information i den femte periodiska rapporten.

182. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs formellt och rekommenderar myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla information om hur detta åtagande fullgörs.

c) i förvaltningsmål inför domstol,

...

ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader,

om nödvändigt med hjälp av tolkar och översättningar;

183. I den fjärde granskningsrapporten förklarade expertkommittén att den inte hade fått någon ytterligare information om genomförandet av detta åtagande och att den därför drog slutsatsen att åtagandet fortfarande fullgjordes formellt.

184. Expertkommittén fick ingen ytterligare information i den femte periodiska rapporten.

185. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs formellt och uppmanar myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla information om detta.

Punkt 3

Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänförs till de personer som använder dessa språk, såvida dessa inte tillhandahålls på annat sätt.

186. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att vissa nationella lagtexter (t.ex. minoritetslagen (2009) och språklagen (2009)) hade översatts till nordsamiska, sydsamiska och lulesamiska och att det fanns planer på att översätta vissa andra lagtexter. Expertkommittén välkomnade detta och uppmanade de svenska myndigheterna att samråda med de samisktalande om huruvida det eventuellt fanns ytterligare lagtexter som behövde översättas. Tills vidare gjorde expertkommittén bedömningen att åtagandet fullgjordes delvis.

187. Ingen ytterligare information lämnades i den femte periodiska rapporten. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis. Kommittén uppmanar de svenska myndigheterna att samråda med sametinget och att i nästa periodiska rapport lämna information om de framsteg som gjorts när det gäller planerade och genomförda översättningar av lagtexter till nordsamiska, sydsamiska och lulesamiska.

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

188. Ansvaret för att genomföra minoritetslagen delas mellan kommuner, landsting och länsstyrelser i förvaltningsområdena. Staten har gett Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget i uppdrag att övervaka hur dessa förvaltningsorgan genomför lagstiftningen.

Punkt 1

Inom de administrativa områden i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning

...

a) iii) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form och få svar på dessa språk,

...

c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

189. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att varken Länsstyrelsen i Norrbottens län eller Skatteverket såg till att minoritetslagen genomfördes i praktiken. Med tanke på att det i artikel 10.1.a.iii föreskrivs att myndigheterna ska *tillse* att personer som använder samiska får göra muntliga eller skriftliga framställningar och få svar på samiska gjorde expertkommittén bedömningen att artikel 10.1.a.iii inte fullgjordes och att artikel 10.1.c fullgjordes formellt. Dessutom riktade expertkommittén en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att öka andelen samisktalande personal på de relevanta statsförvaltningskontoren, ta fram adekvata utbildningsplaner, förse personal med incitament för att förbättra sina kunskaper i samiska, synliggöra samiska på webbplatser och i lokaler och informera de samisktalande om rätten att använda samiska.

190. Ingen ny information lämnades i denna övervakningsomgång.

191. Expertkommittén framhåller sina tidigare slutsatser om att artikel 10.1.a.iii inte fullgörs och att artikel 10.1.c fullgörs formellt. Expertkommittén rekommenderar de statliga myndigheterna att fortsätta arbeta för att öka andelen samisktalande personal på alla nivåer i förvaltningsområdet för samiska. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att lämna ytterligare information i nästa periodiska rapport.

Punkt 2

I fråga om lokala och regionala myndigheter, inom vilkas territorier de invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt många för att motivera de nedan angivna åtgärderna, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra

...

b) möjlighet för användare av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,

c) att regionala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

d) att lokala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

192. I den fjärde granskningsrapporten nämnde expertkommittén olika positiva förändringar som gjorts på kommunal nivå (att man översatt vissa webbplatser till samiska, tagit fram dokument och blanketter på samiska, tillhandahållit information om språkliga rättigheter och antagit språkstrategier) och underströk att vissa kommuner hade tillsatt språksamordnare, vilket har visat sig ha stor betydelse för genomförandet av minoritetslagen. Endast ett fåtal samisktalande verkade dock använda samiska på kommunal nivå. På regional nivå hade länsstyrelserna vidtagit vissa åtgärder men samiskan var fortfarande mycket mindre synlig än på kommunal nivå. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att artikel 10.2.b fortfarande fullgjordes delvis, att artikel 10.2.c fortfarande inte fullgjordes och att artikel 10.2.d fullgjordes delvis.

193. Enligt den femte periodiska rapporten har 11 av 14 kommuner i förvaltningsområdet för samiska erbjudit eller kommer att erbjuda någon form av utbildning i samiska, framförallt inom äldreomsorg och förskola. Trots de insatser som genomförts behöver kommunerna generellt sett fortfarande förbättra personalens språkliga kompetensutveckling på ett sätt som kan få den samisktalande personalen och de lokala och regionala myndigheterna att kommunicera mer på samiska. Rapporten innehåller inte någon ny information om mängden dokument och framställningar som offentliggörs och skrivs på samiska.

194. Expertkommittén bedömer att åtagandet i artikel 10.2.c fortfarande inte fullgörs och uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport lämna ytterligare information om i vilken mån genomförandet av minoritetslagen har gjort det möjligt att fullgöra åtagandena i artikel 10.2.b och 10.2.d.

195. Enligt den femte periodiska rapporten varierar tillgången till samisktalande personal enligt minoritetsspråklagen mellan kommunerna. Kommunernas egna kartläggningar visar att det finns brister i deras organisationer. En del kommuner löser detta genom att köpa in tjänster utifrån. Nedan ges exempel på hur enskilda kommuner arbetar för att öka andelen samisktalande personal. Strömsunds kommun har tagit fram en minoritetspolitisk handlingsplan för att öka språkkunskheten bland kommunens anställda. Anställda inom Krokoms förvaltning har möjlighet att läsa samiska och gå på lektioner under arbetstid.

g) att traditionella och korrekta former av ortnamn på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det eller de officiella språken.

196. I den fjärde granskningsrapporten nämnde expertkommittén att utmärkningen av ortnamn på minoritetsspråken hade ökat på kartor och vägskyltar under de senaste åren och att det 2010 anordnades en konferens i syfte att öka kommunernas medvetenhet om vikten av tvåspråkiga ortnamn. Kommittén fick dock inte ta del av några konkreta siffror eller uppgifter om hur många orter och kommuner det är som anger ortnamn på samiska. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att åtagandet fullgjordes delvis och uppmanade de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport lämna mer detaljerad information om användningen av ortnamn på samiska.

197. Enligt den femte periodiska rapporten har Lantmäteriet som nationell ortnamnsmyndighet till uppgift att samordna den statliga ortnamnsverksamheten. Ortnamnsrådet är ett samarbetsorgan för myndigheter och organisationer som bevakar intressen inom ortnamnsvärden. Ortnamnsrådet består av representanter från Lantmäteriet, Institutet för språk och folkminnen, Riksantikvarieämbetet, Sametinget, Sveriges kommuner och landsting, Trafikverket och de svenska universiteten.

198. Lantmäteriet har ett fortlöpande samarbete med Institutet för språk och folkminnen, Sametinget samt Svenska Tornedalingars Riksförbund (STR-T) i arbetet med ortnamnsredovisningen i norra Sverige. Lantmäteriet granskar kontinuerligt ortnamnen i minoritetsspråksområdena och under den aktuella perioden har ortnamnen i Lantmäteriets grundläggande kartdatabas (1:10 000) och ortnamnen på Översiktskartan (1:250 000) granskats med avseende på användningen av ortnamn på de nationella minoritetsspråken. Drygt 15 000 samiska ortnamn har ingått i denna åtgärd.

199. Enligt den ortnamnsförteckning som de svenska myndigheterna överlämnade i december 2013 fanns det 967 166 ortnamn på följande språk:

<i>Språk/varietet</i>	<i>Antal ortnamn i ortnamnsregistret</i>
Svenska	936 690
Finska	8 673
Meänkieli	5 872
Nordsamiska	3 398
Lulesamiska	6 155
Sydsamiska	2 912
Umesamiska	3 466
Totalt	967 166

200. Trafikverket har under innevarande övervakningsomgång arbetat med att ta fram skyltar på minoritetsspråken. Den 1 oktober 2011 var 190 orter utmärkta på samiska, 7 orter på finska och 7 orter på meänkieli. Ytterligare ett stort antal orter har inventerats och är under handläggning. Här bistår Lantmäteriet Trafikverket med uppgifter om korrekt ortografi för alla berörda minoritetsspråk.

201. Det nationella ortnamnsregistret kan nås via Lantmäteriets webbtjänst "Kartsök och ortnamn". Ortnamnen är sökbara genom olika alternativ och presenteras i en interaktiv karta över Sverige. Alla ortnamn presenteras med en språkkod, som bl.a. tydliggör minoritetsspråkens ortnamn. Under 2012 besökte 117 022 unika användare tjänsten. Lantmäteriets webbplats (www.lantmateriet.se) har omarbetats och det finns nu möjlighet att ta del av informationen på samtliga minoritetsspråk.

202. Enligt den femte periodiska rapporten har Lantmäteriet ett aktivt nätverk av myndigheter och organisationer inom minoritetsspråksområdena som genom ett samrådsförfarande med minoriteterna bidrar till en ökad användning och exponering av minoritetsspråkens ortnamn. Intresset i media är stort kring dessa frågor och rapporteringen bidrar till en ökad förståelse för minoritetsspråkens situation.

203. Vid Ortnamnrådetets sammanträde i maj 2011 redovisades Trafikverkets plan för utmärkning av ortnamn på minoritetsspråk längs de allmänna vägarna i Västerbottens och Norrbottens län. Institutet för språk och folkminnen anordnade en utbildningsdag i Kiruna om ortnamn och uppteckningsverksamhet för de nationella minoriteterna same, sverigefinnar och tornedalingar. Lantmäteriet medverkade med ortnamnsspecialister. Evenemanget var upplagt som en kurs i ortnamnsdokumentation och vände sig särskilt till personer som är intresserade av uppteckning av ortnamn på finska, meänkieli och samiska. Målsättningen med kursen var att lära deltagarna att enkelt kunna lämna in nya uppteckningar till institutets ortnamnsarkiv, i syfte att ytterligare höja kvaliteten på ortnamnssamlingarna. Samtidigt förbättrades förutsättningarna för redovisningen av minoritetsspråkens ortnamn på allmänna kartor och vägs skyltar.

204. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om de framsteg som gjorts och mottog uppdaterad information om ortnamn på ovannämnda minoritetsspråk. Trafikverket bedriver ett liknande arbete med vägs skyltar i förvaltningsområdena i norra Sverige. Arbetet med att sätta upp skyltar på minoritetsspråken har även gjort att det finns både tvåspråkiga och flerspråkiga skyltar.

205. Expertkommittén bedömer att detta åtagande fullgörs för samiska, men uppmanar samtidigt myndigheterna att redovisa ytterligare framsteg inom detta åtagande.

Punkt 4

Parterna förbinder sig att vidta en eller flera av följande åtgärder för att uppfylla de åtaganden i punkterna 1, 2 och 3 som de har antagit:

a) *tolkning eller översättning vid behov,*

206. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att den behövde uppdaterad information för att kunna bedöma detta åtagande och uppmanade de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla de relevanta uppgifterna.

207. Enligt den femte periodiska rapporten finns det ett ersättningssystem i form av statsbidrag som innebär att ett statsbidrag utgår när en kommun eller ett landsting har fått ett utökat ansvar för ett åtagande som i grund och botten är statligt. Statsbidraget utgår till kommuner som ingår i förvaltningsområdet för finska, samiska eller meänkieli och är reglerat i förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Statsbidraget är avsett att användas till de merkostnader som uppkommer i kommunen eller landstinget med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt minoritetslagen och till åtgärder för att stödja användningen av det nationella minoritetsspråket.

208. Hur statsbidraget används bör bestämmas i en dialog mellan kommunen eller landstinget och företrädare för berörd nationell minoritet. En följd av dessa samråd är att kommuner och landsting inte har prioriterat att ha en egen tolk anställd. I stället anlitas tolkar och översättare när det finns efterfrågan eller behov. Andra myndigheter har i de flesta fall gjort en motsvarande bedömning och anlitar tolk och översättare vid behov eller efter önskemål.

209. Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholm ska årligen redovisa en samlad bedömning av efterlevnaden av lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk för regeringen. I sin uppföljning för 2012 visar myndigheterna att de flesta kommuner inom förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli har kartlagt behov och resurser inom flera olika verksamhetsområden. En sammanställning av kartläggningarna visar att kommunerna bland annat har undersökt kommunens reception, växel och ärendehandläggning, vilket bör borga för att det finns en beredskap för att möta personer som vill tala sitt minoritetsspråk.

210. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att det förs en regelbunden dialog mellan Sametinget, Länsstyrelsen i Stockholm och företrädarna för de minoritetsspråkstalande. Med hjälp av den här formen av strukturerad dialog bör man kunna göra en bättre bedömning av de olika språkgruppernas behov och i nära samarbete med de minoritetsspråkstalande ta fram möjliga lösningar i enlighet med de uttalade behoven.

211. Expertkommittén vill ge de svenska myndigheterna en eloge för de framsteg som gjorts och bedömer att åtagandet fullgörs.

Artikel 11 – Massmedia

Punkt 1

Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där dessa språk brukas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga, har befogenhet eller inflytande härvidlag och under respekterande av principen om massmedias oberoende och självständighet,

a) iii) ***i den mån radio och TV står i det offentligas tjänst:***

att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk,

...

d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

212. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att vissa film- och tv-produktioner, som delvis var på samiska, finansierats via regionalt stöd och via Svenska filminstitutet och att Sveriges Utbildningsradio (UR) producerat utbildningsprogram på samiska för radio och tv. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att åtagandet fullgjordes och såg fram emot att få ta del av ytterligare exempel i samband med nästa periodiska rapport.

213. Enligt den femte periodiska rapporten har programföretagen i allmänhetens tjänst ansvar för att beakta bl.a. de nationella minoriteternas behov. Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) har sändningstillstånd som sträcker sig under perioden 2010–2013. Enligt sändningstillstånden ska programföretagen beakta språkliga och etniska minoriteters intressen. Verksamheten ska vara ett prioriterat område och tillgängligheten ska förbättras. Minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib ska inta en särställning. Vidare ska programföretagen föra en dialog med de berörda grupperna. Inom ramen för de allmänt hållna skrivningarna i sändningstillstånden utformar programföretagen självständigt sina programutbud.

214. UR har producerat cd- och dvd-skivor, bland annat på samiska, och har även köpt rättigheterna till tusentals äldre program som skolor och utbildningsanstalter kan ta del av. Bland dessa finns även program om de nationella minoriteterna och på de nationella minoritetsspråken.

215. Filmpool Nord, ett regionalt centrum för film- och tv- produktion, har under 2010–2012 gett stöd till sex projekt på samiska. Filmpool Nord påpekar att projekten ofta omfattar flera olika språk samtidigt. Sju projekt på samiska och svenska är under utveckling.

216. Expertkommittén anser att åtagandet fullgörs.

e) i) att uppmuntra och/eller underlätta att minst en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk,

217. I den fjärde granskningsrapporten noterade expertkommittén den svenska regeringens insatser när det gäller presstöd till gränsöverskridande tidningar på samiska och bad att i samband med nästa periodiska rapport få information om resultatet. Expertkommittén konstaterade dock att det rådde brist på yrkesutbildade journalister som kan samiska. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att åtagandet fortfarande inte fullgjordes.

218. Enligt den femte periodiska rapporten regleras villkoren för statligt presstöd i Presstödsförordningen som innehåller regler om ekonomiskt stöd till dagstidningar som vänder sig till språkliga minoriteter. Det finns tidningar helt eller delvis skrivna på finska som får presstöd. Det finns i dagsläget ingen dagstidning i Sverige på samiska eller meänkieli. Däremot finns det tidskrifter som skrivs helt eller delvis på dessa språk.

219. Regeringen gav den 22 december 2010 Sametinget i uppdrag att, i samråd med Svenska Tornedalingars Riksförbund (STR-T) och företrädare för medier på samiska och meänkieli, genomföra en förstudie om förutsättningarna för gränsöverskridande tidningsamarbeten på meänkieli och samiska. Sametinget erhöll 130 000 kronor (14 260 euro) för att genomföra förstudien. Uppdraget redovisades för regeringen den 30 september 2011. I sin rapport lämnade Sametinget en rad förslag och föreslog samtidigt att den kommande presstödsutredningen skulle titta på förslagen.

220. I december 2011 tillsattes Presstödskommittén för att göra en översyn av det statliga stödet till dagspressen. Som en första uppgift skulle kommittén, med utgångspunkt i Sametingets rapport, ta ställning till om stödet till dagstidningar för nationella minoriteter bör förstärkas i nuvarande presstödsförordning. Presstödskommittén lämnade den 30 september 2012 sitt delbetänkande Stöd till dagstidningar på samiska och meänkieli.

221. Presstödskommittén lämnar i sitt delbetänkande flera förslag för att underlätta för tidningar som helt eller delvis skrivs på samiska eller meänkieli att kvalificera sig för driftsstöd. Ett av förslagen innebär att upplagegränsen för allmänt driftsstöd sänks från 1 500 till 750 abonnerade exemplar för dagstidningar som i huvudsak är skrivna på samiska eller meänkieli. Samtidigt föreslås att kravet på att 90 procent av upplagan måste vara spridd i Sverige tas bort för sådana tidningar men att stödet fortsättningsvis, precis som för andra dagstidningar, beräknas utifrån den del av upplagan som huvudsakligen distribueras inom Sverige. Kommittén föreslår även att en bestämmelse om begränsat driftsstöd för en tidning vars redaktionella innehåll till minst 25 procent är skrivet på finska utökas till att gälla finska, meänkieli eller samiska om det redaktionella innehållet till minst 25 procent är skrivet på något eller några av dessa språk.

222. Expertkommittén rekommenderade myndigheterna att utföra uppdraget i nära dialog och samarbete med de minoritetsspråkstalande. Expertkommittén bedömer därför att åtagandet fullgörs delvis och uppmanar myndigheterna att tillhandahålla ytterligare information i nästa periodiska rapport.

f) ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

223. I den fjärde granskningsrapporten välkomnade expertkommittén uppgifterna om produktion och finansiering av tv-produktioner på samiska och gjorde bedömningen att åtagandet fullgjordes delvis.

224. Den femte periodiska rapporten innehåller ingen relevant information om detta åtagande.

225. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis.

3.2.2. Finska

Artikel 8 – Utbildning

226. Under den fjärde övervakningsomgången rekommenderade ministerkommittén de svenska myndigheterna att ”**stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk**”, att ”**se till att ’modersmålsundervisningen’ uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en genuin och adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken**”, att ”**öka utbudet av tvåspråkig undervisning för finska**” och att ”**ta fram undervisnings- och inlärningsmaterial för samtliga minoritetsspråk**”.

Punkt 1

Förskola

Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning inom det territorium där sådana språk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

a) i) att tillhandahålla förskoleundervisning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av förskoleundervisningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) och ii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt, eller,

227. I den fjärde granskningsrapporten påminde expertkommittén om den nya skollagens bestämmelser om stöd till modersmålsundervisning i förskolan. Den konstaterade även att kommuner i förvaltningsområdet för finska fått statsbidrag och välkomnade att nya förskolor och förskoleavdelningar öppnats. Expertkommittén gjorde dock bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis och rekommenderade de svenska myndigheterna att öka medvetenheten om rätten till förskoleundervisning på finska, särskilt i de nya kommuner som anslutit sig till förvaltningsområdet för finska.

228. Enligt den femte periodiska rapporten har Skolinspektionen fått i uppdrag av regeringen att utöva tillsyn över skolväsendet, förskoleverksamheten och fritidshemmen för att se till att lagstiftningen efterlevs. Våren 2011 genomförde Skolinspektionen en riktad tillsyn (dnr 40–2011:3022) för att ta reda på hur förvaltningsmyndigheterna följde lagstiftningen när det gäller att erbjuda förskoleverksamhet som helt eller delvis bedrivs på meänkieli respektive samiska och finska. Skolinspektionens bedömningar redovisas i form av enskilda beslut för de kommuner som granskas och som en övergripande rapport. Granskningen är en del i tillsynen för att säkerställa att alla huvudmän fullföljer de krav som åligger dem enligt lagstiftningen och utgör således en del i arbetet med att tillse att de nationella minoritetsbarnens rättigheter tillgodoses inom förskolan. Tillsynen visar bl.a. att hälften av

de granskade kommunerna inte inventerat behoven av förskoleverksamhet på minoritetsspråken och att skälig hänsyn inte tagits till vårdnadshavares önskemål om verksamhetsform. I de fall kritik riktades mot en kommun gjorde Skolinspektionen tre månader senare en uppföljning och om inte tillräckliga åtgärder vidtagits fortsatte myndigheten uppföljningen.

229. Enligt den femte periodiska rapporten föreskrivs i skollagen (2010:800) att förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. I läroplanen för förskolan finns reglerat att förskolan ska ”medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål”. Detta gäller alla modersmål. I minoritetsslagen föreskrivs att man inom förvaltningsområdet för finska ska kunna begära att helt eller delvis få ta del av förskoleverksamheten på finska. De kommuner som ingår i förvaltningsområdet för finska får ett statligt bidrag för att helt eller delvis kunna erbjuda förskoleverksamhet på finska. Det är dock endast omkring hälften av kommunerna inom förvaltningsområdet som erbjuder förskoleverksamhet på finska.

230. Expertkommittén informerades om att den svenska regeringen för perioden 2013–juni 2015 har anslagit 3 miljoner kronor (329 115 euro) till ett finskt språkprojekt under namnet ”Finska nu”. Projektet vänder sig till förskolor och består bland annat av teaterföreställningar för förskolebarn och en webbplats med information om flerspråkighet och minoritetsslagen.

231. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att myndigheterna enligt skollagen har en allmän skyldighet att tillhandahålla modersmålsstöd i finska och andra modersmål på förskolenivå. Enligt företrädare för de finstalande har t.o.m. kommuner inom förvaltningsområdet för finska, bl.a. i Stockholm, nekat föräldrar denna rättighet. Expertkommittén välkomnar att förvaltningsområdet för finska från och med den 1 februari 2014 utökats från 48 till 52 kommuner. Den påminner dock om att majoriteten av alla kommuner fortfarande inte tillhör förvaltningsområdet och att det inte är alla kommuner inom förvaltningsområdet som fullgör sina skyldigheter enligt minoritetsslagen.

232. Expertkommittén bedömer fortfarande att åtagandet fullgörs delvis och uppmanar myndigheterna att tillhandahålla information om hur minoritetsslagen och skollagen genomförs när det gäller tillhandahållandet av modersmålsstöd.

Grundskola

b) i) att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillse att i undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i)–iii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt,

233. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att det endast var sju friskolor (icke-kommunala skolor) där man delvis bedrev undervisning på finska och fem kommuner där man hade tvåspråkig undervisning i skolan. Expertkommittén uppmanade de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla information om dessa fem sistnämnda skolor och deras geografiska läge. Expertkommittén påpekade också att ett generellt tecken på denna tillbakagång var att undervisningen på finska under lång tid fått ge vika för undervisning i finska som studieämne (i form av modersmålsundervisning, som i praktiken även kan ske på svenska och som idag i regel uppgår till en timme eller mindre per vecka, ofta förlagd utanför skoltid). Expertkommittén uttryckte sin oro över att undervisningen på och i finska kunde komma att minska ytterligare i det svenska skolsystemet om inte de svenska myndigheterna omedelbart vidtog åtgärder (t.ex. ser till att det finns tillräckligt med behöriga lärare och läromedel). Expertkommittén gjorde bedömningen att detta åtagande fortfarande bara fullgjordes delvis.

234. Den femte periodiska rapporten innehåller inte någon konkret information om utvecklingen av modersmålsundervisningen i finska eller den tvåspråkiga undervisningen i den kommunala grundskolan.

235. Enligt Skolinspektionens kvalitetsgranskning av ett antal utvalda kommuner (2012:2) varierar utbudet av modersmålsundervisning kraftigt. Vissa kommunala företrädare ser detta som ett oprioriterat område. Bland de olika modersmålen är de nationella minoritetsspråken dessutom lågt prioriterade, trots att det finns särskilda bestämmelser för dessa. Till exempel räcker det att en familj och en elev i kommunen begär att få modersmålsundervisning för att den ska ha rätt att få detta.

236. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att andelen elever som får modersmålsundervisning är relativt oförändrad och att omkring 50 procent av de 8 000 elever som har rätt till modersmålsundervisning faktiskt deltar i sådan undervisning. Enligt företrädare för de minoritetsspråkstalande finns det, utöver samarbetet mellan Haparanda och Torneå på den finska sidan där elever från båda städer erbjuds att gå i tvåspråkig skola, bara en tvåspråkig klass kvar i det kommunala skolsystemet. Antalet elever i de tvåspråkiga svensk-finska friskolorna minskar, även om det den senaste tiden har skett en ökning av antalet barn i de fristående förskolorna. Samma tendens finns i den kommunala förskolan på grund av en ökande efterfrågan till följd av bestämmelserna i minoritetslagen. Totalt går omkring 700 elever i dessa fristående tvåspråkiga grundskolor, varav fyra ligger i Storstockholm (varav en endast har årskurs 1–6), en i Eskilstuna, en i Örebro (årskurs 1–6) och en i Göteborg.

237. Problemen med den kommunala modersmålsundervisningen kvarstår. Undervisningen är ofta förlagd utanför skoltid och elever i olika åldrar och med olika språkkunskaper går i samma klass. Antalet undervisningstimmar har minskat ytterligare och består numera av mindre än en lektion (40 minuter) i vissa kommuner, medan andra kommuner inte har någon undervisning alls. På grund av att insatserna och eleverna är så spridda kan lärare behöva arbeta i över tio olika skolor. I skollagen (2010) infördes kravet på att ett barn måste ha grundläggande kunskaper i modersmålet för att ha rätt till modersmålsundervisning. Detta har gjort att barn med begränsade eller små färdigheter i språket inte får någon undervisning och har t.o.m. gjort att barn tvingats avbryta den pågående modersmålsundervisningen mitt under läsåret för att de inte ansetts ha den kunskap som krävs.

238. Finskundervisningen i de kommunala skolorna är inte en integrerad del av läroplanen. Dessutom innebär det begränsade antalet undervisningstimmar att det för många barn i praktiken blir omöjligt att nå kunskapsmålen i kursplanen för modersmålet och därmed att få slutbetyg i ämnet. Bristen på lärare används också som en ursäkt för att inte tillhandahålla modersmålsundervisning.

239. Företrädare för de minoritetsspråkstalande anser att det finns ett akut behov av förskollärare och lärare i grundskolans lägre årskurser. Detta gör det också svårt både för friskolor och kommunala skolor att hitta behöriga lärare, en situation som förvärras av att många av dagens lärare närmar sig pensionsåldern.

240. Expertkommittén anser att åtagandet fullgörs delvis i kommunala skolor.

Gymnasieskola

c) i) att tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillse att i undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i)–iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,

241. I den fjärde granskningsrapporten ansåg expertkommittén att åtagandet inte fullgjordes, eftersom den enda gymnasieskola som erbjöd tvåspråkig undervisning på finska och svenska slutade att göra detta från och med höstterminen 2010.

242. Expertkommittén fick ingen ytterligare information i den femte periodiska rapporten.

243. Under kontaktbesöket uppmärksammades expertkommittén på den fortsatta bristen på gymnasielärare. Bristen på utbildade lärare i finska är ett fortsatt problem på alla undervisningsnivåer, en situation som har försämrats sedan början av 1990-talet.

244. Expertkommittén anser att åtagandet fortfarande inte fullgörs och uppmanar de svenska myndigheterna att i samråd med de finsktalande omedelbart vidta åtgärder för att se till att det finns tillräckliga utbildningsmöjligheter för att trygga den finskspråkiga undervisningen på gymnasienivå.

Teknisk utbildning och yrkesutbildning

d) i) att tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillse att i den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i)–iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,

245. I den fjärde granskningsrapporten betonade expertkommittén att den hade fått motstridiga uppgifter om huruvida det faktiskt bedrevs någon undervisning på eller i finska vid Axevalla folkhögskolas filial i Stockholm eller ens vid själva folkhögskolan. Expertkommittén kunde därför inte göra någon bedömning med avseende på detta åtagande och uppmanade de svenska myndigheterna att tillhandahålla detaljerad information om huruvida undervisning bedrivs på eller i finska vid någon av de nämnda folkhögskolorna eller vid någon annan utbildningsanstalt som erbjuder yrkesutbildning.

246. Av den femte periodiska rapporten framgår att Axevalla folkhögskola har en filial i Alma folkhögskolas lokaler i Stockholm (Liljeholmen). På filialen bedrev Axevalla tidigare en tvåårig behandlingsassistentutbildning för tvåspråkiga deltagare (finska/svenska). Gruppen bestod av ett dussintal deltagare per gång. I maj 2013 gick den tredje och sista gruppen klar sin utbildning. Styrelsen för skolan beslutade att inte starta någon ny utbildning från och med hösten 2011 eftersom den saknade finansiering. Däremot kan folkhögskolan tänka sig att erbjuda andra, kortare utbildningar på finska, förutsatt att intresset är tillräckligt stort.

247. Under kontaktbesöket informerade företrädare för Sverigefinska Riksförbundet expertkommittén om att det är alldeles för få personer som är beredda att lära sig finska. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i samarbete med de finstalande agera mer proaktivt för att öka intresset och stödet för hållbara utbildningsprogram och annan utbildningsverksamhet.

248. Expertkommittén anser att detta åtagande inte fullgörs.

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i samråd med de finstalande vidta åtgärder för att tillhandahålla undervisning i och på finska på alla utbildningsnivåer.

Universitetsutbildning och annan högre utbildning

e) i) att tillhandahålla universitetsutbildning och annan högre utbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla resurser för studier av dessa språk som ämnen i universitetsutbildningen och den högre utbildningen, eller

iii) att, om till följd av statens roll i förhållande till institutioner för högre utbildning, stycke i) och ii) ovan inte kan tillämpas, uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på landsdels- eller minoritetsspråk eller av resurser för studier av dessa språk som studieämnen vid universitet eller högre utbildningsanstalter

249. I den fjärde granskningsrapporten uttryckte expertkommittén oro över den allmänna minskningen av antalet universitetstjänster i finska vid universitet och högskolor. Trots den tydliga negativa utvecklingen inom högre utbildning i finska i Sverige gjorde expertkommittén i den fjärde granskningsrapporten bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes. Expertkommittén rekommenderade de svenska myndigheterna att aktivt arbeta för att undanröja eventuella trösklar som hindrar högskolor och universitet att erbjuda kurser i finska.

250. Enligt den femte periodiska rapporten bedrivs undervisning och forskning i finska vid universiteten i Stockholm, Uppsala och Umeå samt Mälardalens högskola. Finskundervisningen vid Mälardalens högskola lades dock ned 2013. Utbildning för finstalande studenter erbjuds bara vid Stockholms universitet.

251. Under kontaktbesöket underströk företrädare för den högre utbildningen att det fanns ett behov av riktad finansiering för att upprätthålla undervisning och forskning i finska. Universiteten har ålagts ytterligare arbetsuppgifter utan att ha kompenserats med extra resurser. Företrädarna för den högre utbildningen betonade också att det inte fanns någon sammanhängande och långsiktig plan för att upprätthålla undervisningen på alla nivåer. De ansåg att regeringen inte hade samrått med sakkunniga eller utbildningspersonal (eller följt deras råd) när man planerade hur man skulle trygga tillgången på lärare i de nationella minoritetsspråken. Sverigefinska riksförbundet informerade expertkommittén om att Sverige inte hade haft någon förskollärarytbildning för tvåspråkiga lärarstudier sedan mitten av 1980-talet. Man påpekade att det var viktigt att modersmålsundervisningen i minoritetsspråken i gymnasieskolan ger så kallade meritpoäng vid ansökan till universitet och högskolor. Detta skulle uppmuntra eleverna att fortsätta modersmålsstudierna på gymnasienivå.

252. Vid kontaktbesöket fick expertkommittén information om att ett av antagningskraven för ämneslärarutbildningen är att studenten har studerat finska i tre år i gymnasieskolan. I praktiken skulle man behöva bedöma språkkunskaperna hos alla studenter som ansöker till utbildningar i minoritetsspråk utifrån kriterier för reell kompetens, eftersom det är väldigt få studenter som har studerat finska på gymnasienivå, vilket bidrar till att minska kunskapsnivån i finska. Det finns ett stort behov av nya kriterier för att bedöma förkunskapskraven för sökande till minoritetsspråkutbildningarna, eftersom de nuvarande kriterierna inte är lämpliga. Ungdomar är intresserade av att studera finska och är intresserade av att använda språket i sitt framtida yrkesliv, men det bör även finnas möjlighet att anpassa utbildning och kurser efter dem, vilket skulle behöva särskild och separat finansiering. Detta har även visat sig vara ett problem för lärarutbildningen för modersmållärare i finska.

253. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs men uppmanar de svenska myndigheterna att i samarbete med berörda lärosäten utarbeta en långsiktig strategi för finska på högskolenivå.

Undervisning i historia och kultur

g) att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som hänförs till ifrågakvarande landsdels- eller minoritetsspråk,

254. I den fjärde granskningsrapporten påpekade expertkommittén att kursplanerna för den nioåriga obligatoriska grundskolan håller på att ses över. Det har getts ut en antologi med alla minoritetsspråk som är tänkt att användas i grundskolan för att ge eleverna ökade kunskaper om de nationella minoriteterna och deras språk. Expertkommittén uppmanade de svenska myndigheterna att tillhandahålla relevant information om fullgörandet av detta åtagande när det gäller elever i det allmänna utbildningssystemet och gjorde bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis.

255. Enligt den femte periodiska rapporten ingår även inslag av de nationella minoriteternas historia och kultur i modersmålsundervisningen i de nationella minoritetsspråken. I kursplanen i modersmål anges att eleverna genom undervisningen i modersmål ska ges möjlighet att reflektera över traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor utifrån sitt språk. Detta gäller dock inte elever i det allmänna utbildningssystemet. Modersmålsundervisningen kan inte leva upp till detta krav ens för minoritetsspråksstuderande.

256. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis.

Grundutbildning och fortbildning av lärare

h) att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har accepterats av en part,

257. I den fjärde granskningsrapporten gjorde expertkommittén bedömningen att åtagandet endast fullgjordes delvis. Även om viss lärarutbildning erbjöds vid Luleå tekniska universitet (en utbildning som senare bedömdes vara undermålig) var antalet utexaminerade finsklärare fortfarande mycket lågt. Ministerkommittén rekommenderade de svenska myndigheterna att **”skapa ett målinriktat lärarutbildningssystem med tillräckliga resurser för samtliga minoritetsspråk”**.

258. I den femte periodiska rapporten upplyste myndigheterna om att elever i grund- och gymnasieskolan erbjuds studie- och yrkesvägledning som ett sätt att sprida information om möjligheten att bli lärare i ett nationellt minoritetsspråk. Detta gäller dock inte studier i finska som studieämne, som sällan ingår i kandidatprogrammen, som studie- och yrkesvägledningen framförallt är inriktad på.

259. Den tidigare myndigheten, Högskoleverket, höll samråd med företrädare för de nationella minoriteterna inför skrivandet av rapporten "Lärförsörjningen för de nationella minoriteterna – hur kan den tryggas?" (rapport 2011:14 R). Det uttrycktes då motstånd mot distansundervisning baserat på de utvärderingar som gjorts av resultatet av sådana kurser. Den grundläggande synen var att klassrumsundervisning är att föredra. Betänkandet Utbildning för elever i samhällsvård och fjärr- och distansundervisning⁵ har varit ute på remiss. Utbildningsdepartementet avsåg att behandla frågan i en proposition under hösten 2013. Propositionen kommer att baseras på Högskoleverkets rapport och nämnda betänkande.

260. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att det fåtal minoritetsspråklärare som faktiskt finns i vissa kommuner, t.ex. Umeå, fortfarande är i behov av vidareutbildning, och för detta krävs det ytterligare finansiering. Utbyten med Finland förekommer då och då på universitetsnivå, men de svenska myndigheterna behöver göra mer för att tillhandahålla lämplig lärarutbildning på alla utbildningsnivåer för att tillgodose de uttryckta behoven. Varken föräldrarnas ökande efterfrågan eller frågan om undervisningsnivån motsvarar de uttryckta behoven. Det minimalistiska synsätt som vissa kommuner tillämpar förvärrar bristen på lärare.

261. Under kontaktbesöket betonade företrädare för den högre utbildningen med ansvar för utbildningsprogrammen på högskolenivå att det rådde brist på lärarutbildningsmöjligheter på alla utbildningsnivåer. Dessutom har expertkommittén gjorts uppmärksam på att ingenting har gjorts för att höja minoritetsspråkens och minoritetsspråklärarnas status i skolan. Det har fortfarande heller inte tagits fram tillräckligt med uppdaterade läromedel.

262. Examenskraven för grundskollärare enligt högskoleförordningen ger lärarna inte heller någon möjlighet till specialisering i ett nationellt minoritetsspråk. Högskoleverket föreslog i sin rapport att en sådan specialisering skulle vara möjlig men det har sedan dess inte vidtagits några åtgärder för att ändra högskoleförordningen på denna punkt. Grundskoleutbildning på minoritetsspråken är således en omöjlighet i Sverige för närvarande. Det finns ett akut behov av lärare på den här nivån men ingen juridisk möjlighet att utfärda de erforderliga examina.

263. Expertkommittén har även fått upplysningar om att Stockholms universitet fått rätt att examinera lärare i finska som modersmål i årskurs 7–9. Denna utbildning inleds 2014. Lärarutbildningen kommer att baseras på utbildningsmodellen för ämneslärare. Lärarna kommer att bli ämneslärare i finska (som modersmål) och kommer även att undervisa i engelska och svenska som andraspråk. Lärarna kommer att bli behöriga att undervisa i årskurs 7–9 (samt 4–6). Samtidigt kommer det att finnas möjlighet att läsa ytterligare pedagogik som ger lärarna behörighet att undervisa på gymnasienivå. Det har anslagits 2 miljoner kronor (219 400 euro) för att starta en lärarutbildning i finska och meänkieli. Lärarutbildningarna i samiska och romani chib kommer att få 2,5 miljoner kronor (274 000 euro) vardera. För att revitalisera det finska språket och stärka dess ställning som nationellt minoritetsspråk i Sverige måste det byggas upp en sammanhängande struktur från förskola till högskola, bestående av dels undervisning i finska, dels undervisning i olika ämnen på finska och dels utbildning av finsktalande, tvåspråkig förskolepersonal.

264. Expertkommittén förstår att flera förändringar är planerade eller är på gång för att tillgodose en del av behoven av lärarutbildning. Expertkommittén gör bedömningen att åtagandet fortfarande fullgörs delvis och uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla uppdaterad information om hur arbetet fortskrider.

⁵ SOU 2012:76.

Tillsynsorgan**i) att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, som skall offentliggöras.**

265. I samband med den fjärde övervakningsomgången hade expertkommittén inte fått någon information om huruvida det fanns ett eller flera övervakningsorgan med särskilt ansvar för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och inte heller om huruvida det var den nyligen inrättade Skolinspektionen som skulle anta denna roll i enlighet med kraven i åtagandet. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis.

266. I den femte periodiska rapporten lämnade de svenska myndigheterna information om Skolinspektionens roll och ansvarsområde som tillsynsmyndighet för det svenska skolväsendet. I den regelbundna tillsynen ingår att säkerställa att varje svensk skola fullföljer kraven i skolförfattningarna. Däri ingår att kontrollera att de nationella minoriteternas språkliga rättigheter tillvaratas.

267. Enligt den femte periodiska rapporten har Skolinspektionen fått i uppdrag av regeringen att utföra kvalitetsgranskningar av skolväsendet, förskoleverksamheten och fritidshemmen. Vid dessa kvalitetsgranskningar görs en detaljerad och systematisk undersökning av en verksamhets kvalitet inom vissa kommuner där utgångspunkten är alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö. De iakttagelser, analyser och bedömningar som görs inom ramen för granskningarna redovisas dels i form av enskilda beslut till de granskade skolhuvudmännen, dels i en övergripande och sammanfattande rapport. I den övergripande och sammanfattande rapporten beskrivs viktiga kvalitetsaspekter inom granskningsområdet och rapporten är därför även avsedd att ge utvecklingsstöd till huvudmän och skolor som inte har granskats. Skolinspektionen har lagt fram kvalitetsgranskningar av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken. Under 2011 gjordes t.ex. en sådan granskning av förskolan (dnr 40 2011:3022)

268. Enligt den femte periodiska rapporten har Skolverket och Skolinspektionen ett delat ansvar. Skolverket ansvarar för styrning, utveckling och stöd av skolorna, medan Skolinspektionen utövar tillsyn. Tillsammans säkerställer de att skolorna både utvecklas och fullgör sina skyldigheter. Detta gäller även aspekter som rör nationella minoriteter, vilket kommer till uttryck genom Skolinspektionens kvalitetsgranskningar och genom Skolverkets fortsatta arbete med att erbjuda undervisningsstöd.

269. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att det, även om det finns planer på att ändra skollagen och slopa förkunskapskraven för elever som studerar nationella minoritetsspråk, fortfarande finns skillnader i tillämpningen av skollagen, språklagen och minoritetslagen. De nationella minoriteterna var kritiska till Skolinspektionens tolkning av skollagens krav på grundläggande kunskaper i modersmålet i Kalix kommun. Detta strider mot den goda vilja som uttrycks i språklagen om det allmännas ansvar för att stödja de nationella minoritetsspråken, däribland finskan, och det utvecklingsarbete som har bedrivits inom förvaltningsområdet för finska i form av nya finskspråkiga och tvåspråkiga förskolor (t.ex. i Borås, Huddinge, Sigtuna, Skövde and Uppsala). Det finns fortfarande ett stort behov av att stärka utvecklingsarbetet i förskolor och skolor för finsktalande. Det finns t.ex. ett behov av en läroplan för finska och finska som andraspråk.

270. Detta åtagande förefaller vara fullgjort. Expertkommittén tycker dock att det är oklart om dessa rapporter offentliggörs regelbundet. Expertkommittén rekommenderar de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om detta i nästa periodiska rapport.

Punkt 2

I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de där landsdels- eller minoritetsspråk av hävd används, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar det, att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga utbildningsnivåer.

271. I den fjärde granskningsrapporten påminde expertkommittén myndigheterna om att språklagen ger den som tillhör en nationell minoritet rätt ”att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket”. Expertkommittén hade inte fått någon information om hur denna bestämmelse tillämpades i praktiken utanför förvaltningsområdet för finska, särskilt när det gällde rätten att lära sig språket, och gjorde bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis.

272. Expertkommittén fick i den femte periodiska rapporten ingen ytterligare information om språklagens effekter. Expertkommittén saknar fortfarande information om vilka initiativ som tagits och insatser som gjorts för att göra de minoritetsspråkstalande mer medvetna om sin rätt ”att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket” i sin vardag.

273. Expertkommittén gör bedömningen att åtagandet fortfarande fullgörs delvis och ber att få information om detta i nästa periodiska rapport.

Artikel 9 – Rättsväsendet

274. I samband med tidigare övervakningsomgångar gjorde expertkommittén bedömningen att åtagandena i enlighet med artikel 9.1.a.ii, a.iii, b.ii, b.iii, c.ii, c.iii, d och artikel 9.2.a fullgjordes inom det finska förvaltningsområdet som det såg ut innan minoritetslagen trädde i kraft. Genom minoritetslagen har förvaltningsområdet för finska utvidgats. Rätten att använda finska vid domstol har dock inte utvidgats på motsvarande sätt. Expertkommittén uppmanade de svenska myndigheterna att analysera situationen och i nästa periodiska rapport redovisa hur artikel 9 tillämpas med avseende på finska i det utvidgade förvaltningsområdet. Kommittén gjorde ingen bedömning av den här frågan i den fjärde övervakningsomgången. Expertkommittén påpekade dessutom att det inte fanns någon rekryteringspolitik för att se till att pensionerade domares tjänster tillsätts med finsktalande domare och att det inte fanns någon juridikutbildning för domare eller advokater på minoritetsspråk i Sverige.

Punkt 1

Parterna förbinder sig till följande i de domsagor där antalet bosatta personer som använder sådana landsdels- eller minoritetsspråk som berättigar till de åtgärder som anges här nedan, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och på villkor att utnyttjandet av de möjligheter som tillhandahålls enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a) i brottmål:

...

iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda,

275. Av den fjärde periodiska rapporten framgår att rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i domstol enligt 14 § minoritetslagen omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på dessa språk, rätt att få handlingar muntligen översatta och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala dessa språk. En part har dock endast möjlighet att få handlingar (som hör till målet) på dessa språk om parten inte har juridiskt biträde. I Gällivare domsaga verkade dessa domslut dock i praktiken ha översatts till finska på begäran och i Haparanda domsaga även utan begäran. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fullgjordes delvis.

276. Enligt den femte periodiska rapporten föreslog regeringen i propositionen Tolkning och översättning i brottmål (prop. 2012/13:132) en skärpning av de regler som finns i rättegångsbalken för tillhandahållande av tolkning vid domstolssammanträden eller polisförhör när den som är misstänkt eller tilltalad i ett brottmål inte behärskar svenska. Ändringen innebär att domstolar och brottsutredande myndigheter också ska vara skyldiga att översätta vissa handlingar i brottmål. De nya reglerna kommer alltså att omfatta även minoritetsspråken och gälla alla domstolar i landet. Denna rättighet enligt minoritetslagen ska dock tillämpas oavsett om personen behärskar svenska eller ej.

277. Ändringen syftar till att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/64/EU om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden. Direktivet är det första steget i arbetet med att stärka processuella rättigheter i brottmål som EU enades om under det svenska EU-ordförandeskapet hösten 2009. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag i propositionen den 17 juni 2013.

278. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att det fortfarande fanns stora skillnader mellan den antagna lagstiftningen och dess tillämpning. Expertkommittén upprepar även att åtagandena gäller oavsett kunskaper i svenska.

279. Expertkommittén bedömer att detta åtagande fortfarande fullgörs delvis.

Punkt 3

Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till de personer som använder dessa språk, såvida dessa inte tillhandahålls på annat sätt.

280. I den fjärde granskningsrapporten förklarade expertkommittén att vissa nationella lagtexter (t.ex. minoritetslagen (2009) och språklagen (2009)) hade översatts till finska och att det fanns planer på att översätta vissa andra lagtexter. Expertkommittén välkomnade detta och uppmanade de svenska myndigheterna att samråda med de finstalande om huruvida det eventuellt fanns ytterligare lagtexter som behövde översättas. Tills vidare gjorde expertkommittén bedömningen att åtagandet fullgjordes delvis.

281. De svenska myndigheterna lämnade ingen ytterligare information i den femte periodiska rapporten. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla de efterfrågade uppgifterna.

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

282. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att minoritetslagen hade inneburit att den rättsliga grunden för genomförandet av konventionens artikel 10 i Sverige hade ändrats. Finstalande har rätt att använda sitt språk vid muntliga och skriftliga kontakter med företrädare för följande nationella myndigheter: Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen.

Punkt 1

Inom de administrativa områden i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning

...

a) iii) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form och få svar på dessa språk,

...

c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

283. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att finska användes i mycket liten omfattning i kontakter med myndigheter utanför det utvidgade förvaltningsområdet. Finska används dock vid de lokala skattekontoren. Med tanke på att genomförandet av minoritetslagen ännu befann sig i ett inledningsskede var det inte möjligt för expertkommittén att dra några slutsatser när det gällde möjligheterna att använda finska i kontakter med förvaltningsmyndigheter. Expertkommittén uppmanade därför de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om detta i nästa periodiska rapport och gjorde tills vidare bedömningen att åtagandena fullgjordes delvis.

284. I den femte periodiska rapporten uppgav de svenska myndigheterna att förvaltningsmyndigheterna enligt 11 § lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska och meänkieli där det behövs i enskildas kontakter med myndigheterna.

285. Expertkommittén kan baserat på den information som lämnades i den femte periodiska rapporten inte bedöma vilka framsteg som gjorts när det gäller de finsktalandes möjligheter att komma i kontakt med förvaltningsmyndigheter utanför förvaltningsområdet för finska. Granskningsrapporterna från Länsstyrelsen i Stockholm visar att de lokala och regionala myndigheterna i princip är omedvetna om att minoritetslagen ger minoritetsspråken ett så kallat grundskydd, som innebär att användningen av nationella minoritetsspråk bör främjas utanför förvaltningsområdet.

286. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis och uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla ytterligare information i nästa periodiska rapport.

Punkt 2

I fråga om lokala och regionala myndigheter, inom vilkas territorier de invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt många för att motivera de nedan angivna åtgärderna, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra

...

c) att regionala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

d) att lokala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

287. I den fjärde granskningsrapporten konstaterades att det gjorts vissa framsteg när det gäller utgivning av dokument på finska, t.ex. översättning av flera lokala myndigheters webbplatser, framtagning av vissa dokument och blanketter på kommunal nivå eller tillhandahållande av information om de språkliga rättigheter som de nya lagarna ger de finsktalande. Dessutom hade flera kommuner antagit språkstrategier och tillhandahållit information om kontaktpersoner för språkfrågor. På regional nivå tillhandahöll länsstyrelserna viss information på och om finska, och några handlingar skrevs på finska. Finskan var dock mycket mindre synlig än på kommunal nivå. Därför gjorde expertkommittén bedömningen att artikel 10.2.c fortfarande inte fullgjordes och att artikel 10.2.d fullgjordes delvis.

288. De svenska myndigheterna lämnade i den femte periodiska rapporten ingen information om fullgörandet av dessa åtaganden.

289. Expertkommittén framhåller sina tidigare slutsatser att artikel 10.2.c fortfarande inte fullgörs och att artikel 10.2.d fortfarande fullgörs delvis. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla mer information om dessa åtaganden.

g) att traditionella och korrekta former av ortnamn på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det eller de officiella språken.

290. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att utmärkningen av ortnamn på minoritetsspråken på kartor och vägskyltar hade ökat under de senaste åren och att det 2010 hade anordnats en konferens i syfte att öka kommunernas medvetenhet om vikten av tvåspråkiga ortnamn. Kommittén fick dock inte ta del av några konkreta siffror eller uppgifter om hur många orter/kommuner som anger ortnamn på finska. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att åtagandet fullgjordes delvis och uppmanade de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport lämna mer detaljerad information om användningen av ortnamn på finska.

291. Enligt den femte periodiska rapporten har Trafikverket i samband med granskningen arbetat med utmärkning av minoritetsspråk på plats. Den 1 oktober 2011 var 190 orter utmärkta på samiska, 7 orter på finska och 7 orter på meänkieli. Ytterligare ett stort antal orter har inventerats och är under handläggning. Här bistår Lantmäteriet Trafikverket med uppgifter om korrekt ortografi för alla orter.

292. Via Lantmäteriets tjänst "Kartsök och ortnamn" på internet kan man få tillgång till det nationella ortnamnsregistret. Ortnamnen är sökbara genom olika alternativ och presenteras i interaktiva kartor över Sverige: Översiktskartan, Vägkartan, Fjällkartan, Terrängkartan samt Topografiska webbkartan. Alla ortnamn presenteras med en språkkod, som tydliggör minoritetsspråkens ortnamn. Under 2012 besökte 117 022 unika användare tjänsten. Lantmäteriets webbplats (www.lantmateriet.se) har omarbetats och det finns nu möjlighet att ta del av informationen på samtliga minoritetsspråk.

293. Under kontaktbesöket fick expertkommittén uppdaterad information om ortnamnsförteckningen. För närvarande är 8 673 finska ortnamn registrerade (se punkt 199).

294. Expertkommittén bedömer att detta åtagande fullgörs och uppmanar myndigheterna att lämna mer information om det pågående arbetet med att genomföra den tvåspråkiga skyltningen.

Artikel 11 – Massmedia

Punkt 1

Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där dessa språk brukas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga, har befogenhet eller inflytande härvidlag och under respekterande av principen om massmedias oberoende och självständighet,

a) i den mån radio och TV står i det offentligas tjänst:

...

iii) att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk,

295. I den fjärde granskningsrapporten angav expertkommittén några radiostationer som sänder på finska, varav vissa sänder över hela Sveriges territorium. Det fanns dock ett nytt sändningstillstånd i vilket det, till skillnad från tidigare, inte ställs några krav på lägsta antalet timmar som ska sändas på minoritetsspråken. Expertkommittén trodde dock inte att de ändrade villkoren skulle innebära några negativa konsekvenser för tv-sändningarna på finska i Sverige. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes.

296. Enligt den femte periodiska rapporten sänder SVT nyheter, samhällsprogram, barnprogram, dokumentärer m.m. på finska. Under 2012 uppgick den totala sändningstiden för finskspråkiga program i SVT till 281 timmar. Under 2012 producerade SR 8 131 timmar på meänkieli, vilket resulterade i en total sändningstid på 30 466 timmar. UR har sänt program på finska både i tv och i radio.

297. Under kontaktbesöket fick expertkommittén information om att SVT sänt 75,6 timmar på finska under 2013. Expertkommittén fick veta att Sveriges radios radiokanal Sisuradio totalt sänder 836 timmar analog radio per år. De nationella FM-sändningarna uppgår till 620 timmar per år och de regionala FM-sändningarna till 217 timmar per år. Dessa sändningar är de viktigaste radiosändningarna för den finska minoriteten. Det finns även en webbplats (www.sverigesradio.se/sisuradio) och en webbradiokanal på finska som sänder ca 15 timmar per dag. Sändningarna innehåller dock mycket lite nyhetsprogram och annan information, och består främst av reprisar och musik.

298. Enligt uppgifter till expertkommittén har SVT utvecklat en 13 minuter lång nyhetssändning på finska som sänds måndag till fredag kl. 17:45 lokal tid.

299. Expertkommittén välkomnar Sisuradios temavecka på Twitter, som både gett upphov till ökat intresse och många aktiviteter genom användning och/eller revitalisering av finska, framförallt bland sporadiska användare av finska. Kommittén ser temaveckan som ett lämpligt evenemang för att med hjälp av media öka majoritetssamhällets medvetenhet om minoritetsspråken och minoritetskulturen.

300. I samband med kontaktbesöket fick expertkommittén information om barns bristande medvetenhet och kunskap om minoritetsspråken. Nationella programföretag använder sig i allt större utsträckning av webbaserade program och kanaler för att nå en större publik och fler ungdomar. Enligt uppgifter från finskspråkiga icke-statliga organisationer under kontaktbesöket motsvarar public service-mediernas utbud för finsktalande inte det allmännas skyldigheter gentemot den stora nationella minoriteten sverigefinnar och deras behov av att få tillgång till olika medier på sitt eget nationella minoritetsspråk. De icke-statliga organisationerna har betonat detta i sina svar till och kontakter med den svenska regeringen.

301. Expertkommittén bedömer att dessa åtaganden fortfarande fullgörs. Expertkommittén har dock mottagit olika uppgifter om antalet timmar som SVT sänder på finska. Expertkommittén ber därför de svenska myndigheterna att klargöra detta i nästa periodiska rapport.

d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

302. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att Utbildningsradion producerat utbildningsprogram på finska för radio och tv och att man även producerat en cd för barn på finska och andra minoritetsspråk. Expertkommittén ansåg därför att åtagandet fullgjordes delvis.

303. Enligt den femte periodiska rapporten har programföretagen i allmänhetens tjänst ansvar för att beakta bl.a. nationella och andra minoriteters behov. Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) har sändningstillstånd som sträcker sig under perioden 2010–2013. Enligt dessa ska programföretagen beakta språkliga och etniska minoriteters intressen. Verksamheten ska vara ett prioriterat område och tillgängligheten ska förbättras. Minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib ska inta en särställning. Vidare ska programföretagen föra en dialog med de berörda grupperna. Inom ramen för de allmänt hållna skrivningarna i sändningstillstånden utformar programföretagen självständigt sina programutbud.

304. UR har producerat cd- och dvd-skivor, bland annat på finska, och har även köpt rättigheterna till tusentals äldre program som skolor och utbildningsanstalter kan ta del av. Bland dessa finns även program om de nationella minoriteterna och på de nationella minoritetsspråken.

305. Filmpool Nord, ett regionalt centrum för film- och tv-produktion, har under 2010–2012 gett stöd till sex projekt på finska. Filmpool Nord påpekar att projekten ofta omfattar flera olika språk samtidigt.

306. Expertkommittén anser att åtagandet fullgörs delvis.

f) ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

307. I den fjärde granskningsrapporten välkomnade expertkommittén uppgifterna om produktion och finansiering av tv-produktioner på finska och gjorde bedömningen att åtagandet fullgjordes delvis.

308. Den femte periodiska rapporten innehåller ingen relevant information om detta åtagande.

309. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis.

Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

Punkt 1

I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar – särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentra, museer, arkiv, akademier, teatrar och biografier, även som litterära verk och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, innefattande bl.a. användning av ny teknologi – förbinder sig parterna till följande inom det territorium där sådana språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

...

g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,

310. I den fjärde granskningsrapporten noterade expertkommittén de verk som samlats i Sverigefinländarnas arkiv, som får sin huvudsakliga finansiering från Riksarkivet. Expertkommittén förklarade dock att den fått uppgifter om att stödet till kulturinstitutioner höll på att omstruktureras och regionaliseras, vilket väntades leda till att stödet från Riksarkivet skulle dras in. Expertkommittén ansåg att åtagandet fullgjordes delvis och rekommenderade de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att säkerställa en tillräcklig framtida finansiering för Sverigefinländarnas arkiv.

311. Enligt den femte periodiska rapporten fick Sverigefinländarnas arkiv fram till och med verksamhetsåret 2013 ekonomiskt stöd från den svenska staten genom Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv. Under de senaste fem åren har bidraget till Sverigefinländarnas arkiv utökats från 250 000 kronor (27 400 euro) 2009 till 270 000 kronor (29 610 euro) 2013.

312. Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv lades ned vid årsskiftet 2012/13. Nämndens uppgifter avseende bidragsgivning för arkivverksamhet har övertagits av Riksarkivet. Riksarkivet beslutade 2013 om bidrag till dessa institutioner för verksamhetsåret 2014 efter samråd med det nybildade Samarbetsrådet för enskilda arkiv vid Riksarkivet. Den nya modellen påverkar inte bidragen till institutioner och organisationer som Sverigefinländarnas arkiv. Det fanns inget som talade för att Sverigefinländarnas arkiv skulle gå miste om sitt bidrag från staten för verksamhetsåret 2014. Institutionens ansökan till Riksarkivet skulle bedömas på samma grunder som tidigare, det vill säga verksamhetens syfte och professionella kvalitet.

313. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att Sverigefinländarnas arkiv haft ökande ekonomiska problem att upprätthålla nuvarande verksamhet och finansiering, även mot bakgrund av de finska myndigheternas planerade beslut att dra in sitt bidrag till Sverigefinländarnas arkiv.

314. Expertkommittén fick även information om att Institutet för språk och folkminnen som ett led i arbetet med att följa upp språklagens tillämpning har utvecklat språkbevarande insatser för de nationella minoritetsspråken. Arbetet med rådgivning för både forskare och allmänhet är omfattande och rådgivningen i språkfrågor har ökat, liksom antalet besökare till institutets arkiv med samlingar.

315. Vad gäller finskan så har Institutet för språk och folkminnen genom Språkrådet och avdelningen för finska sammanställt ordlistor, dokumenterat finskan i Sverige, följt hur finskans ställning i Sverige förändras, gett ut språkvårdstidskriften *Kieliviesti* med texter på finska och meänkieli och publicerat information på webbplatsen. Därutöver har institutet anordnat seminarier, föreläsningar och språkvårdsdagar samt utvecklat ett finskt språktest, som framför allt är avsett att tillgodose arbetsgivarnas och de anställdas behov i det finska förvaltningsområdet.

316. Expertkommittén informerades om att generaldirektören för Institutet för språk och folkminnen beslutat att lägga ned Dialekt-, ortnamns och folkminnesarkivet i Umeå för att minska budgetunderskottet. Detta kan komma att leda till att viktigt språkligt och kulturellt arkivmaterial flyttas från Umeå till Uppsala, vilket kraftigt skulle försämra situationen för samiska, finska och meänkieli i Umeå.

317. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis. Kommittén ber att få specifik och detaljerad information om Institutet för språk och folkminnen beslut i nästa periodiska rapport. Den rekommenderar dessutom de svenska myndigheterna att skapa en långsiktig stödordning för Sverigefinländarnas arkiv.

3.2.3. *Meänkieli*

Allmänna frågor

318. I den fjärde granskningsrapporten välkomnade expertkommittén uppgifterna om att man höll på att ta fram en ordbok som skulle fungera som referensmaterial och arbetsverktyg för meänkieli, inte minst i officiella sammanhang inom det offentliga livet, t.ex. på utbildningsområdet. Expertkommittén hade dock inte fått någon information om huruvida det hade inrättats någon referensgrupp för meänkieli inom Institutet för språk och folkminnen. Kommittén uppmanade de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla information om detta och om gruppens arbete.

319. Enligt den femte periodiska rapporten samråder Institutet för språk och folkminnen regelbundet med företrädare för Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T) i frågan om hur språkvården för meänkieli ska utformas och vilka prioriteringar som bör göras. Sedan 2010 har arbetet med att ta fram en tvåvägsordbok (meänkieli–svenska, svenska–meänkieli) för alla varieteter av meänkieli hög prioritet. Arbetet pågår vid Meän Akateemi med ekonomiskt stöd från Institutet för språk och folkminnen. På sikt är avsikten att anställa en språkvårdare för meänkieli och bevara det tornedalska forskningsarkiv som idag finns vid Institutet för språk och folkminnen. Då kommer även en språkvetenskaplig referensgrupp att tillsättas vid myndigheten.

320. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om de fortsatta svårigheterna att anpassa språkkraven för meänkieli till dagens språkanvändning och kunskapsnivå, samt till dagens standardisering av språket. De meänkielitalande anser att det för revitaliseringen av meänkieli är viktigt att inrätta ett språk- och kulturcentrum av liknande slag som Samiskt språkcentrum, och med en liknande struktur och finansiering.

Artikel 8 – Utbildning

321. Under den fjärde övervakningsomgången rekommenderade ministerkommittén de svenska myndigheterna att ”**stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk**” att ”**se till att ’modersmålsundervisningen’ uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en genuin och adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken**” att ”**se till att tvåspråkig undervisning erbjuds även för meänkieli**” och att ”**ta fram undervisnings- och inlärningsmaterial för samtliga minoritetsspråk**”.

Punkt 1

Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning inom det territorium där sådana språk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämla undervisningen i statens officiella språk:

Förskola

- a) i) att tillhandahålla förskoleundervisning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller**
- ii) att tillhandahålla en väsentlig del av förskoleundervisningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller**
- iii) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) och ii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt, eller,**

322. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att situationen var ungefär densamma som vid förra övervakningsomgången. Undervisning i meänkieli bedrevs i alla förskolor i Pajala, parallellt med finska, och statsbidragen var örönmärkta för meänkieliundervisning i förskolan. Expertkommittén hade inte tagit del av någon annan ny information med relevans för detta åtagande, t.ex. om hur det gick med genomförandet i Kalix – den kommun som senast anslutit sig till förvaltningsområdet för meänkieli – och gjorde därför bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis. Expertkommittén riktade därför en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att förbättra utbudet av förskoleundervisning på meänkieli över hela området där språket traditionellt talas.

323. I den femte periodiska rapporten informerade de svenska myndigheterna om att man förbättrat utbudet av förskoleundervisning på meänkieli. Inom förvaltningsområdet har barn rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på meänkieli. De kommuner som ingår i förvaltningsområdet för meänkieli får ett statligt bidrag för att kunna tillgodose detta krav.

324. Under kontaktbesöket klagade företrädare för alla språk som skyddas enligt del III i konventionen över den minimalistiska tolkningen av ”delvis” när det gäller kommunernas uppdrag. Det finns ett tydligt behov av att följa upp och övervaka hur kommunerna genomför åtgärderna.

325. Vid kontaktbesöket fick expertkommittén information om det akuta behovet av förskollärare och lämpliga läromedel. Det behövs fler lärare men anslagen är alltför begränsade för att finansiera vanliga anställningar. Expertkommittén informerades om att det var oerhört svårt för kommunerna att få tag i utbildade lärare. Kiruna kommun startade en ny förskola för 16 elever men tvingades ta emot färre elever på grund av bristen på utbildade förskollärare.

326. Företrädare för de meänkielitalande (Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksoalaiset (STR-T)) ansåg att dagens anslag borde utökas och föreslog att de skulle gå direkt till STR-T. Beloppet borde höjas från dagens 1,3 miljoner kronor (142 500 euro) till 3 miljoner kronor (328 950 euro).

327. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis. Expertkommittén riktar återigen en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att förbättra utbudet av förskoleundervisning på meänkieli över hela området där språket traditionellt talas. Den ber även de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om i vilken utsträckning det erbjuds förskoleundervisning på meänkieli inom förvaltningsområdet för meänkieli.

Grundskola

b) i) att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillse att i undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i)–iii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt,

328. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att situationen var densamma som vid förra övervakningsomgången. Modersmålsundervisning erbjöds i tre grundskolor, och det fanns ingen tvåspråkig undervisning på meänkieli. Företrädare för de meänkielitalande ville ha undervisning på meänkieli enligt en ny pedagogisk metod, men den svenska lagstiftningen gav tydligen inte utrymme för detta. Pajala kommun fortsatte sina ansträngningar för att förbättra situationen för meänkieli i skolan. Expertkommittén rekommenderade att de svenska myndigheterna tillsammans med de meänkielitalande skulle verka för att hitta ett sätt som gör att önskemålen om utökad undervisning på meänkieli kan tillgodoses och särskilt undersöka hur detta realistiskt kan göras inom ramen för skolans val. Det fanns även behov av läromedel och undervisningsmaterial. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att åtagandet inte fullgjordes och riktade återigen en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att se till att meänkieliundervisning tillhandahålls som en integrerad del av kursplanerna i samtliga berörda kommuner och att utveckla tvåspråkig undervisning på meänkieli som ett alternativ till modersmålsundervisning.

329. Enligt den femte periodiska rapporten finns det möjlighet att bedriva tvåspråkig undervisning i årskurs 1–6 enligt bestämmelserna i skolförordningen (2011:185). Förordningen om försöksverksamhet i grundskolan (2011:421) ger också huvudmän möjlighet att erbjuda tvåspråkig undervisning i årskurs 7–9 i andra minoritetsspråk.

330. Vid kontaktbesöket fick expertkommittén information om det fortsatta behovet av lärarutbildning och bristen på lämpliga läromedel.

331. Expertkommittén anser att åtagandet inte fullgörs. Expertkommittén riktar återigen en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att vidta de åtgärder som behövs för att kunna ta fram en lämplig modell för meänkieliundervisning som en integrerad del av läroplanen. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla information i nästa periodiska rapport.

Gymnasieutbildning

c) i) att tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillse att i undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i)–iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,

332. I den fjärde granskningsrapporten noterade expertkommittén inga andra förbättringar än att de svenska myndigheterna hade gett Skolverket i uppdrag att tillsammans med ett antal språkorganisationer och två kommuner ta fram läromedel på meänkieli. Expertkommittén vidhöll därför sin tidigare bedömning att åtagandet inte fullgjordes och riktade en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att i samarbete med de meänkielitalande ta fram strategier för att stärka utbudet av meänkieli i gymnasieskolan.

333. Enligt den femte periodiska rapporten ska modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk enligt 15 kap. 19 § skollagen (2010:800) erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Det är kommunen som är skyldig att erbjuda eleven detta. En elev i gymnasieskolan har således rätt att få undervisning i meänkieli om han eller hon begär det. Expertkommittén har inte fått någon ytterligare information om hur många elever som studerar meänkieli på gymnasienivå.

334. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att modersmålsstudier i meänkieli och andra nationella minoritetsspråk saknar meritvärde för vidare studier inom högre utbildning, vilket gör att färre elever väljer att studera meänkieli på gymnasienivå.

335. Expertkommittén bedömer att åtagandet inte fullgörs och rekommenderar de svenska myndigheterna att fortsätta arbeta för att öka utbudet av meänkieli på gymnasienivå och tillhandahålla lämplig lärarutbildning. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla ytterligare information om hur många elever som för närvarande studerar meänkieli på gymnasienivå och uppmanar myndigheterna att uppmuntra eleverna att studera meänkieli.

Teknisk utbildning och yrkesutbildning

d) i) att tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillse att i den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i)–iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,

336. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att man tillämpat samma ekonomiska principer för yrkesutbildningar på meänkieli som för allmänna yrkesutbildningar, vilket i många fall inneburit att det inte anordnats någon yrkesutbildning på meänkieli alls. Expertkommittén uppmanade de svenska myndigheterna att agera mer proaktivt genom att utöka och stärka utbudet av yrkesutbildning på meänkieli. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis och rekommenderade de svenska myndigheterna att i samarbete med de meänkielitalande undersöka möjligheterna att erbjuda yrkesutbildning på meänkieli.

337. Enligt den femte periodiska rapporten är yrkeshögskoleutbildningar en eftergymnasial utbildningsform med syfte att täcka specifika kompetensbehov på arbetsmarknaden. Utbildningsutbudet styrs av arbetslivets behov och varierar därför över tid. För att få tillstånd att

bedriva en yrkeshögskoleutbildning måste utbildningen svara mot behov av kvalificerad arbetskraft i arbetslivet som inte tillgodoses genom en utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller en utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Alternativt så måste utbildningen medverka till att utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället. Någon särskild koppling till minoritetsspråk finns inte i regelverket och Myndigheten för yrkeshögskolan kan därför i sin bedömning inte ta särskilda hänsyn till detta.

338. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att det saknas planering för att tillgodose de samhälls- och utbildningsbehov som företrädarna för de nationella minoriteterna påtalat. Detta gäller både behovet av utbildad förskolepersonal som kan undervisa i eller på meänkieli och meänkielitalande sjukvårdspersonal inom äldreomsorgen. För att kommunerna ska kunna fullgöra sina uppdrag, t.ex. till följd av den nya minoritetslagen, behövs det yrkesutbildning, språkutbildning eller fortbildning inom dessa delar av arbetsmarknaden.

339. Expertkommittén bedömer därför att åtagandet inte fullgörs och uppmanar de svenska myndigheterna att i samarbete med de meänkielitalande undersöka möjligheterna att erbjuda yrkesutbildning på meänkieli.

Universitetsutbildning och annan högre utbildning

e) i) att tillhandahålla universitetsutbildning och annan högre utbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla resurser för studier av dessa språk som ämnen i universitetsutbildningen och den högre utbildningen, eller

iii) att, om till följd av statens roll i förhållande till institutioner för högre utbildning, stycke i) och ii) ovan inte kan tillämpas, uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på landsdels- eller minoritetsspråk eller av resurser för studier av dessa språk som studieämnen vid universitet eller högre utbildningsanstalter,

340. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att den svenska regeringen gett Umeå universitet i uppdrag att tillhandahålla undervisning i meänkieli som studieämne. På grund av det låga antalet sökande beslutade Umeå universitet att från och med 2009 erbjuda webbaserade sommarkurser för nybörjare. Förberedelser gjordes för att anordna en kurs men arbetet hindrades av bristen på finansiering. Expertkommittén ansåg inte att det var lämpligt att endast låta marknadsreglerna styra när det gäller anordnandet av minoritetsspråksundervisning och gjorde bedömningen att åtagandet inte fullgjordes.

341. Inga ytterligare upplysningar lämnades i den femte periodiska rapporten.

342. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att företrädare för de meänkielitalande föreslagit att den grundläggande högre språk-/ämnesundervisningen i meänkieli och lärarutbildningen skulle koncentreras till ett enda universitet. Eftersom ämnesundervisningen äger rum vid Umeå universitet vore det lämpligt att koncentrera insatser och lämplig finansiering till Umeå universitet. Expertkommittén anser att uppdraget att bedriva undervisning i något av minoritetsspråken bör följas upp med lämplig finansiering för att universitetet ska kunna bygga upp en långsiktig akademisk miljö kring dessa språk. Dessutom har expertkommittén fått uppgifter om att det för närvarande inte finns någon strukturerad akademisk forskningstradition när det gäller meänkieli. Förslag framfördes om att undersöka möjligheterna att utöka samarbetet med Norge och kvänska och med Finland och nordfinska för att hitta nya sätt och möjligheter att stimulera forskningen i meänkieli.

343. Expertkommittén informerades om behovet av att ta hänsyn till att meänkieli för många inte längre är ett aktivt språk eller modersmål, utan ett språk som behöver revitaliseras. Detta påverkar många skol- och högskolefrågor och innebär i praktiken att man inom den högre utbildningen t.ex. måste ta fram både nybörjarkurser och kurser för meänkielitalande. För närvarande ges endast korta och grundläggande kurser i meänkieli, varav de flesta som distanskurser. Det finns inga heltidstjänster för behöriga universitetslärare i meänkieli. Expertkommittén anser också att en eventuell flytt av arkiven för samiska och meänkieli från Umeå till Uppsala skulle göra det svårare att samla in nytt arkivmaterial till arkiven. Det skulle också bli svårt för forskare att ta del av de uppgifter som finns i arkiven.

344. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att en särskild myndighet i Norrbottens län, med ansvar för både meänkieli och samiska, skulle överta arkivfrågorna, inklusive insamling av dokument, analys och forskning i språkfrågor. Expertkommittén ber de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om detta i nästa periodiska rapport.

345. Expertkommittén bedömer att detta åtagande inte fullgörs och uppmanar de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att upprätta en långsiktig strategi för utvecklingen av undervisning och forskning i meänkieli inom högre utbildning.

g) att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som hänförs till ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

346. I den fjärde granskningsrapporten nämnde expertkommittén att den inte hade fått någon information om fullgörandet av detta åtagande när det gällde elever i det allmänna utbildningssystemet och uppmanade de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om detta i nästa periodiska rapport. Tills vidare gjorde expertkommittén bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis.

347. Enligt den femte periodiska rapporten ingår de nationella minoriteternas kultur och historia i den nationella läroplanen (Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, Lgr11) och är en tydlig del av undervisningens inriktning. I läroplanens allmänna del kommer detta exempelvis till uttryck genom skrivningen att "alla elever ska förstå sig själv och sitt sammanhang utifrån en förtrogenhet med det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet och kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia". Vidare finns skrivelser om nationella minoriteters kultur och historia även i de ämnesspecifika kursplanerna i de ämnen där det är naturligt att detta behandlas. I kursplanen för svenska anges att ett centralt innehåll i undervisningen är att eleverna ska ha kunskap om "språkbruk genom tiderna, de nationella minoritetsspråken i Sverige och deras ställning i samhället".

348. Inom ramen för modersmålsundervisningen i de nationella minoritetsspråken ingår även inslag av de nationella minoriteternas historia och kultur. I kursplanen för modersmål anges att eleverna genom undervisningen i modersmål ska ges förutsättningar att reflektera över traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor utifrån sitt språk. Eftersom modersmålsundervisningen i meänkieli inte uppfyller kraven på att vara en integrerad del av läroplanen är det dock fortfarande omöjligt att genomföra kursplanen i praktiken. Expertkommittén har inte informerats om i vilken utsträckning man har genomfört de mål i kursplanen för svenska som handlar om undervisning om de nationella minoriteterna. Kommittén har inte heller någon information om i vilken utsträckning lärarna är rustade eller utbildade för att undervisa i detta i enlighet med kursplanen. Det tycks inte heller finnas någon del i lärarutbildningen som ska förbereda lärarna på detta.

349. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att de minoritetsspråkstalande framfört önskemål om att införa ett ämne i den allmänna läroplanen för grundskolan där man får lära sig om nationella minoriteter. Likaledes bör alla lärarstuderande läsa en separat obligatorisk kurs om dessa minoritetsgrupper och deras respektive språk som ett led i lärarutbildningen.

350. Expertkommittén bedömer att åtagandet fullgörs formellt och ber de svenska myndigheterna att tillhandahålla ytterligare information om i vilken utsträckning majoritetsbarnen faktiskt får ta del av sådan undervisning och i vilken utsträckning lärarutbildningen ger lärarna den kunskap som de behöver för att kunna genomföra läroplanens mål.

Grundutbildning och fortbildning av lärare

h) att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har accepterats av en part,

351. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att kurserna för lärare i meänkieli vid Luleå tekniska universitet fått ställas in och påpekade att det rådde brist på universitetslärare i meänkieli. Expertkommittén pekade även på den viktiga roll som grund- och vidareutbildning för lärare har för att man ska kunna säkerställa en fungerande meänkieliundervisning och rekommenderade de svenska myndigheterna att intensifiera sina ansträngningar för att råda bot på den markanta bristen på lärare. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att detta åtagande inte fullgjordes. Ministerkommittén rekommenderade de svenska myndigheterna att "skapa ett målinriktat lärarutbildningssystem med tillräckliga resurser för samtliga minoritetsspråk". Expertkommittén riktade dessutom återigen en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att ta fram ett program för utbildning av meänkielilärare, inklusive tvåspråkig undervisning, och att tillhandahålla incitament för studerande att utbilda sig till lärare i meänkieli.

352. Enligt den femte periodiska rapporten har regeringen från och med 2013 gett Stockholms universitet ett nationellt ansvar och särskilda medel för att fram till slutet av 2015 bygga upp och utveckla en ämneslärarutbildning i finska och meänkieli. I det arbetet ska universitetet beakta de berörda nationella minoriteternas synpunkter. Stockholms universitets uppdrag innebär att man åtminstone i någon mån parallellt med detta även måste bygga upp ämnesundervisningen i meänkieli på universitetsnivå. Lärosätet ska samverka med andra lärarhögskolor i Sverige, och i förekommande fall, i andra länder som har erfarenhet av arbete med meänkieli. Regeringen avser att återkomma i fråga om utvärdering av det särskilda åtagandet. Stockholms universitet fick uppdraget att utveckla en lärarutbildning i meänkieli, trots att de meänkielitalande haft bestämda önskemål om att utbildningen skulle förläggas till Umeå. Till följd av detta är anslagen lägre än för samiska och romani chib. Det har anslagits 2,5 miljoner kronor (274 200 euro) för att starta en lärarutbildning i finska och meänkieli. Lärarutbildningarna i samiska och romani chib kommer att få 2 miljoner kronor (219 350 euro) vardera.

353. Expertkommittén anser att lärarutbildning är av avgörande betydelse på grund av det akuta behovet av att revitalisera dessa språk, men att man bör utveckla en annan pedagogik än den ordinarie modersmålsundervisning som används idag. Det finns ett akut behov av förskollärare för att upprätthålla de insatser som gjorts för att revitalisera meänkieli. Den lärarutbildning i meänkieli som planerats vid Stockholms universitet kommer inte att ge några lärare som kan undervisa på förskolenivå.

354. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att Skolverket bl.a. fått i uppdrag att "förstärka tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk" genom att tillhandahålla kompletterande snabbutbildning av tolv blivande lärare i nationella minoritetsspråk. Lärare i samiska och meänkieli ska prioriteras inom förvaltningsområdet för respektive språk. Enligt uppdragsbeskrivningen bör utbildningen motsvara ordinarie lärarprogram, men anpassas till de berörda studenternas förkunskaper. Det behövs ytterligare information om utbildningsprogrammen (som väntas pågå under 2014 och 2015), inte minst för att lärarutbildningen för både de samiska språken (vid Umeå universitet) och meänkieli (vid Stockholms universitet) fortfarande är under utveckling.

355. Expertkommittén bedömer att åtagandet fullgörs delvis och riktar återigen en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att upprätta långsiktiga, sammanhängande utbildningsprogram och lämna med detaljerad information om dessa.

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i samråd med de meänkielitalande vidta åtgärder för att tillhandahålla undervisning i och på meänkieli på alla utbildningsnivåer.

Tillsynsorgan

i) att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, som skall offentliggöras.

356. I samband med den fjärde övervakningsomgången hade expertkommittén inte fått någon information om huruvida det fanns ett eller flera övervakningsorgan med särskilt ansvar för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och inte heller om huruvida det var den nyligen inrättade Skolinspektionen som skulle anta denna roll i enlighet med kraven i åtagandet. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis.

357. I den femte periodiska rapporten lämnade de svenska myndigheterna information om Skolinspektionens roll och ansvarsområde som tillsynsmyndighet för det svenska skolväsendet. I den regelbundna tillsynen ingår att säkerställa att varje svensk skola fullföljer kraven i skolförfattningarna. Däri ingår att kontrollera att de nationella minoriteternas språkliga rättigheter tillvaratas.

358. Enligt den femte periodiska rapporten har Skolinspektionen fått i uppdrag av regeringen att utföra kvalitetsgranskningar av skolväsendet, förskoleverksamheten och fritidshemmen. Kvalitetsgranskning innebär en detaljerad och systematisk undersökning av en verksamhets kvalitet inom vissa kommuner där utgångspunkten är alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö. De iakttagelser, analyser och bedömningar som görs inom ramen för granskningarna redovisas dels i form av enskilda beslut till de granskade skolhuvudmännen, dels i en övergripande och sammanfattande rapport. I den övergripande och sammanfattande rapporten beskrivs viktiga kvalitetsaspekter inom granskningsområdet och rapporten är därför även avsedd att ge utvecklingsstöd till huvudmän och skolor som inte har granskats. Skolinspektionen har lagt fram kvalitetsgranskningar av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken. Under 2011 gjordes t.ex. en sådan granskning av förskolan (dnr 40 2011:3022).

359. Enligt den femte periodiska rapporten har Skolverket och Skolinspektionen ett delat ansvar. Skolverket ansvarar för styrning, utveckling och stöd av skolorna, medan Skolinspektionen utövar tillsyn. Tillsammans säkerställer de att skolan både utvecklas och fullgör sina skyldigheter. Detta gäller även aspekter som rör nationella minoriteter, vilket kommer till uttryck genom Skolinspektionens kvalitetsgranskningar och genom Skolverkets fortsatta arbete med att erbjuda undervisningsstöd.

360. Detta åtagande förefaller vara fullgjort. Expertkommittén är dock osäker på om dessa kvalitetsgranskningar och rapporter offentliggörs regelbundet. Expertkommittén rekommenderar de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om detta i nästa periodiska rapport.

Punkt 2

I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de där landsdels- eller minoritetsspråk av hävd används, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar det, att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga utbildningsnivåer.

361. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att distansundervisning fortfarande utgjorde det enda alternativet utanför det område där meänkieli talas av hävd. Dessutom saknade expertkommittén information om hur bestämmelsen om rätten ”att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket” i 14 § språklagen tillämpades i praktiken utanför förvaltningsområdet för meänkieli. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis.

362. Expertkommittén fick i den femte periodiska rapporten ingen ytterligare information om språklagens effekter. Expertkommittén saknar fortfarande information om vilka initiativ som tagits och

insatser som gjorts för att göra de minoritetsspråkstalande mer medvetna om sin rätt ”att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket” i sin vardag.

363. Expertkommittén anser att åtagandet fortfarande fullgörs delvis men uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla mer information om studierna i meänkieli utanför de områden där språket talas av hävd.

Artikel 9 – Rättsväsendet

Punkt 1

Parterna förbinder sig till följande i de domsagor där antalet bosatta personer som använder sådana landsdels- eller minoritetsspråk som berättigar till de åtgärder som anges här nedan, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och på villkor att utnyttjandet av de möjligheter som tillhandahålls enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a) i brottmål:

...

ii) att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk,

vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda,

364. I den fjärde granskningsrapporten påpekade expertkommittén att det vid Åklagarkammaren i Luleå inte fanns någon personal som talade meänkieli men att det gick att kommunicera på meänkieli med hjälp av översättnings- och tolktjänster. Kommittén påpekade också att det vid Gällivare tingsrätt inte fanns tillgång till tolkar i meänkieli. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes formellt.

365. Enligt den femte periodiska rapporten föreslog regeringen i propositionen Tolkning och översättning i brottmål (prop. 2012/13:132) en skärpning av de regler som finns i rättegångsbalken för tillhandahållande av tolkning vid domstolssammanträden eller polisförhör när den som är misstänkt eller tilltalad i ett brottmål inte behärskar svenska. Ändringen innebär att domstolar och brottsutredande myndigheter också ska vara skyldiga att översätta vissa handlingar i brottmål. De nya reglerna kommer att omfatta även minoritetsspråken och gälla alla domstolar i landet. Denna rättighet enligt minoritetslagen ska tillämpas oavsett hur väl personen behärskar svenska.

366. Minoritetslagen har däremot inte ändrats så att rätten att använda meänkieli vid domstol har utvidgats till att omfatta hela förvaltningsområdet. Argumentet var att en utvidgning skulle innebära kostnadsökningar och praktiska svårigheter och att möjligheten endast skulle nyttjas i begränsad utsträckning.

367. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att det för närvarande inte finns några auktoriserade tolkar i meänkieli som kan tolka vid domstolssammanträden och domstolsförhandlingar.

368. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs formellt och rekommenderar de svenska myndigheterna att i samarbete med de minoritetsspråkstalande förbättra det praktiska genomförandet och att i nästa periodiska rapport lämna upplysningar om en eventuell utvidgning av rätten att använda meänkieli vid domstol.

iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på ifrågasvarande landsdels- eller minoritetsspråk,

vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda,

369. Av den fjärde periodiska rapporten framgår att rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i domstol enligt 14 § minoritetslagen omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på dessa språk, rätt att få handlingar muntligen översatta och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala dessa språk. En part har dock endast möjlighet att få handlingar (som hör till målet) på dessa språk om parten inte har juridiskt biträde. I Gällivare domsaga verkade dessa domslut dock i praktiken ha översatts på begäran. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet inte fullgjordes.

370. Inga ytterligare upplysningar lämnades i den femte periodiska rapporten. Åtagandet fullgörs fortfarande inte.

b) i tvistemål:

...

ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader,

om nödvändigt med hjälp av tolkar och översättningar;

c) i förvaltningsmål inför domstol,

...

ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader,

om nödvändigt med hjälp av tolkar och översättningar;

371. I den fjärde granskningsrapporten vidhöll expertkommittén sin tidigare bedömning att dessa åtaganden fullgjordes formellt, utan att några belägg presenterats för att åtagandena fullgjorts i praktiken. Expertkommittén rekommenderade de svenska myndigheterna att vidta praktiska och organisatoriska åtgärder för att se till att meänkieli kan användas i civilmål och i förvaltningsmål inför domstol.

372. Inga ytterligare upplysningar lämnades i den femte periodiska rapporten.

373. Åtagandet fullgörs fortfarande formellt. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att lämna specifik information om genomförandet av detta åtagande.

Punkt 3

Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till de personer som använder dessa språk, såvida dessa inte tillhandahålls på annat sätt.

374. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att vissa nationella lagtexter (t.ex. minoritetslagen (2009) och språklagen (2009)) hade översatts till meänkieli och att det fanns planer på att översätta vissa andra lagtexter. Expertkommittén välkomnade detta och uppmanade de svenska myndigheterna att samråda med de meänkielitalande om huruvida det eventuellt fanns ytterligare lagtexter som behövde översättas. Tills vidare gjorde expertkommittén bedömningen att åtagandet fullgjordes delvis.

375. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis. Kommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport lämna information om de framsteg som gjorts när det gäller planerade och genomförda översättningar av lagtexter till meänkieli.

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Punkt 1

Inom de administrativa områden i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning

...

a) iii) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form och få svar på dessa språk,

...

c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

376. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att den inte hade mottagit någon information om vilka eventuella åtgärder som myndigheterna vidtagit för att säkerställa att meänkieli kan användas inom statsförvaltningen eller andra offentliga myndighetsorgan. Länsstyrelsen i Norrbottens län hade identifierat vilka bland den egna personalen som talade meänkieli. Den hade dock inte någon minoritetsspråkspolicy och inga handlingar upprättades på meänkieli. Dessutom använde Skatteverket inte meänkieli vid de lokala skattekontoren. Med tanke på att det i artikel 10.1.a.iii föreskrivs att myndigheterna ska tillse att personer som använder meänkieli får göra muntliga eller skriftliga framställningar och få svar på meänkieli gjorde expertkommittén bedömningen att artikel 10.1.a.iii inte fullgjordes men att artikel 10.1.c fullgjordes formellt.

377. I den femte periodiska rapporten uppgav Sverige att förvaltningsmyndigheter enligt 11 § minoritetslagen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska och meänkieli.

378. Expertkommittén bedömer därför att artikel 10.1.a.iii fortfarande inte fullgörs och att artikel 10.1.c fortfarande fullgörs formellt. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla ytterligare information i nästa periodiska rapport.

Punkt 2

I fråga om lokala och regionala myndigheter, inom vilkas territorier de invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt många för att motivera de nedan angivna åtgärderna, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra

...

b) möjlighet för användare av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,

c) att regionala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

d) att lokala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

379. I den fjärde granskningsrapporten tog expertkommittén upp olika positiva förändringar på kommunal nivå. Det var möjligt att till kommunerna inom förvaltningsområdet göra muntliga eller skriftliga framställningar på meänkieli och få svar på meänkieli. Vissa kommuner, t.ex. Pajala och Kalix, upprättade dessutom handlingar på meänkieli. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att artikel 10.2.b fullgjordes delvis, att artikel 10.2.c inte fullgjordes och att artikel 10.2.d fullgjordes delvis.

380. Inga ytterligare upplysningar lämnades i den femte periodiska rapporten.

381. Expertkommittén bekräftar därför sin tidigare bedömning och bedömer att artikel 10.2.b fortfarande fullgörs delvis, att artikel 10.2.c fortfarande inte fullgörs och att artikel 10.2.d fortfarande fullgörs delvis.

g) att traditionella och korrekta former av ortnamn på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det eller de officiella språken.

382. I den fjärde granskningsrapporten förklarade expertkommittén att Regeringskansliet hade beslutat att i kulturminneslagen, som tidigare bara innehöll bestämmelser för svenska, samiska och finska, lägga till en bestämmelse om att även meänkieli ska användas parallellt på kartor, skyltar och övrig utmärkning i flerspråkiga områden. Denna bestämmelse hade för meänkielis del dock inte genomförts än. Expertkommittén välkomnade denna utveckling och såg fram emot att i nästa periodiska rapport få ta del av mer information om hur detta åtagande fullgörs i praktiken.

383. Enligt den femte periodiska rapporten har Trafikverket i samband med granskningen arbetat med utmärkning av minoritetsspråk på plats. Den 1 oktober 2011 var 190 orter utmärkta på samiska, 7 orter på finska och 7 orter på meänkieli. Ytterligare ett stort antal orter har inventerats och är under handläggning. Här bistår Lantmäteriet Trafikverket med uppgifter om korrekt ortografi för alla orter.

384. Via Lantmäteriets tjänst "Kartsök och ortnamn" på internet kan man få tillgång till det nationella ortnamnsregistret. Ortnamnen är sökbara genom olika alternativ och presenteras i interaktiva kartor över Sverige: Översiktskartan, Vägkartan, Fjällkartan, Terrängkartan samt Topografiska webbkartan. Alla ortnamn presenteras med en språkkod, som tydliggör minoritetsspråkets ortnamn. Under 2012 besökte 117 022 unika användare tjänsten. Lantmäteriets webbplats (www.lantmateriet.se) har omarbetats och det finns nu möjlighet att ta del av informationen på samtliga minoritetsspråk.

385. Under kontaktbesöket fick expertkommittén uppdaterad information om ortnamnsförteckningen. För närvarande finns 5 872 ortnamn på meänkieli registrerade (se hänvisning i punkt 199).

386. År 2011 gjorde Institutet för språk och folkminnen på regeringens uppdrag en översyn av 1 kap. 4 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. rörande ortnamn på minoritetsspråken. I samråd med bl.a. företrädare för den tornedalska minoriteten föreslog institutet i sin rapport den 27 juni 2011 att den aktuella passusen i lagen skulle utökas med namn på meänkieli. Ändringen i lagen trädde i kraft den 1 januari 2014.

387. Vidare har institutet utarbetat en handledning för granskning av ortnamn på meänkieli. En preliminär version blev färdig under 2012. Av handledningen framgår att den språkliga variationen är omfattande inom språkområdet. Handledningen är ett försök till en försiktig reglering av den variation som kan tillåtas för ortnamn.

388. Expertkommittén bedömer att åtagandet fullgörs. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla mer information i nästa periodiska rapport.

Artikel 11 – Massmedia**Punkt 1**

Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där dessa språk brukas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga, har befogenhet eller inflytande härvidlag och under respekterande av principen om massmedias oberoende och självständighet,

a) i den mån radio och TV står i det offentligas tjänst:

...

iii) att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk,

389. I den fjärde granskningsrapporten tog expertkommittén upp Sveriges Radios radiokanal Sisuradio som sänder på meänkieli. Regionalt sändes det dock färre timmar än tidigare. När det gäller tv-sändningar informerade de meänkielitalande dock expertkommittén om att sändningsoperatören inlett en dialog med företrädare för de meänkielitalande för att förbättra programutbudet på meänkieli. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes.

390. Enligt den femte periodiska rapporten sände SVT tolv timmar på meänkieli under 2012. Under 2012 producerade SR 637 timmar på meänkieli, vilket resulterade i en total sändningstid på 2 316 timmar. UR har sänt program både i tv och i radio på meänkieli.

391. Den 19 juni 2013 fattade regeringen beslut om propositionen Bildning och tillgänglighet – radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019 (prop. 2012/13:164). I propositionen, som innehåller förslag till villkor för SR, SVT och UR för den kommande tillståndsperioden, skärps kraven på programföretagens utbud på minoritetsspråk. Villkoren i sändningstillstånden föreslås preciseras så att det framgår att samtliga programföretags utbud på de nationella minoritetsspråken finska, samiska, meänkieli och romani chib ska öka årligen under tillståndsperioden jämfört med 2013 års nivå.

392. Under kontaktbesöket informerade företrädare för de minoritetsspråkstalande expertkommittén om att det fanns önskemål om att inrätta en separat public service-enhet för radio och tv. Dagsnyheter på meänkieli och bättre program för barn ansågs vara prioriterade åtgärder. Expertkommittén har även fått information om att public service sänder 243 timmar analog radio på meänkieli per år, främst i Norrbotten, i norra Sverige.

393. Analoga sändningar är den viktigaste typen av radiosändningar för de meänkielitalande. Det finns även en webbplats på meänkieli på www.sverigesradio.se/meanraatio, med en del webbradiosändningar. Programmen består dock mest av repriserna. De regionala FM-sändningarna (i Norrbotten) uppgår till 217 timmar per år och de nationella FM-sändningarna till 26 timmar per år.

394. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs för radio och fullgörs delvis för tv. Expertkommittén rekommenderar de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att utöka tv-sändningarna på meänkieli och att tillhandahålla ytterligare information i nästa periodiska rapport.

d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

395. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att vissa kortfilmer och barnprogram producerats på meänkieli. UR har även producerat utbildningsprogram för radio och tv och en cd för barn på meänkieli och andra minoritetsspråk. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att åtagandet fullgjordes och bad att få ta del av fler exempel i nästa periodiska rapport.

396. Enligt den femte periodiska rapporten har Film pool Nord, ett regionalt centrum för film- och tv-produktion, gett stöd till två projekt på meänkieli under 2010–2012. Film pool Nord påpekar att projekten ofta omfattar flera olika språk samtidigt.

397. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs.

e) i) att uppmuntra och/eller underlätta att minst en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk,

398. I den fjärde granskningsrapporten noterade expertkommittén besluten att ändra presstödsvillkoren och de nya villkoren för stödet till dagspressen för att underlätta utgivningen av gränsöverskridande dagstidningar på samiska och meänkieli. Expertkommittén välkomnade den svenska regeringens initiativ. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fortfarande inte fullgjordes och såg fram emot att få information om utfallet i nästa periodiska rapport.

399. Enligt den femte periodiska rapporten regleras villkoren för statligt presstöd i presstödsförordningen som bl.a. innehåller regler om ekonomiskt stöd till dagstidningar som vänder sig till språkliga minoriteter. Det finns tidningar helt eller delvis skrivna på finska som får presstöd. Det finns i dagsläget ingen dagstidning i Sverige på samiska eller meänkieli. Däremot finns det tidskrifter som skrivs helt eller delvis på dessa språk.

400. Regeringen gav den 22 december 2010 Sametinget i uppdrag att, i samråd med Svenska Tornedalings Riksförbund (STR-T), genomföra en förstudie om förutsättningarna för gränsöverskridande tidningssamarbeten på meänkieli och samiska. Sametinget erhöll 130 000 kronor (14 260 euro) för att genomföra förstudien. Uppdraget redovisades för regeringen den 30 september 2011. I sin rapport lämnade Sametinget en rad förslag och föreslog samtidigt att den kommande presstödsutredningen skulle titta på förslagen.

401. I december 2011 tillsattes Presstödskommittén för att göra en översyn av det statliga stödet till dagspressen. Som en första uppgift skulle kommittén, med utgångspunkt i Sametingets rapport, ta ställning till om stödet för dagstidningar till nationella minoriteter bör förstärkas i nuvarande presstödsförordning. Kommittén fick i uppdrag att ta ställning till och analysera konsekvenserna av Sametingets förslag till förändringar i nuvarande presstödsförordning. Presstödskommittén lade den 30 september 2012 fram delbetänkandet Stöd till dagstidningar på samiska och meänkieli (SOU 2012:58).

402. Presstödskommittén lämnar i sitt delbetänkande flera förslag för att underlätta för tidningar som helt eller delvis skrivs på samiska eller meänkieli att kvalificera sig för driftsstöd. Förslagen innebär att upplagegränsen för allmänt driftsstöd sänks från 1 500 till 750 abonnerade exemplar för dagstidningar som i huvudsak är skrivna på samiska eller meänkieli. Samtidigt föreslås att kravet på att 90 procent av upplagan måste vara spridd i Sverige tas bort för sådana tidningar men att stödet fortsättningsvis beräknas, precis som för andra dagstidningar, utifrån den del av upplagan som huvudsakligen distribueras inom Sverige. Kommittén föreslår även att en bestämmelse om begränsat driftsstöd för en tidning vars redaktionella innehåll till minst 25 procent är skrivet på finska utökas till att gälla om det redaktionella innehållet till minst 25 procent är skrivet på något eller några av språken finska, meänkieli eller samiska. Det föreslås att den geografiska avgränsningen för en sådan tidnings utgivningsort utökas till att omfatta kommuner som ligger i respektive förvaltningsområde för samiska eller meänkieli.

403. Presstödsförordningen gäller till den 31 december 2016 i enlighet med Europeiska kommissionens godkännande av statsstöd. Presstödskommittén har därför också i uppdrag att analysera vilka kriterier som ska ligga till grund för ett framtida stöd till dagspressen och lämna förslag på utformningen av ett sådant. Även i detta arbete ska kommittén ta hänsyn till nationella minoriteter.

404. Under kontaktbesöket berättade de meänkielitalande (STR-T) för expertkommittén om sin stora oro över att det, trots de utlagda uppdragen och samarbetet med samiska medier i Norge, fortfarande inte finns någon meänkielispråkig tidning.

405. Expertkommittén ger de svenska myndigheterna en eloge för sina insatser för att underlätta skapandet av en dagstidning på meänkieli och rekommenderar dem att arbeta vidare med detta i nära dialog och samarbete med de meänkielitalande.

f) ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

406. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att det producerats en prisbelönad kortfilm på meänkieli, som finansierats både via regionalt stöd och av Svenska filminstitutet, och ett tvåspråkigt barnprogram för SVT. Expertkommittén gjorde bedömningen att åtagandet fullgjordes delvis och bad att i nästa periodiska rapport få information om fler tv-produktioner på meänkieli.

407. Den femte periodiska rapporten innehåller ingen relevant information om detta åtagande.

408. Expertkommittén bedömer att detta åtagande fortfarande fullgörs delvis.

Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

Punkt 1

I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar – särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentra, museer, arkiv, akademier, teatrar och biografier, även som litterära verk och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, innefattande bl.a. användning av ny teknologi – förbinder sig parterna till följande inom det territorium där sådana språk används och i en utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

...

b) att främja olika sätt att på andra språk få tillgång till verk framställda på ett landsdels- eller minoritetsspråk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,

409. Vid tidigare övervakningsomgångar konstaterade expertkommittén att public service-företagen inte redovisar huruvida programmen sänds på originalspråket eller om de är dubbade, eftersynkroniserade eller undertextade. Expertkommittén gjorde därför bedömningen att åtagandet fortfarande fullgjordes delvis och uppmanade de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om detta i nästa periodiska rapport.

410. Enligt den femte periodiska rapporten har Statens kulturråd i uppgift att bl.a. särskilt verka för konstnärligt och kulturpolitiskt värdefull utveckling inom verksamheter som rör samiska folkets och övriga nationella minoriteters kultur.

411. Som har framgått ovan har programföretagen i allmänhetens tjänst ett stort ansvar att beakta de nationella minoriteternas behov. I avsnittet om artikel 11.1.a.iii redovisas hur många timmar program som sänts på samiska, finska och meänkieli under 2012. Företagen redovisar emellertid inte närmare om programmen är utsända på originalspråk eller om de är dubbade, eftersynkroniserade eller undertextade.

412. Svenska Filminstitutet fördelar stöd för syntolkning och textning på svenskt språk till svenskproducerad film på biografer och dvd. Förutom svenska avser Svenska Filminstitutet även de nationella minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Under perioden har inga stöd för textning på minoritetsspråk delats ut, däremot ett stöd till utbildning av sverigefinska syntolkare i Norrbotten.

413. Expertkommittén bedömer att åtagandet fortfarande fullgörs delvis och uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla ytterligare information i nästa periodiska rapport.

g) att uppmantra och/eller underlätta upprättande av organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,

414. I den fjärde granskningsrapporten konstaterade expertkommittén att Kungliga biblioteket och Institutet för språk och folkminnen har samlingar med litteratur på meänkieli. Expertkommittén hade dock inte fått någon ytterligare information om det centrum för meänkieli som skulle inrättas och uppmanade de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om detta i nästa periodiska rapport.

415. Under kontaktbesöket berättade de meänkielitalande för expertkommittén att de var starkt kritiska till att Institutet för språk och folkminnen inte velat diskutera och föra en dialog om nedläggningen och flytten av forskningsarkiven från Umeå till Uppsala universitet.

416. Företrädarna för de meänkielitalande påpekade att icke-statliga organisationer och universitet förde diskussioner om hur man skulle kunna öka användningen av meänkieli i medierna. Tyvärr gav detta försök inte något resultat. Det gick inte att få kontakt med Institutet för språk och folkminnen eller att diskutera eller acceptera olika åsikter. Företrädarna för de meänkielitalande anser att arkivfrågan är mer än en intern organisationsfråga, något som generaldirektören för Institutet för språk och folkminnen hävdade.

417. Expertkommittén anser att den fortfarande inte kan göra någon bedömning om detta åtagande. Kommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i samarbete med de minoritetsspråkstalande klargöra frågan om Institutet för språk och folkminnens forskningsarkiv och tillhandahålla detaljerad information i nästa periodiska rapport.

Kapitel 4 Slutsatser och förslag till rekommendationer

4.1. Expertkommitténs slutsatser från fjärde övervakningsomgången

A. Expertkommittén uppskattar det utmärkta samarbete man haft med de svenska myndigheterna, inte minst i samband med kontaktbesöken. Kommittén kan också med tillfredsställelse konstatera att den femte periodiska rapporten lagts fram i tid och att den innehåller mycket av den information som kommittén efterfrågade i sin fjärde rapport.

B. Sedan den förra övervakningsomgången har Sverige gjort betydande framsteg när det gäller att skydda och främja minoritetsspråken genom förbättringar i lagstiftningen, politiken och tillsynssystemet. Detta visar på Sveriges allt starkare åtagande för landets minoritetsspråk.

C. Den grundläggande rätten att använda ett minoritetsspråk garanteras nu formellt genom minoritetslagen. Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ingår i det statliga tillsynssystem som ska se till att minoritetslagen genomförs. De lokala och regionala myndigheterna har fått öronmärkta medel för att genomföra minoritetslagen i förvaltningsområdena. De olika minoritetsspråkgrupperna har under tidigare år fått utökade anslag för sina verksamheter. Expertkommittén vill ge Sveriges regering en eloge för sina insatser men är samtidigt medveten om det ojämn genomförandet i de berörda kommunerna. Reglerna för modersmålsundervisning i såväl minoritetslagen som skollagen

bör förklaras närmare när det gäller vilken typ av stöd som kommunerna är skyldiga att tillhandahålla. Innebörden av läroplanen för förskolan och 8 kap. 10 § skollagen behöver klargöras ytterligare. Många minoritetsfamiljer får inte det stöd som de behöver för att utveckla barnens minoritetsspråk.

D. Som ett resultat av de nyligen införda lagändringarna och de första försöken att se till att de genomförs har medvetenheten och acceptansen hos majoritetsbefolkningen ökat för de flesta minoritetsspråken. Lagarna har även lett till en revitaliseringsvåg för minoritetsspråken och ett ökat intresse från minoriteterna själva för att lära sig dessa språk och delta i olika aktiviteter. Samrådet med företrädare för de minoritetsspråkstalande fungerar bättre. Trots denna positiva utveckling finns det fortfarande ett antal brister. På vissa områden har det till och med skett en tillbakagång i det språkbevarande och språkfrämjande arbetet sedan den förra övervakningsomgången, t.ex. inom förskolan. För minoritetsfamiljer utanför förvaltningsområdena är situationen ännu svårare eftersom det inte finns någon uttrycklig rätt till förskoleundervisning på minoritetsspråk.

E. Avsaknaden av nödvändig statistik över antalet minoritetsspråkstalande och deras geografiska spridning fortsätter att utgöra ett hinder för ett effektivt genomförande av konventionen generellt sett. Detta gäller särskilt de språk som anges i konventionens del III, dvs. finska, meänkieli och samiska.

F. Det finns fortfarande allvarliga brister på utbildningsområdet, trots de lagändringar som skett på detta område. Detta har gjort att skollagen å ena sidan och språklagen och minoritetslagen å andra sidan står i strid med varandra. Utbildningssystemet förlitar sig alltför mycket på den s.k. modersmålsundervisningen, som generellt sett fortfarande är otillfredsställande och i många fall endast används som ett slags alibi. Problemet förvärras av den akuta bristen på behöriga lärare som gör att det allt större behovet av lärare inte kan tillgodoses för något av minoritetsspråken, särskilt inte i de lägre årskurserna. Det finns ingen egentlig planering för att få bukt med dessa problem, än mindre för att kunna möta det ökade behov som väntas uppstå till följd av det nyvaknade intresset för minoritetsspråken som "kulturarvsspråk".

G. Modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk är inte en prioriterad fråga för kommunerna. Enligt Skolinspektionens granskningsrapport har endast sex av 34 kommuner gjort systematiska uppföljningar av modersmålsundervisningens kvalitet, och de nationella minoritetsspråken har inte redovisats särskilt. En annan oroande fråga är antalet undervisningstimmar som avsätts för modersmålsundervisning. De olika kommunerna, och till och med olika skolor inom kommunerna, erbjuder mycket varierande undervisningstid, från så lite som 20 minuter till 90 minuter per vecka. Med så lite undervisningstid kan eleverna inte underhålla eller vidareutveckla sina språkkunskaper. Det motsvarar inte heller åtagandet om att vara en integrerad del av läroplanen. Tvåspråkig undervisning förekommer knappt.

H. Det är allt för få personer som lyckas skaffa sig fördjupade kunskaper och färdigheter i minoritetsspråken för att dagens kunskapsnivå om minoritetsspråken i Sverige ska kunna upprätthållas. Det behövs beslutsamma åtgärder i enlighet med artikel 7.1.c i konventionen, särskilt genom en strukturerad utbildningspolitik.

I. Regeringen har gett flera universitet i uppdrag att anordna lärarutbildning i de språk som anges i konventionens del III, dvs. samiska, finska och meänkieli. De ojämnt fördelade finansiella medlen och bristen på läromedel utgör dock fortfarande ett stort problem för samtliga minoritetsspråk i Sverige.

J. Alla minoritetsspråksgupper är överens om att de samiska språkcentrumen har varit en framgång. Detta inspirerade den tornedalska minoriteten att 2011 föreslå att det skulle kunna inrättas ett språkcentrum för meänkieli. Hittills har de svenska myndigheterna inte visat något intresse för detta förslag. Det finns även ett stort intresse och behov av ett språkcentrum för finska som kan fortsätta att driva revitaliseringsarbetet framåt.

K. När det gäller domstolarna har regeringen gett Domstolsverket i uppdrag att översätta informationsmaterial om rätten att använda samiska, finska och meänkieli i domstol. Trots att förvaltningsområdena för de språk som anges i konventionens del III har utvidgats till följd av minoritetslagen har rätten att använda dessa språk i domstol inte utökats till att omfatta de nya kommuner som anslutit sig till förvaltningsområdena. Även i de ursprungliga förvaltningsområdena används dessa språk i domstol endast i undantagsfall.

L. Inom offentliga myndigheter och organ har man på kommunal nivå blivit bättre på att använda och synliggöra finska, samiska och meänkieli på webbplatser och i dokument. Man har utsett kontaktpersoner för minoritetsspråken bland förvaltningspersonalen, vilket har underlättat kontakterna mellan minoritetsspråkstalande och myndigheter, såväl i de ursprungliga som i de utvidgade förvaltningsområdena. Några nationella offentliga organ har också antagit en språkpolitisk handlingsplan för dessa minoritetsspråk, samt för romani.

M. När det gäller radio- och tv-sändningar på finska är situationen på det hela taget tillfredsställande. Detsamma gäller radiosändningar på meänkieli, medan tv-utbudet på meänkieli fortfarande är mycket begränsat. Det saknas program för vissa samiska varieteter. Det ges fortfarande inte ut någon tidning på samiska eller meänkieli, trots de åtgärder som de svenska myndigheterna vidtagit.

N. Sametinget är det organ som i första hand ansvarar för tillsynen av minoritetslagens genomförande med avseende på samiska. De samiska språkcentrumen och det sydsamiska språkområdets anslutning till förvaltningsområdet för samiska har gjort att det finns lovande tecken på revitalisering av sydsamiskan. Trots detta befinner sig samiskundervisningen i ett kritiskt läge. Den tvåspråkiga undervisningen har minskat och det råder brist på lärare. Lärarbristen har också blivit värre av att man inte investerat i en lärarutbildning i samiska och av att man inte planerat för framtiden tillsammans med de universitet som fått i uppdrag att anordna lämplig lärarutbildning. Kommunerna har svårt att tillgodose den ökande efterfrågan på utbildning i samiska.

O. Förvaltningsområdet för **finska** utökas ständigt med nya kommuner. Minoritetslagen har också stimulerat till ökad verksamhet, både inom de olika organisationerna och bland ungdomar. Det har skett vissa framsteg inom finskundervisningen. Till exempel har det tillkommit nya fristående och kommunala förskolor och en del nya läroböcker för grundskolan. Denna utveckling överskuggas dock av bristen på grundutbildning för lärare på samtliga nivåer inom utbildningssystemet och en oroväckande minskning av såväl tvåspråkig undervisning som högre utbildning. Det finns ett stort behov av en övergripande utbildningspolitik.

P. För **meänkieli** har det skett vissa framsteg i det pågående arbetet med den ordbok som ska fungera som referensmaterial och arbetsverktyg för meänkieli. Detta kan i sin tur främja och underlätta arbetet med att standardisera och revitalisera meänkieli som ett levande språk, bland annat på utbildningsområdet. Ändringar i lagstiftningen gör att det nu är möjligt att använda meänkieli på ortnamnsskyltar och vid annan utmärkning. På utbildningsområdet har inga framsteg gjorts sedan förra övervakningsomgången. De försök som gjorts för att införa tvåspråkig undervisning tycks ha avstannat. Bristen på lärare och läromedel utgör ytterligare ett hinder för meänkieliundervisningen. Undervisningen i meänkieli saknar en sammanhängande struktur.

Q. Institutet för språk och folkminnen ger bidrag till revitaliseringsprojekt, vilket i allt större utsträckning även omfattar **jiddisch**. De jiddischtalande upplever dock att de svenska myndigheterna inte beaktar och behandlar dem på samma sätt som andra minoritetsspråkstalande, vare sig när det gäller praktiskt eller ekonomiskt stöd. Bristen på lämpliga läromedel och den fortsatta bristen på lärarutbildning hindrar också utbildningsinsatserna. På medieområdet är jiddisch i stort sett totalt frånvarande, med undantag för några radioproduktioner.

R. Romerna är fortfarande marginaliserade i det svenska majoritetssamhället. Detta försvårar arbetet med att främja **romani** chib, något som är ytterst angeläget inom utbildningsområdet. Det behövs flexibla och innovativa åtgärder för att komma till rätta med bristen på utbildade romanilärare, även om man vid en högskola infört en utbildningsmodell som har konstaterats vara framgångsrik för en handfull lärare. Det saknas fortfarande lämpliga läromedel. Det har blivit allt viktigare att lyssna på dem som talar de olika varieteterna av romani, vilket företrädare för de kalétalande och andra romska grupper upprepade gånger har påtalat. Dessutom kritiserar de resande de svenska myndigheterna för att inte ta tillräcklig hänsyn till deras behov.

4.2. Förslag till rekommendationer baserat på resultatet av den femte övervakningsomgången

Expertkommittén för den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk är medveten om att de svenska myndigheterna vidtagit åtgärder för att skydda de minoritetsspråk som används i landet och har i sin granskning valt att koncentrera sig på några av de viktigaste bristerna i genomförandet av konventionen. De rekommendationer som expertkommittén översänder till ministerkommittén bör dock inte tolkas som om övriga, mer detaljerade synpunkter i rapporten skulle vara mindre betydelsefulla. Dessa är meningsfulla i sig. De rekommendationer som expertkommittén föreslår har författats i enlighet med detta.

Expertkommittén för den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk föreslår i enlighet med artikel 16.4 i konventionen och baserat på informationen i denna rapport att ministerkommittén översänder följande rekommendationer till Sverige.

I enlighet med artikel 16 i Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk,

med beaktande av Sveriges ratificeringsinstrument av den 9 februari 2000,

med beaktande av den granskning som gjorts av expertkommittén när det gäller Sveriges tillämpning av konventionen,

med tanke på att denna granskning baseras på information som Sverige lämnat i sin nationella rapport, kompletterande information från de svenska myndigheterna, information från olika organ och organisationer med juridiskt säte i Sverige samt information som expertkommittén tillägnat sig vid kontaktbesöket, och

efter att ha tagit del av de svenska myndigheternas synpunkter på innehållet i expertkommitténs rapport,

rekommenderar ministerkommittén att de svenska myndigheterna beaktar expertkommitténs samtliga påpekanden och rekommendationer och därvid särskilt prioriterar följande:

1. Att stärka utbildningen när det gäller samtliga nationella minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.
2. Att se till att ”modersmålsundervisningen” uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken.
3. Att öka utbudet av tvåspråkig undervisning för finska och samiska, och se till att tvåspråkig undervisning erbjuds även för meänkieli.
4. Att utveckla ett målinriktat lärarutbildningssystem med tillräckliga resurser för samtliga nationella minoritetsspråk.
5. Att ta fram undervisnings- och inlärningsmaterial för samtliga nationella minoritetsspråk.

Bilaga I: Ratificeringsinstrument**Sverige****Deklaration i det ratificeringsinstrument som deponerades den 9 februari 2000 – Original: engelska**

Samiska, finska och meänkieli (tornedalsfinska) utgör landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige. I bilagan redogörs för Sveriges åtaganden i enlighet med artikel 2.2 med avseende på dessa språk.

Romani chib och jiddisch ska vid tillämpningen av konventionen betraktas som territoriellt obundna minoritetsspråk.

BILAGA**Sveriges åtaganden i enlighet med del III i Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk.**

Följande punkter och stycken i artikel 8 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

- 8.1.a.iii
- 8.1.b.iv
- 8.1.c.iv
- 8.1.d.iv
- 8.1.e.iii
- 8.1.f.iii
- 8.1.g
- 8.1.h
- 8.1.i
- 8.2.

Följande punkter och stycken i artikel 9 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

- 9.1.a.ii
- 9.1.a.iii
- 9.1.a.iv
- 9.1.b.ii
- 9.1.b.iii
- 9.1.c.ii
- 9.1.c.iii
- 9.1.d
- 9.2
- 9.3

Följande punkter och stycken i artikel 10 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

- 10.1.a.iii
- 10.1.a.v
- 10.1.c
- 10.2.b
- 10.2.c
- 10.2.d
- 10.2.g
- 10.4.a
- 10.5

Följande punkter och stycken i artikel 11 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

- 11.1.a.iii
- 11.1.d
- 11.1.e.i
- 11.1.f.ii
- 11.2

Dessutom ska 11.1.c.i gälla med avseende på finska.

Följande punkter i artikel 12 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

- 12.1.a
- 12.1.b
- 12.1.d

12.1.f

12.1.g

12.2

Dessutom ska 12.1.e gälla för samiska och 12.1.c och 12.1.h för finska och samiska.

Följande punkter i artikel 13 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

13.1.a

Följande punkter i artikel 14 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

14.a

14.b

Detta betyder att totalt sett ska 45 punkter eller stycken i del III i konventionen gälla för samiska och finska, och 42 punkter eller stycken för meänkieli.

Omfattad period: 1/6/2000–

Ovanstående uttalande gäller artiklarna 10, 11, 12, 13, 14, 2, 8 och 9.

Bilaga II: Kommentarer från de svenska myndigheterna

Kulturdepartementet vill på Regeringskansliets vägnar överlämna följande kommentarer till den femte rapporten.

Punkt

7–9, 59, R

Kommentar

Institutet för språk och folkminnen tilldelas omfattande statliga medel för samtliga minoritetsspråk. Regeringen avgör inte hur dessa ska fördelas, vare sig mellan olika språk eller mellan olika varieteter. Institutet för språk och folkminnen samarbetar med företrädare för olika varieteter i detta arbete. Regeringen anser inte att kalé generellt sett har fått mindre uppmärksamhet än andra varieteter av romani. Under 2014 har Institutet för språk och folkminnen i samarbete med Kulturgruppen för resandefolket utvecklat projektet Resandefolkets språk och kultur med fokus på arkiv och dokumentation.

38–41

Regeringen förklarade i sin femte rapport att den hade gjort en grundlig genomgång av skriftligt material om älvdalskan. Efter denna genomgång träffade företrädare för Regeringskansliet företrädare för älvdalskan. Mot bakgrund av detta fann regeringen ingen anledning att ompröva sitt tidigare ställningstagande gällande älvdalskans ställning.

Denna slutsats baserades på ett antal faktorer, bland annat det faktum att det bland lingvister inte finns någon samsyn om huruvida älvdalskan utgör ett språk eller en dialekt. Regeringens uppfattning är, till skillnad från vad som anges i kommitténs rapport, att det inte finns något ökande stöd för älvdalskans ställning som språk. Institutet för språk och folkminnen har i uppdrag att öka och sprida kunskapen om språk och dialekter. Detta uppdrag gäller alla dialekter, inklusive älvdalskan, och har hittills t.ex. resulterat i en ordbok över folkmålen i övre Dalarna (OÖD) i vilken älvdalskan ingår (nr 40–41).

48

Regeringen känner inte till det fall som företrädarna för de minoritetsspråkstalande syftar på. Undersökningstillstånd tilldelas enligt principen först till kvarn.

Markägare och innehavare av särskild rätt, t.ex. samebyar som använder marken vid sin traditionella renskötsel, informeras om alla ansökningar som rör prospektering och utvinning av mineraler. Dessutom kan inget faktiskt prospekteringsarbete inledas utan en giltig arbetsplan. Markägare eller innehavare av särskild rätt har rätt att göra invändningar mot en sådan plan innan den träder i kraft.

Från och med den 1 augusti 2014 är tillståndsinnehavare skyldiga att på begäran av markägare eller innehavare av särskild rätt även tillhandahålla arbetsplanen på finska, samiska och meänkieli.

50, 128

Från och med den 1 juli 2015 kommer det inte längre att krävas att en elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska ha grundläggande kunskaper i språket eller att hans eller hennes vårdnadshavare har språket som sitt modersmål för att eleven ska ha rätt till modersmålsundervisning. Detta gäller för grundskolan. I gymnasieskolan gäller inte längre kravet att elevens vårdnadshavare har språket som sitt modersmål.

- 52, 263 Utbildningen till modersmåls lärare i samiska, finska, meänkieli och romani chib i årskurs 7–9 ger även behörighet att undervisa i gymnasieskolan och i grundskolans årskurs 4–6.
- 61, 105, 119 Institutet för språk och folkminnen utsåg en rådgivare för jiddisch 2014. Institutet driver även ett fortlöpande dokumentations- och forskningsprojekt om judiskt vardagsliv.
- 64 Den myndighet som tidigare benämndes Socialstyrelsen benämns numera Folkhälsomyndigheten.
- 79 I mars 2014 avslutades arbetet med en vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet. Syftet med vitboken är att ge ett erkännande åt offren och deras anhöriga, öka medvetenheten om antiziganismen och öka förståelsen för den romska minoritetens situation.
- I mars 2014 beslutade regeringen att tillsätta en kommission mot antiziganism. Kommissionen ska komplettera och förstärka samhällets insatser mot antiziganism och bidra till att överbygga den förtroendeklyfta som finns mellan den romska gruppen och samhället i övrigt.
- 91 Regeringen beslutade 2013 att ge Statens skolverk i uppdrag att förstärka tillgången på lärare i de nationella minoritetsspråken samiska, meänkieli och finska. Till följd av detta startades i september 2014 särskilt utformade tvååriga lärarutbildningar i samiska och meänkieli vid Umeå och Stockholms universitet. I september 2014 tillsköt regeringen medel för att utöka projektet till att även omfatta romani.
- 92 Den sista meningen bör lyda på följande sätt: "Expertkommittén konstaterade också att Skolinspektionen under 2012 skulle genomföra en studie om språkkompetensen hos modersmåls lärare i minoritetsspråken."
- 154 Umeå universitet fick 2014 examensrätt för lärarutbildning i samiska som modersmål.
- 173, 276, 365 Den berörda delen av stycket bör lyda på följande sätt: "De nya reglerna kommer alltså att omfatta även minoritetsspråken och gälla alla allmänna domstolar i landet." De allmänna domstolarna avgör tvistemål och brottmål medan de allmänna förvaltningsdomstolarna handlägger förvaltningsrättsliga mål.
- 220–21,401–2 Efter beslut av riksdagen trädde de nämnda ändringarna i presstödsförordningen i kraft den 1 januari 2014.
- 251, 263 Det har anslagits 2,5 miljoner kronor (274 000 euro) för att starta en lärarutbildning i finska och meänkieli. Lärarutbildningarna i samiska och romani chib kommer att få 2 miljoner kronor (219 400 euro) vardera. Dessa medel är öronmärkta för lärarutbildning.
- 270 Alla rapporter från Statens skolinspektion är offentliga och finns på Skolinspektionens webbplats.
- 278 Eftersom det inte ges någon närmare hänvisning eller förklaring i den aktuella punkten eller i andra delar av rapporten har regeringen svårt att förstå vad iakttagelsen om "stora skillnader" grundar sig på och vad den syftar på.

- 313 Under de senaste sex åren har bidraget till Sverigefinländarnas arkiv utökats från 250 000 kronor (27 400 euro) 2009 till 290 000 kronor (ca 30 000 euro) 2014. Det finns inget som talar för att Sverigefinländarnas arkiv skulle gå miste om sitt bidrag från staten för verksamhetsåret 2015.
- 316–317 Institutet för språk och folkminnen har fortfarande inte beslutat var arkiven ska förläggas i framtiden. Institutet har hållit samråd under 2014 och kommer att fortsätta sin dialog med Sametinget, Sverigefinska Riksförbundet och Sveriges Tornedalingars Riksförbund (STR-T) om arkivet och det framtida samarbetet. Det långsiktiga arbetet med arkivfrågor, däribland Sverigefinländarnas arkiv, regleras i arkivlagen och i målen för den statliga arkivverksamheten. Ett av målen är t.ex. att kunna ta del av allmänna handlingar och annat material i arkiven.
- 329 Denna punkt bör ändras på följande sätt: "Förordningen om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan (2011:421) ger huvudmän möjlighet att erbjuda tvåspråkig undervisning i årskurs 7–9 i andra minoritetsspråk."
- 348 I kursplanen för ämnet svenska, inte *bara* ämnet modersmål som det står i den femte rapporten, anges att skolan ska ge eleverna möjlighet att bekanta sig med de nationella minoritetsspråken. Regeringen förstår därför inte riktigt uttalandet om meänkieli i rapporten.
- 410 Från och med 2014 kommer Statens kulturråd, utöver sin uppföljning av de regionala kulturplanerna, särskilt att uppmärksamma landstingens arbete med att främja de nationella minoriteternas och i synnerhet romernas kultur och kulturarv. Kulturrådet har också kartlagt hur aktörer som mottagit statliga medel på kulturområdet har främjat och synliggjort de nationella minoriteternas kultur och kulturarv. Rapporten kommer att presenteras i slutet av 2014.

Monica Rodrigo
Expeditionschef